

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Sandra Tarum

**OBJEKTIVSETE KRITEERIUMITE KASUTAMINE KEHAVIGASTUSE NING
TERVISEKAHJUSTUSE KORRAL MITTEVARALISE KAHJU HÜVITISE
SUURUSE HINDAMISEL LEPINGUVÄLISTES SUHETES**

Magistritöö

Juhendaja
Ph.D. Age Värv

Tallinn
2016

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus.....	3
1. MITTEVARALISE KAHJU OLEMUS, HÜVITAMISE EESMÄRK JA ERINEVAD LÄHENEMISVIISID	8
1.1. Mittevaralise kahju olemus ja hüvitamise eesmärk	8
1.1.1. Mittevaralise kahju olemus	8
1.1.2. Kahju hüvitamise eesmärk mittevaralise kahju korral	10
1.2. Mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise erinevad lähenemisviisid	13
2. MITTEVARALINE KAHJU, SELLE TÕENDAMINE JA HÜVITISE SUURUSE HINDAMISE KRITERIUMID KEHAVIGASTUSE NING TERVISEKAHJUSTUSE KORRAL	19
2.1. Kehavigastuse ja tervisekahjustuse korral tekkinud mittevaraline kahju	19
2.2. Kehavigastuse ja tervisekahjustuse korral tekkinud mittevaralise kahju tõendamine ning mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise kriteeriumid.....	24
3. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITISTE SUURUSED EESTI KOHTUPRAKTIKAS NING MITTEVARALISE HÜVITISE SUURUSE HINDAMISE TABEL ITAALIAS JA TABELI SOBILIKKUS EESTI ÕIGUSKORDA	32
3.1. Mittevaralise kahju hüvitiste suurused Eesti kohtupraktikas.....	32
3.1.1. Mittevaralise kahju hüvitiste suurusjärgud	32
3.1.2. Mittevaralise kahju hüvitiste ebaühtlus	36
3.2. Mittevaralise kahju hüvitamine ja hüvitise suuruse hindamise tabel Itaalias	40
3.2.1. Mittevaralise kahju hüvitamine Itaalias	40
3.2.2. Mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise tabel Itaalias	43
3.3. Mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise tabeli sobilikkus Eesti õiguskorda	51
KOKKUVÕTE	57
PEZIOME.....	63
KASUTATUD KIRJANDUS	68
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	71
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	72
MUUD ALLIKAD.....	75
LISAD.....	77

Sissejuhatus

Kahjuna võib käsitleda seadusega kaitstavate õigushüvede vähenemist, millel on kahjustatud isiku jaoks negatiivne iseloom. Vastavate õigusaktidega on reguleeritud see, millise kahju hüvitamist on kehtiva korra kohaselt võimalik nõuda. Selleks aga, et oleks võimalik kahju hüvitada, peab lisaks kahju tekkimise faktile saama tekkinud kahju suurust hinnata.

Kahju võib olla nii varaline kui ka mittevaraline. Varalise kahju suuruse hindamisel on üldjuhul võimalik tugineda turuväärtusele, sealhulgas erinevatele tõenditele, nagu eksperthinnangud ja hindamisaktid. Mittevaralise kahju puhul on aga tegemist kahjuga, millel on abstraktne iseloom ning mille suuruse täielikuks hindamiseks üldiselt objektiivsed kriteeriumid puuduvad. Seega on mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramine komplitseeritum. See, kuidas ja mida tuleks mittevaralise kahju eest õiglasel suuruses hüvitise määramiseks ja õigusrahu saavutamiseks arvestada, on mittevaralise kahju hüvitamise puhul üks keskseid küsimusi.

Mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel puudub ühtne lähenemisviis. See tähendab, et mõnedes riikides on mittevaralise kahju suuruse hindamine üksikasjalikumalt reguleeritud kui teistes. On riike, kus mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel lähtutakse objektiivsete kriteeriumitena tabelitest, skaaladest või juhenditest, kuid on ka riike, kus mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamine on jäetud täielikult kohtu otsustada ehk kahjuhüvitise suurus põhineb kohtuniku siseveendumusel. Eestis lähtutakse teisest lähenemisviisist, mis tähendab, et mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel on kohtutel ulatuslik diskretsiooniõigus ning objektiivsed kriteeriumid puuduvad.

Praktikas esineb probleeme ulatusliku diskretsiooniõiguse tõttu ebaühtlases suuruses hüvitiste määramisega sarnase raskusastmega kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumi tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju puhul.¹ Kohtute poolt ebaühtlases suuruses mittevaralise kahju hüvitiste määramise probleemi lahendamiseks on varasemalt tehtud ettepanek, et võiks välja anda mittevaralise kahju arvestamise korra, kus oleks kirja pandud tariifid vigastuste raskuse järgi ja surma põhjustamise eest.² Kuna aga tehtud ettepanekut ei ole põhjalikumalt käsitletud

¹ Probleemile on näiteks tähelepanu juhtinud 2013. aastal Tartu Ülikoolis kirjutatud magistritöö “Tsiiviilhagi kriminaalmenetluses. Süütegude toimepanemise tulemusel tekkinud kahjude välja mõistmine” autor H. Puks, tuues välja, et töös uuritud kohtupraktika põhjal pole võimalik midagi kindlat mittevaralise kahju hüvitiste suuruste kohta öelda, kuna hüvitiste suurused on olnud täiesti erinevad.

² H. Puks. Tsiiviilhagi kriminaalmenetluses. Süütegude toimepanemise tulemusel tekkinud kahjude välja mõistmine. Magistritöö. Tartu Ülikool 2013, lk 38-39.

ning seega sügavamad teaduslikud uurimused puuduvad selles osas, milline võiks välja pakutud mittevaralise kahju arvestamise kord olla, siis soovib autor oma magistritöös seda iseseisvalt uurida.

Mittevaralise kahju hüvitamise temaatikat on Eestis varasemalt põhjalikumalt uurinud Riigikohtu tsiviilkolleegiumi nõunik Margit Vutt, kes on koostanud mittevaralise kahju hüvitamise teemal mitmeid analüüse, sealhulgas on ta analüüsinud mittevaralise kahju hüvitamise nõudeid tsiviilasjades esimese ning teise astme kohtutes aastatel 2006³ ja 2008.⁴ Lisaks uuris Margit Vutt 2012. aastal lähemalt lähedase isiku surma põhjustamisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise juhtumeid puudutavat kohtupraktikat.⁵ Lisaks eeltoodule on Tartu Ülikoolis kirjutatud mitmeid lõputöid, mis käsitlevad mittevaralise kahju hüvitamist. Jana Taaksalu on näiteks 2013. aastal kirjutanud bakalaureusetöö teemal „Kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamisega seotud mittevaralise kahju hüvitamine kriminaalmenetluses“⁶ ja Helina Mark 2012. aastal magistritöö teemal „Karistusõiguslik kahjuhüvitis, kas ainult *common law* fenomen“.⁷ Käesoleva magistritöö teema valiku põhjus on antud valdkonna oluline praktiline tähtsus nii kohtunike kui ka menetlusosaliste jaoks, milles seisneb autori hinnangul ka käesoleva töö aktuaalsus.

Lähtuvalt eeltoodust on käesoleva magistritöö põhieesmärgiks uurida, kas Eestis võiks mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel hüvitiste suuruse ebaühtlusega seonduva probleemi lahendamiseks kasutusele võtta objektiivsed kriteeriumid tabeli kujul, millele oleks võimalik mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel tugineda. Samas ei ole magistritöö eesmärgiks konkreetse tabeli väljatöötamine. Lisaks uurib autor, milline võiks Eestis olla sellise tabeli õiguslik olemus ning milline institutsioon võiks tabeli väljatöötamisega tegeleda. Käesolevas töös on püstitatud hüpotees, et kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite korral mittevaralise kahju hüvitiste ebaühtlases suuruses määramise probleemi lahendamiseks on võimalik kasutada tabelit.

³ M. Vutt. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades esimese ja teise astme kohtutes 2006. a. Tartu: Riigikohtu õigusteabe osakond 2006. - http://www.riigikohus.ee/vfs/594/Mittevaraline_kahju.pdf (28.04.2016).

⁴ M. Vutt, M. Lillsaar. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades esimese ja teise astme kohtutes 2008. a. Tartu: Riigikohtu õigusteabe osakond 2009. - http://www.riigikohus.ee/vfs/905/MittevaralinekahjuTsiviilasjades_2008_Maarja_Lillsaar_Margit_Vutt.pdf

⁵ M. Vutt. Lähedase isiku surma põhjustamisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamine. Tartu: Riigikohtu õigusteabe osakond 2012. - http://www.riigikohus.ee/vfs/1321/MittevaralineKahjuSurmaPohjustamisel_Avaldamiseks.pdf (28.04.2016).

⁶ J. Taaksalu. Kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamisega seotud mittevaralise kahju hüvitamine kriminaalmenetluses. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool 2013.

⁷ H. Mark. Karistusõiguslik kahjuhüvitis, kas ainult common law fenomen. Magistritöö. Tartu Ülikool 2012.

Eespool nimetatud hüpotees ja põhilised uurimisküsimused on aluseks magistritöö struktuurile. Käesolev magistritöö jaguneb kolmeks peatükiks. Esimene peatükk annab mittevaralisest kahjust üldisema ülevaate, vastates küsimustele, mis on mittevaralise kahju olemas, selle hüvitamise eesmärk ja millised on hüvitise suuruse hindamise erinevad lähenemisviisid. Teises peatükis kirjeldatakse, mida kujutab endast kehavigastuse ja tervisekahjustuse korral tekkinud mittevaraline kahju ja kuidas toimub selle tõendamine. Samuti tuuakse teises peatükis välja mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise kriteeriumid, millest Eesti kohtupraktikas hetkel lähtutakse. Kolmas peatükk keskendub esimese ja teise astme kohtute poolt kriminaal- ja tsiviilasjades tehtud lahendite ning kokkuvõtete analüüsimisele, uurides, kui suured on Eestis kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite korral väljamõistetavad mittevaralise kahju hüvitised ning kas kohtupraktikas esineb siiani probleeme hüvitiste ebaühtlases suures määramisega. Samuti püütakse kolmandas peatükis leida vastust küsimusele, kas kohtud vajavad mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel objektiivseid kriteeriume, millele mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel tugineda. Töö kolmandas peatükis analüüsitakse lähemal Itaalias mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel aluseks võetavat tabelit, selgitamaks välja, kas taoline tabel võiks sobitada ka Eesti õiguskorda. Lisaks analüüsitakse taolise tabeli Eesti õiguskorda sobitumise korral, milline institutsioon võiks tabeli välja töötamise tegeleda ning milline võiks olla sellise tabeli õiguslik olemus.

Probleemküsimusele vastuse väljaselgitamisel kasutas autor võrdlusmaterjalina teiste riikide analoogilisi seadusi ja praktikat. Eelkõige on võrdlemisel kasutatud riike, kellega meil on üldjoontes sarnane õigussüsteem ja seaduste rakendamise praktika.⁸ Ka õiguskirjanduses on nenditud, et välisriikide õigus on Eesti juristi jaoks igapäevane töövahend.⁹ Käesoleva töö kirjutamisel on seega kasutatud peamiselt võrdlev-analüütilist uurimismeetodit. Eesti regulatsiooni ja kohtupraktikat on võrreldud teiste riikide omaga, kuid läbivalt eeskätt Itaaliaga. Itaalia puhul käsitletakse mittevaralise kahju hüvitamist ja hüvitise suuruse hindamist puudutavat regulatsiooni, õiguskirjandust ja kohtupraktikat.

Itaalia mittevaralise kahju hüvitamist puudutavate allikate kõrval käsitleb autor oma töös teise põhilise allikana deliktiõigust puudutavat võrdlevat kirjandust, muu hulgas Euroopa deliktiõiguse tööühiku (*The European Group of Tort Law*) poolt välja töötatud materjale

⁸ Eesti kohtupraktikas on korduvalt leitud, et Eesti seaduse mõtte ja eesmärgi väljaselgitamisel võib võrdlusmaterjalina arvestada teiste riikide analoogilisi seadusi ja praktikat ning see puudutab eelkõige riike, kellega meil on üldjoontes sarnane õigussüsteem ja seaduste rakendamise praktika, eeskätt Euroopa Liidu teisi liikmesriike ja esmajoones Mandri-Euroopa õigusperekonda kuuluvaid riike. - RKTko 3-2-1-145-04, p 39; 3-2-1-103-08, p 20.

⁹ I. Kull. Eesti tsiviilõiguse allikate tugev ja nõrk kohustuslikkus. - *Juridica* 2010/VII, lk 469.

(edaspidi PETL).¹⁰ Euroopa deliktiõiguse töörühma poolt töötati 2005. aastal välja PETL, sealhulgas avaldati ka PETL-i kommentaarid. Viimane analüüsi versioon valmis üle kümne aasta kestnud võrdleva analüüsi ja arutelude tulemusel. PETL-it võib käsitleda kui vastandlike arusaamade kompromissi ja teadlaste ning õpilaste poolt välja pakutud lahendust. Tegemist on tulemusel, mille enamik töörühmas osalenud liikmesriike leidsid olevat piisavalt mõistliku selle õigustamiseks ja kaitsmiseks.¹¹ Kuigi PETL ei ole siduv ja rakendamiseks kohustuslik, see tähendab, et Euroopa riigid ei ole kohustatud sellest lähtuma, siis annavad välja töötatud põhimõtted hea ülevaate deliktiõiguse põhimõtetest Euroopas, võimaldades vajadusel siseriiklikku regulatsiooni edasi arendada. PETL-i puhul on tegemist katsega Euroopas deliktiõiguse ühtlustamiseks ning nii-öelda parima võimaliku deliktiõiguse keskteega erinevate Euroopa riikide regulatsioonidest. Kuna lepinguväliselt tekkinud mittevaralise kahju hüvitamine toimub deliktiõigusele tuginedes, siis peaks PETL aitama paremini mõista ka mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise erinevaid võimalusi.¹²

Lisaks analüüsiti käesolevas töös kohtupraktikat, seda nii Riigikohtu kui ka maa- ja ringkonnakohtute tasandil. Riigikohtu lahenditest on, võttes arvesse magistr töö eesmärke ja hüpoteesi, kasutatud teemaga seonduvaid lahendeid 1996. aastast kuni 2015. aastani ning maa- ja ringkonnakohtute lahendeid 2008. aastast kuni 2016. aastani. Analüüsitud on ka asjakohast Eesti õiguskirjandust ning Riigikohtu õigusteabe osakonna analüüse.

Kohtulahendite analüüsimine annab ülevaate mittevaralise hüvitise suuruse hindamise objektiivsetest kriteeriumitest ning probleemidest. Analüüsi käigus selgitatakse välja, kas kohtupraktikas on sarnaste asjaoludega juhtumite puhul ebaühtlases suuruse hüvitiste määramise probleem säilinud. Mittevaralise kahju hüvitamise probleemikohti puudutava kohtupraktika hulgast toob töö autor välja käesoleva töö seisukohast olulisemad lahendid.

Autor on oma töös võrdlusriigina kasutanud eeskätt Itaaliat, kuna tegemist on sarnaselt Eestiga Mandri-Euroopa õigusperekonda kuuluva riigiga. Kuigi Itaalia puhul on tegemist samasse

¹⁰ Euroopa deliktiõiguse töörühm loodi 1992. aastal Tilburgi ülikooli professor Jaap Spieri (Spier) eestvedamisel. Töörühma kuulusid eksperdid Inglismaalt ja Euroopast. Euroopast olid töörühmas esindatud eksperdid Itaaliast, Belgiast, Rootsist, Hollandist, Kreekast, Austriast, Saksamaalt, Hispaaniast, Portugalist, Tšehhist ja Šveitsist. Töörühm tegeles deliktiõiguse arendamise ja Euroopa deliktiõiguse üldiste üle-euroopaliste põhimõtete (*Principles of European Tort Law*) välja töötamisega. Töörühma eesmärgiks oli identifitseerida ühised põhimõtted, mis toetaksid Euroopa deliktiõiguse süsteemi ning samal ajal otsida Euroopa üldist õigust (*ius commune*) ja teha sellest kokkuvõte. - J. Neethling. Toward a European *ius commune* in Tort Law: a practical experience. University of South Africa 2006, lk 1-2. - <http://uir.unisa.ac.za/bitstream/handle/10500/3662/neethling.kongres.CC.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (03.04.2016)

¹¹ J. Neethling. *Op. cit.*, lk 83.

¹² European Group of Tort Law. *Principles of European Tort Law. Text and Commentary.* Austria: Springer-Verlag/Wien, lk 16.

õigusperekonda kuuluva riigiga, siis toimub Itaalias mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamine võrreldes Eestiga erinevalt. Nimelt on Itaalia puhul tegemist riigiga, millel on pikaajaline kogemus mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel objektiivsete kriteeriumite alusel koostatud tabeli kasutamiseks. Seega on Itaalias mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise puhul Eestiga võrreldes kohtunike kaalutusõigust piiratud, muutes mittevaralise kahju hüvitise suuruse kujunemise nii kohtu kui ka menetlusosaliste jaoks eelduslikult läbipaistvamaks ning väljamõistetavate hüvitiste suurused ühtlasemaks.

Samuti käsitletakse töös kindlustusõiguses mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise kohta sätestatud. Autor kasutab oma töös liikluskindlustuse kui kohustusliku vastutuskindlustuse näidet, kuna liikluskindlustusjuhtumite puhul on Eestis olemas praktiline kogemus kehavigastuse ja tervisekahjustamise tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitise suuruse üksikasjalikuma hindamise puhul. Liikluskindlustusjuhtumite korral on nimelt mittevaralise kahju hüvitamise puhul mittevaralise kahju hüvitiste eeldatavad suurused välja toodud liikluskindlustuse seaduses¹³ (edaspidi LKindLS). Samuti sisaldub LKindLS-i lisa kehavigastuse ja tervisekahjustuse liigitus raskusastemete kaupa.

Töö teema on tulenevalt magistr töö mahust piiritletud lepinguvälistes suhetes tekkinud mittevaralise kahjuga. Autor pole piiritletud oma tööd ainult tsiviilajadega, sest ka kuriteo läbi kannatada saanutel on kriminaalmenetluse seadustiku¹⁴ (edaspidi KrMS) § 38 lg 1 p 2 kohaselt õigus esitada tsiviilhagi uurimisasutuse või prokuratuuri kaudu kriminaalkohtumenetluse raames. Kannatanul on seega võimalus valida, kas esitada tsiviilhagi kriminaalkohtumenetluses või nõuda kahju hüvitamist tsiviilkohtumenetluses.

Töös käsitletakse ainult kehavigastuse ja tervisekahjustuse tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitamise juhtumeid lepinguvälistes suhetes.

Märksõnad: tervisekahjustused, mittevaraline kahju, kahju hüvitamine, hüvitised, kaalutusõigus.

¹³ Liikluskindlustuse seadus. - RT I, 17.12.2015, 1.

¹⁴ Kriminaalmenetluse seadustik. - RT I, 06.01.2016, 5.

1. MITTEVARALISE KAHJU OLEMUS, HÜVITAMISE EESMÄRK JA ERINEVAD LÄHENEMISVIISID

1.1. Mittevaralise kahju olemus ja hüvitamise eesmärk

1.1.1. Mittevaralise kahju olemus

PETL-is on välja toodud, et üldise arusaama kohaselt peetakse õiguspraktikas varalise kahju hüvitamist olulisemaks kui mittevaralise kahju hüvitamist. Õiguspraktikas levinud arusaama kohaselt on mittevaralise kahju hüvitised oma olemuselt meelevaldsed ning pärsivad varalise kahju hüvitamist, mis on olulisem. PETL-i töögrupi liikmed on aga veendunud, et mittevaralise kahju hüvitamisel on oluline osa kahjustatud isikutele lepinguväliselt tekitatud mittevaralise kahju heastamisel, sealhulgas toetab see inimväärikat kohtlemist ja sanktsioneerib sobimatut käitumist. PETL-i tööühma liikmete hinnangul on mittevaralist kahju küll keeruline mõõta, kuid siiski leiti, et tegemist on reaalse kaotusega.¹⁵ Hoolimata asjaolust, et mittevaraline kahju ei hõlma endas raha kaotust, ei asu see õigusest väljaspool ning sellist kahju tunnistatakse kõikides õiguskordades.¹⁶

Eestis tagab Eesti Vabariigi põhiseaduse¹⁷ (edaspidi PS) § 25 muuhulgas igapähele ükskõik kelle poolt talle õigusvastaselt tekitatud moraalse¹⁸ kahju hüvitamise nõudmise õiguse. Mittevaralise kahju hüvitamise nõudealus ja deliktiõiguslik regulatsioon sisaldub aga võlaõigusseaduses¹⁹ (edaspidi VÕS). VÕS jõustus 1. juulil 2002. aasta. Mittevaralise kahju osa puudutav VÕS-is sisalduv regulatsioon püsis muutumatu kuni 2010. aastani, millal muudeti § 134 lõikeid 2, 5 ja 6.

Mittevaralise kahju puhul võib öelda, et selle definitsioon puudub. VÕS-is sisalduva regulatsiooni kohaselt võib hüvitamisele kuuluv kahju olla nii varaline kui ka mittevaraline

¹⁵ European Group of Tort Law. *Op. cit.*, lk 172-173.

¹⁶ W. V. H. Rogers. Non-Pecuniary Loss. Riad Vienna 28/05. - http://riad-online.eu/fileadmin/documents/homepage/events/past_events/Vienna/Vortrag%20Rogers%20281005.pdf (22.04.2016)

¹⁷ Eesti Vabariigi põhiseadus. - RT I, 15.05.2015, 2.

¹⁸ Kuna PS-s kasutatakse siini moraalse kahju mõistet, töös on viidatud mõnele enne VÕS-i kehtima hakkamist tehtud lahendile, kus kasutatakse samuti moraalse kahju mõistet ning välisriikides võidakse mittevaralist kahju nimetada moraalseks kahjuks, siis tuleb töös lähtuda eeldusest, et kuigi Eesti mõistes on õige termin mittevaraline kahju, siis kasutatakse töös moraalse ja mittevaralise kahju mõisteid sünonüümidena. Moraalse kahju mõistet kasutatakse ainult siis, kui viidatud tekstis on kasutatud moraalse kahju terminit.

¹⁹ Võlaõigusseadus. - RT I, 07.07.2015, 1.

(VÕS § 128 lg 1). Mittevaraline kahju hõlmab eelkõige kahjustatud isiku füüsilist ja hingelist valu ning kannatusi (VÕS § 128 lg 5). Seda, mida täpselt aga füüsiline ja hingeline valu ning kannatused endas hõlmavad, ei ole seaduses laiemalt lahti kirjutatud.

Eesti NSV tsiviilkoodeksi kehtivuse ajal on Riigikohus lugenud moraalseks kahjuks püsivat kehalise terviklikkuse kaotust, väljanägemise muutumist või olulist psüühika ja närvitegevuse häiret, samuti heaolu langust tingituna ajutisest või püsivast piirangust isiku tegevuses ning elukorralduses või põhjendatult loodetud heaolu loomise võimaluse kaotust.²⁰ Samas võib mittevaraline kahju seisneda veel näiteks elukorralduse muutuses, elumõnude kaotuses, oodatava eluea lühenemises ja muud sellist.²¹

Mittevaralise kahju hüvitamise võimaluse näeb VÕS ette üksnes kindlate õigushüvede rikkumisel: kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamine (VÕS § 134 lg 2), vabaduse võtmine, au teotamine ja muude isikuõiguste rikkumine (VÕS § 134 lg 2), isiku surma põhjustamine või talle raske kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamisega tema lähedasele tekkinud mittevaraline kahju, mida õigustavad erandlikud asjaolud (VÕS § 134 lg 3), asja hävimine või kaotsimine (eeldusel, et isikul on asja suhtes eriline huvi VÕS § 134 lg 4) ja lepingulise kohustuse rikkumine, kui kohustus on suunatud mittevaralise huvi järgimisele ning võlgnik sai aru (pidi aru saama), et kohustuse rikkumine võib põhjustada mittevaralist kahju (VÕS § 134 lg 1).

Seega võib mittevaraline kahju tekkida nii füüsilise kahju tekitamise tagajärjel kui ka olukordades, kus füüsilist kahju ei tekitata. Isikule otsest füüsilist kahju tekitamata võib mittevaraline kahju tekkida näiteks isiku isiklike õiguste rikkumise, lähedase isiku surma põhjustamise, asja kahjustamise, vabaduse võtmise või autoriõiguste rikkumise tagajärjel. Isikule otsese füüsilise kahju tekitamise puhul võib mittevaraline kahju aga tekkida näiteks kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite korral.

Tuginedes eeltoodule on seega Eestis mittevaralise kahju instituut VÕS-is küllaltki napilt sisustatud ning jäetud suuresti kohtupraktika täpsustada. Õigusaktide tekstides viidatakse sageli võimalusele nõuda mittevaralise kahju hüvitamist, kuid see, mida saab mittevaraliseks kahjuks pidada, leiab seadustes vaid üldist piiritlemist.²² VÕS § 134 sisaldab üldist loetelu, millistel juhtudel on kahjustatud isikul õigus mittevaralise kahju hüvitamist nõuda. Kohtusse

²⁰ RKTko 3-2-1-111-96.

²¹ H. McGregor. Moraalse kahju liigid. – McGregor on Damages. The Common Law Library nr 9. - <http://www.riigikohus.ee/?id=533> (03.02.2016).

²² H. Tammiste. Mittevaralisest kahjust Eesti kohtupraktikas. - Juridica 2004/II, lk 129.

pöördumisel tuleb kahjustatud isikul esitada üldine nõue mittevaralise kahju hüvitamiseks, tuues välja, millise õigushüve rikkumise tagajärjel talle mittevaraline kahju tekkis ning tekkinud kahju kirjeldada.

1.1.2. Kahju hüvitamise eesmärk mittevaralise kahju korral

Kahju hüvitamise puhul võib rääkida selle laiemast ja kitsamast eesmärgist. Laiemaks eesmärgiks võib kahju hüvitamise üldpõhimõtetele tuginedes kokkuvõtvalt pidada ühiskonnas õigusrahu saavutamist ja vastutuse realiseerumist.²³ VÕS § 127 lõikele 1 tuginedes võib kitsamaks eesmärgiks aga pidada kahjustatud isiku asetamist olukorda, mis on võimalikult lähedane olukorrale, milles ta oleks olnud, kui kahju hüvitamise kohustuse aluseks olevat asjaolu ei oleks esinenud. Seega on kahju tekkimisel kahjustatud isiku peamine ootus, et talle hüvitatakse kahju, mis on võrdne tema õigushüvede vähenemisega. Kahju hüvitamine õiglasel suuruses aitab kaasa kahju hüvitamise laiemal eesmärgil saavutamisele.

Deliktiõiguse eesmärk on kahjustatud isikule lepinguväliselt tekitatud kahju heastamine ning kahju lepinguvälise tekitamise juhtumite välistamine tulevikus (eri- ja üldpreventsioon). Deliktiõiguse eesmärgiks ei ole kahjutekitaja karistamine ega temalt õigusrikkumise teel saadud tulu äravõtmine.²⁴

PETL art. 10:101 sisaldab endas kahju eesmärgi ja olemuse definitsiooni. Nimetatud artikli kohaselt hüvitatakse kahjustatud isikule kahju eelkõige rahaliste vahendite abil, üritades taastada olukord, milles kahjustatud isik oli enne rikkumise aset leidmist. Lisaks on hüvitamise eesmärgiks kahju tekitamise ennetamine.²⁵ Eestis kehtib kahju hüvitamise puhul PETL-ile sarnane eesmärk.

²³ M. Bussani, M. Infantino. The American Journal of comparative law, vol. 63, nr 1. Tort Law and Legal Cultures. American Society of Comparative Law 2015, lk 80.

²⁴ T. Tampuu. Lepinguvälised võlasuhted. Tallinn: Juura 2012, lk 151.

²⁵ European Group of Tort Law. *Op. cit.*, lk 150.

Enamikus Euroopa riikides järgitakse *restitutio ad intergrum* printsiipi: kahjutekitaja peab heastama kogu tekitatud kahju, välja arvatud juhul, kui kahju tekkimises oli osaliselt süüdi kahjustatud isik. Kahjutekitanu peab hüvitama kahju võimalikult täielikult.²⁶

Mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmine teenib dualistlikku funktsiooni: ühelt poolt on hüvitis, kuigi ebatäiuslik, suunatud kannatuste heastamisele ja teiselt poolt peab hüvitis rahustama kahjustatud isiku riivatud õiglustunnet.²⁷ Tulenevalt mittevaralise kahju mõistest (VÕS § 128 lg 5) on sellise kahju rahaline hüvitamine suunatud eelkõige kahjustatud isiku valu ja hingeliste üleelamiste leevendamisele.²⁸

Mittevaraline kahju võib väljenduda näiteks püsiva tervisekahjustuse tagajärjel tekkinud kannatustes, mille kõrvaldamine ei ole tervisekahjustuse püsivuse ning selle asendamatusesse tõttu võimalik. Seega ei ole üldise arusaama kohaselt mittevaralise kahju hüvitamise puhul võimalik restitutsioon ega naturaalarstitutsioon, vaid kahju hüvitamise eesmärgina tuleb kõne alla eelkõige kompensatsioon. See tähendab, et kahjuhüvitise on võimalik kahjustatud isikul tekkinud kahju heastamine kannatuste leevendamise ja kompenseerimise kaudu.

Mittevaralise kahju hüvitis on alati mingis ulatuses hinnanguline ja teatud mõttes oletatav. Sellest tulenevalt ei ole ka alati üheselt mõistetav, milline konkreetne rahaline summa peaks isiku hingelise valu kaotama või seda leevendama ehk taastama kahju tekkimise eelse olukorra.²⁹

Kompensatsiooni võib laiemas mõttes defineerida kui kahju hüvitamist teatud ekvivalendi loovutamise kaudu.³⁰ Restitutsiooni ja kompensatsiooni teoreetilisele erinevusele vaatamata täiendavad ja mõjutavad mõlemad eesmärgid praktikas teineteist. Restitutsiooni võib pidada deliktivastutuse ideaallahendiks, sest selle abil püütakse kaotada kahjulik tagajärg tervikuna. Kompensatsiooni võib pidada restitutsiooni rahaliseks „aseaineks“, mis peab täitma kahjustatud isiku õigustatud ootused siis, kui restitutsioon ei osutu võimalikuks.³¹ Lisaks võib mittevaralise kahju eesmärkide puhul rääkida preventiivsest eesmärgist.

²⁶ European Group of Tort Law. *Op. cit.*, lk 151.

²⁷ M. Kingisepp. Kahjuhüvitis postmodernses deliktiõiguses. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2002, lk 64.

²⁸ T. Tampuu. *Op. cit.*, lk 306.

²⁹ Ringhäälinguseaduse, kriminaalmenetluse seadustiku, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja võlaõiguseaduse muutmise seaduse eelnõu 656 SE seletuskiri, lk 28. - <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/a4680939-75ea-a4b8-d3a3-4253c405ebac/Ringhäälinguseaduse,%20kriminaalmenetluse%20seadustiku,%20tsiviilkohtumenetluse%20seadustiku%20ja%20võlaõiguseaduse%20muutmise%20seadus/> (16.04.2016).

³⁰ M. Kingisepp. *Op. cit.*, lk 50.

³¹ M. Kingisepp. *Op. cit.*, lk 51.

Saksa õiguses, mis on olnud aluseks ka võlaõigusseaduse koostamisele³² ja kahju hüvitamise eesmärgi sätestamisele³³ on asunud seisukohale, et mittevahalise kahju hüvitamise üheks eesmärgiks on ka kahjustatud isikule moraalse rahuldustunde andmine ehk sisuliselt tunnistatakse seda, et endise olukorra taastamiseks ei piisa üksnes kahju kompenseerimisest. Moraalse rahuldustunde tagamine saab aga kõne alla tulla vaid juhul, kui kahjustatud isik tunneb, et väljamõistetud kahjuhüvitusel on kahjutekitaja suhtes preventiivne toime ehk kahjutekitaja tunneb, et sellise kahju tekitamine oli väär ja ta ei soovi seda enam korrata ei selle konkreetse kahjustatud isiku suhtes ega ka üldiselt. Sisuliselt tähendab see seda, et kahju hüvitamine täidab lisaks eelneva olukorra taastamise eesmärgile ka preventiivset funktsiooni.³⁴ Sisuliselt esineb kahju hüvitamisel preventiivne funktsioon ka kehtiva õiguse alusel, mida kinnitab asjaolu, et kahju hüvitamise nõudeõiguse puhul on tegemist õiguskaitsevahendiga. Õiguskaitsevahendi üks eesmärgid on lisaks õigussuhtes tasakaalu jalule seadmisele on ka motiveerida õiguskäibes tegutsevaid isikuid hoiduma nendest tegudest, mis kutsuvad esile teise poole õiguskaitsevahendi kasutamise võimaluse. Sealjuures tagatakse motivatsioon seeläbi, et kui üks isik rikub teise isiku õigusi, siis järgneb sellele mingi sanktsioon ehk teisiti öeldes teab rikkuja, et teise isiku õiguste kahjustamine ei jää tagajärjeta.³⁵

Igasugune mittevahalise kahju hüvitus kannab endas paratamatult ka tõrjuvat eesmärki, sest mittevahalise kahju hüvitamisel ei saa lähtuda ainult VÕS § 127 lõikes 1 sätestatud vahalise kahju hüvitamise põhimõttest. Mittevahalise kahju hüvitus väljendab teatud ulatuses alati lisaks kompensatoorsele eesmärgile ka ühiskonna hukkamõistu rikkuja õigusvastasele teole ja on leevenduseks kahjustatud isikule talle isikliku õiguse rikkumisega tekitatud ülekohtu eest.³⁶

Mandri-Euroopa õigustraditsioonide järgi puuduvad tsiviilõiguses karistuslikud kahjuhüvitised, nagu need on omased Anglo-Ameerika õigussüsteemile. Ka Riigikohus on avaldanud seisukohta, et kahju hüvitamise eesmärgiks ei ole kohustust rikkunud poole karistamine.³⁷

Nagu selgus, võib mittevahalise kahju hüvitamise puhul seega rääkida selle hüvitamise laiemast ja kitsamast eesmärgist ning ühelt poolt on mittevahalise kahju hüvitise väljamõistmine

³² H. Mikk. Tsiviilõiguse reformist Eestis. Kinnistusraamatu- ja, notaripäevad 13.- 15. mai 1999, ettekanded. Tallinn, : Justiitsministeerium 2000, lk 129.

³³ K. Sein. VÕS I § 127/2. P. Varul jt (koost). Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Komm vlj. Tallinn: Juura 2006, lk 437.

³⁴ Saksa Ülemkohtu 15.11.1994. a. otsus BGH NJW 1995, 861 ja Saksa Ülemkohtu 5.12.1995. a. otsus BGH NJW 1996, 984 (nn Caroline von Monaco I ja II).

³⁵ Ringhäälinguseaduse eelnõu 656 SE seletuskiri. *Op. cit*, lk 26.

³⁶ RKTKo 3-2-1-105-01.

³⁷ RKTKo nr 3-2-1-45-08, p 16.

suunatud kannatuste heastamisele ja teiselt poolt peab hüvitis rahustama kahjustatud isiku riivatud õiglustunnet. Mittevaralise kahju hüvitamise puhul ei ole võimalik restitutsioon ega naturaalistitutsioon, vaid kahju hüvitamise eesmärgina tuleb kõne alla eelkõige kompensatsioon. Mittevaralise kahju mõistest tulenevalt on sellise kahju rahaline hüvitamine suunatud eelkõige kahjustatud isiku valu ja hingeliste üleelamiste leevendamisele. Kompensatsiooni võib laiemas mõttes defineerida kui kahju hüvitamist teatud ekvivalendi loovutamise kaudu. Lisaks võib mittevaralise kahju hüvitamise eesmärkide puhul rääkida preventiivsest eesmärgist, mis tähendab, et moraalse rahuldustunde tagamine saab kõne alla tulla vaid juhul, kui kahjutekitaja ei soovi kahju tekitamist enam korrata ei selle konkreetse kahjustatud isiku suhtes ega ka üldiselt. Igasugune mittevaralise kahju hüvitis kannab endas paratamatult ka tõrjuvat eesmärki, kuid Mandri-Euroopa õigustraditsioonide järgi puuduvad tsiviilõiguses karistuslikud kahjuhüvitised.

1.2. Mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise erinevad lähenemisviisid

Mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramise puhul esineb kaks lähenemisviisi. Esimese lähenemisviisi puhul esineb kohtutel mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel lai diskretsiooniõigus ja teise puhul on seda piiratud.

Eestis lähtutakse esimesest lähenemisviisist. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku³⁸ (edaspidi TsMS) kohaselt on isikutel õigus esitada kohtusse mittevaralise kahju hüvitamise nõue, kus on juba eelnevalt mittevaralise kahju hüvitise summa suurus ära märgitud (TsMS § 124 lg 1) või esitada nõue kahju täpset suurust märkimata (TsMS § 132 lg 3). Olukorras, kus tekkinud mittevaralise kahju suurust ei osata märkida, võib jätta hüvitise suuruse kohtu otsustada. VÕS § 127 lõike 6 ja TsMS § 233 lõike 1 järgi otsustab rahaliselt hüvitamisele kuuluva mittevaralise kahju suuruse üle kohus diskretsiooni alusel ning TsMS § 366 võimaldab nõuda, et kohus mõistaks mittevaralise kahju eest omal äranägemisel välja õiglase hüvitise.

³⁸ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. - RT I, 19.03.2015, 27.

Seega peetakse Eestis oluliseks iga juhtumi eraldi hindamist ning mittevahalise kahju hüvitise määramisel kõikide asjaoludega arvestamist, sealhulgas süü astme ning kahjutekitaja personaalse olukorraga. Kohtutel puudub mittevahalise kahju hüvitamise hagi menetlemisel ja menetlusosalistel hagi kohtusse esitamisel kohustus lähtuda kohustuslikest või soovituslikest tabelitest või skaaladest, välja arvatud liiklusõnnetusjuhtumite puhul.

LKindlS § 32 lõikes 3 on isikule tervise kahjustamisest või talle kehavigastuse tekitamisest tuleneva mittevahalise kahju nõude korral mittevahalise kahju hüvitiste eeldatavad suurused välja toodud. Lisaks on LKindlS-i lisas sätestatud raskusastmete kaupa tervisekahjustuste ja kehavigastuste täpne liigitus. Seega ei ole mittevahalise kahju hüvitise suuruse hindamine tuginedes tariifidele Eesti õiguskorras midagi uudset. Eesti mittevahalise kahju hüvitise suuruse määramise VÕS-is sisalduvale regulatsioonile tuginedes ei ole aga väljamõistetavate mittevahalise kahju hüvitiste suurused etteaimatavad.

PETL-i töögrupi hinnangul on vaieldav kas üleüldse peaksid mittevahalise kahju hüvitise suurused etteaimatavad olema.³⁹ Mittevahalise kahju hüvitiste suuruste kogu Euroopas ühtlustamise osas väljendas PETL-i töögrupp, et olukorras, kus erinevates riikides toimub mittevahalise kahju hüvitiste hindamine erinevat metoodikat kasutades, on ühtlustamine keeruline. Töögrupis leiti samuti, et PETL-i eesmärki arvestades ei ole PETL õige koht, kus määrata kindlaks konkreetsed mittevahalise kahju hüvitise suurused näiteks silma või jala kaotuse juhtumite korral.⁴⁰

Mittevahalise kahju hüvitise suuruse määramisel on õiguskirjanduses väljendatud seisukohta, et muu hulgas tuleb arvestada kahjutekitaja tegelikke maksevõimalusi ajalises dimensioonis ning leida lahendus mõistliku kompromissi näol.⁴¹ Seega kui mittevahalise kahju hüvitise suuruse määramisel ei arvestata konkreetse riigi ja ühiskonna eripäradega, siis ei ole võimalik magistritöö eelmises alapunktis välja toodud mittevahalise kahju hüvitamise eesmärke saavutada. On paratamatu, et erinevates riikides on mittevahalise kahju hüvitise suurused erinevad. Riigikohus on väljendanud seisukohta, et mittevahalise kahju hüvitis ei või olla kõrgem ainuüksi asjaolu tõttu, et kannatanu on sellise riigi kodanik, mille elatustase on kõrgem kui Eestis.⁴²

³⁹ European Group of Tort Law. *Op. cit.*, lk 176.

⁴⁰ European Group of Tort Law. *Op. cit.*, lk 176.

⁴¹ M. Kingisepp. *Op. cit.*, lk 122.

⁴² RKTKo 3-2-1-51-05.

Olenemata selles, millise konkreetse mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise lähenemisviisi kasuks riik otsustab, juhindudes õiglusest ja mõistlikkusest, ei tohi konkreetsetes ühiskonnas ühe süsteemi raames mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel esineda ebavõrdset kohtemist ning hüvitamine peab olema süstemaatiline, järjepidev ning sarnastel asjaoludel tekkinud mittevaralise kahju hüvitised võrreldavad. See tähendab, et sama süsteemi raames tuleks kohtul iga sarnase kaasuse lahendamisel mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel tugineda samadele kriteeriumitele ning lähenemisviisile. Vastupidine lähenemine ei ole õiguskindluse põhimõtte eesmärke arvestades õige.

PETL-i töögrupp leidis, et võimatu on välja töötada nii-öelda tariife või hüvitisi kehavigastuse või surmajuhtumite korral, mis vastaksid tekkinud kahjule täielikult, sest iga juhtum on erinev. Seega tuleks igakordselt ja eraldi hinnata konkreetsetes hagi kirjeldatud juhtumi raskust, kestvust ja selle tagajärgi ning need on määrava tähtsusega mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel.⁴³

PETL-i töögrupis ei võetud seisukohta selle kohta, kumb lähenemine mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel on õigem või parem: kas näiteks süsteem, kus esinevad paindlikud kohtupraktikal põhinevad hüvitiste määrad ning mida on võimalik edasi kaevata, või lähenemine, mille puhul tuginetakse kahju hüvitise suuruse hindamisel esmalt meditsiiniliselt tuvastatud puudeastmele. PETL-i töögrupis leiti, et küsimus on tihedalt seotud konkreetse riigi mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramise menetluslike reeglite ja kehtiva korra „stiiliga“⁴⁴ ehk eelduslikult, kas mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel pooldatakse pigem kohtunikele ulatusliku diskretsiooniõiguse andmist või selle piiramist. Autor nõustub, et konkreetse riigi mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise lähenemisviis sõltub konkreetse riigi menetluslikest reeglitest ja kehtiva korra „stiilist“, kuid lisaks eeltoodule tuleb autori hinnangul arvesse võtta konkreetse riigi kohtupraktikale tuginedes esinevaid vajadusi. Kui kohtupraktika näitab, et kohtute poolt mõistetakse samade asjaoludel välja ebaühtlases suuruses mittevaralise kahju hüvitisi, siis viitab see selgelt sellele, et kehtiv süsteem ja „stiil“ ei toimi ning vajab muutmist.

Kuigi PETL-i töögrupis ei osatud kahe erineva lähenemisviisi osas seisukohta võtta, siis leiti ühiselt, et mittevaralise kahju hüvitiste suuruse määramisel tuleb lähtuda põhimõttest, et sarnased kaasused tuleb lahendada ühtemoodi.⁴⁵

⁴³ European Group of Tort Law. *Op. cit.*, lk 175.

⁴⁴ European Group of Tort Law. *Op. cit.*, lk 177.

⁴⁵ European Group of Tort Law. *Op. cit.*, lk 177.

Võrreldes Eestiga, kus kehtib esimene lähenemisviis ehk kohtunikel on mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel ulatuslik kaalutusõigus, on mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamine üksikasjalikum näiteks Saksamaal,⁴⁶ kus kasutatakse valu ja kannatuste kui immateriaalsete kahjude hindamiseks kogumikke, millel on õiguspraktikas mitteformaalne ja abistav tähendus. Samuti rakendatakse üksikasjalikumalt mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise lähenemisviisi Soomes⁴⁷ ja Itaalias.⁴⁸

Teoses *Beck'sche Schmerzensgeld - Tabelle 2016*⁴⁹ käsitletakse näiteks erinevate kehaosade, alustades peast kuni jalgadeni, kahjustamise tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitamise juhtumeid. 2016. aasta kogumikus sisalduvad umbes 3700 erineva 20 aasta jooksul aset leidnud mittevaralise kahju hüvitamise juhtumi kirjeldused. Kogumikus kirjeldatakse muu hulgas, kui suur võiks konkreetse juhtumi korral mittevaralise kahju hüvitise suurus olla. Lisaks käsitletakse kogumikus mittevaralise kahju hüvitamist, kui mittevaraline kahju väljendub elumuudatustes.

Ka Eesti naaberriigis Soomes on tervisekahjustamise ja kehavigastuse tekitamise ning lähedase isiku surma põhjustamise tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitamiseks Justiitsministeeriumi poolt välja töötatud soovitude kogu, mis sisaldab muu hulgas näidisloetelusi mittevaralise kahju juhtumitest ja vastavatest kahjuhüvitise summadest. Soovitude kogu on ilmunud koostöös eriala meditsiinitöötajatega kolmel korral: 2008, 2011 ja viimati 2014. aastal. Selle koostamise põhjuseks oli vajadus sellise abivahendi järele nii menetlusosaliste kui ka kohtu poolt kahjuhüvitise suuruse kindlaksmääramisel. Soovitusi kasutatakse üldiselt abimaterjalina mittevaralise kahju hüvitamisel. Kohtupraktika osutab, et soovitusi on järgitud, kuid esitatud hüvitise määrasid ei ole alati arvestatud. Soome soovitude kogus on välja toodud näidisjuhtumid järgnevate kehavigastuse ja tervisekahjustuse juhtumite puhuks: kudede vigastused, pindmised vigastused, lihtsad haavad, lihaste vigastused, närvivigastused, veresoonte vigastused, põletused, laskevigastused, kolju ja näopiirkonna murrud ning vigastused, hammaste vigastused, koljusisesed vigastused, nägemis- ja kuulmiselundite vigastused, rindkere vigastused, ülajäsemete vigastused, vaagna ja alajäsemete vigastused, selgroo- ja seljaaju vigastused, siseelundite vigastused, traumaatilised

⁴⁶ A. Slizyk. *Beck'sche Schmerzensgeld - Tabelle 2016*. Beck C. H: 2015; V. L. Jaeger, J. Luckey. *Schmerzensgeld*. Saksamaa: LexisNexis 2007; S. Hacks, A. Ring, P. Böhm. *Schmerzensgeld-Beträge*. Saksamaa 2006.

⁴⁷ Soome Justiitsministeerium. *Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia*. Print Tietotalo 2014. – http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1412163579487/Files/HEVAn_suosituksia_KH.pdf (27.09.2015).

⁴⁸ *Tabelle – Liquidazione del danno non patrimoniale*. Milano: Tribunale di Milano 2014. – <http://www.miolegale.it/calcolo/tabelle-milano/tabella-tribunale-milano-2014/> (22.09.2015).

⁴⁹ A. Slizyk. *Op. cit.*

amputatsioonid, valu, millega ei kaasne kudede vigastusi ning vaimse tervise häired. Samuti on soovitude kogus välja toodud alalise kahju näidetena funktsionaalne kahju ja kosmeetiline kahju. Mittevaralise kahju hüvitised on soovitude kogus iga vigastuse puhul välja toodud skaalana.⁵⁰

Kui näiteks Soome soovitude kogus on mittevaralise kahju hüvitise soovituslikud summad välja toodud skaalana, siis skaala eriliigina võib koostada ka arvestusliku väärtuste maatriksi. Võimalikke maatriksi lähtealuseid võib olla väga erinevaid, sõltuvalt sellest, milliseid sotsiaalseid väärtusi ühiskonnas tunnustatakse. Näiteks väärtustades noore inimese tervist enam vanema inimese omast, võib põhjaluseks võtta viidatud artikli⁵¹ autorite Bovbjerg, Sloani ja Blumsteini pakutud kaks muutujate gruppi: õigusrikkumise raskusaste ja kannatanu vanus. Bovbjerg, Sloani ja Blumsteini välja pakutud võimaluse kohaselt võib mittevaralise tervisekahju raskusastmetest lähtuvalt jaotada üheksaks klassiks ja kohaldada kuue vanusegrupi suhtes. Selline maatriks koosneb kokku 54 veerust. Igas veerus on märgitud vastava kahju väärtus rahalises vääringus, mille kindlaksmääramisel võib lähtuda sarnase kahju puhul eelnevalt määratud hüvitisest või tugineda ekspertide arvamusele. Täpse rahalise vääringu kõrval on mõeldav ka miinimum- ja maksimumpiiride seadmine paindlikkusse säilitamiseks ja täiendavate lisakriteeriumite arvestamiseks, nagu elatusindeks⁵² ja muud taolist.

Nagu eespool viidatud, tuginetakse Itaalias mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel tabelile. Tabelis võetakse mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel arvesse sarnaselt eelmainitud muutujatele selliseid muutujaid nagu vanus ja puudeaste. Noore inimese tervist väärtustakse vanema inimese omast enam.⁵³ Seega on eelnevalt viidatud artikli autorite poolt välja toodud muutujatega arvestamine siiani aktuaalne.

Nagu käesolevast peatükist nähtub, esineb mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramise puhul seega kaks lähenemisviisi. Esimese puhul on mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamine jäetud täielikult kohtute otsustada ehk kohtutel on ulatuslik diskretsiooniõigus ning teise puhul on kahjuhüvitise suuruse hindamine reguleeritud tabelite, skaalade ja maatriksitega. Eestis lähtutakse esimesest lähenemisviisist. Olenemata aga sellest, millise konkreetse lähenemisviisi kasuks konkreetne riik otsustab, kehtib põhimõte, et juhindudes õiglusest ja

⁵⁰ Soome Justiitsministeerium. *Op. cit.*

⁵¹ R. R. Bovbjerg jt. Valuing Life and Limb in Tort Law: Scheduling Pain and Suffering. *Northwestern University Law Review* vol. 83, No. 4. Northwestern University 1989, lk 938-945.

⁵² Elatusindeks ehk tarbijahinnaindeks näitab elu kallinemist või odavnemist ehk mitme protsendi võrra on hinnad mingil perioodil tõusnud või langenud ehk milline on olnud inflatsioon.

⁵³ Tabeli vertikaalsel küljel on välja toodud invaliidsusastmeid 1-100 ning horisontaalsel küljel vanusevahemik 1-100.

mõistlikkusest, ei tohi ühiskonnas ühe süsteemi raames mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel esineda ebavõrdsust ning hüvitise suuruse hindamine peab olema süstemaatiline, järjepidev ning sarnastel asjaoludel tekkinud mittevaralise kahju hüvitiste suurused võrreldavad. Vastupidine lähenemine õõnestab õiguskindlust.

2. MITTEVARALINE KAHJU, SELLE TÕENDAMINE JA HÜVITISE SUURUSE HINDAMISE KRITEERIUMID KEHAVIGASTUSE NING TERVISEKAHJUSTUSE KORRAL

2.1. Kehavigastuse ja tervisekahjustuse korral tekkinud mittevaraline kahju

Riigikohus on leidnud, et VÕS §-s 134 on erinevad mittevaralise kahju hüvitamise juhtumid "reastatud", lähtudes mittevaralise kahju tekkimise eeldatavast tõenäosusest ja kahju hüvitamise aluseks oleva rikkumise intensiivsusest. Viidatud lahendis pidas kohus olulisemaks sellist mittevaralist kahju, mille puhul nähakse seaduses ette, et nimetatud kahjujuhtumi esinemisel tuleb mittevaralise kahju hüvitamiseks maksta kahjustatud isikule alati välja mõistlik rahaline hüvitis ehk juhtumeid, mille puhul antakse kahjustatud isikule tõenduslik kergendus. Viidatud lahendis selgitas Riigikohus, et selline õigushüvede "gradatsioon" väljendab muu hulgas erinevate õigushüvede erinevat hindamist ka rahalises mõttes. See tähendab, et juhtudel, kus mittevaralise kahju hüvitamine on ette nähtud piiranguteta, peaks ka väljamõistetavad hüvitised olema üldjuhul suuremad kui juhtudel, kus mittevaralise kahju hüvitamine on piiratud.⁵⁴ Eeltoodud lahend on ainuke Riigikohtu lahend, kus on pikemalt käsitletud rikkumise intensiivsust ja õigushüvede "gradatsiooni" mittevaralise kahju hüvitamise puhul. Lahend on tähtis, sest rikkumise intensiivsus on oluline alus, millest mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel lähtutakse. Kõne all olevas lahendis tõi Riigikohus välja, milliste mittevaralise kahju juhtumite puhul on rikkumise intensiivsus suurem ning milliste puhul väiksem, sidudes rikkumise intensiivsuse seaduses sätestatud tõendusliku kergenduse andmisega.

Riigikohtu lahend pärineb aga aastast 2008 ehk see on tehtud enne 2010. aasta VÕS-i muudatus, millal anti tõenduslik kergendus lisaks tervisekahjustuse ja kehavigastuse tekitamise tagajärjel tekkinud mittevaralisele kahjule ka vabaduse võtmise ning muude isikuõiguste rikkumise juhtumiteks. Seega on Riigikohus antud lahendis rikkumise intensiivsust kõige suuremaks pidanud just kehavigastuse või tervisekahjustamisega tekitatud mittevaralise kahju juhtumite

⁵⁴ RKTKo 3-2-1-19-08, p 14.

puhul. Autor nõustub, et kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite korral on rikkumise intensiivsus suurem kui näiteks isiklike õiguste rikkumise puhul, sest on selge, et nii kehavigastusest taastumine nagu ka tervisekahjustusega elamine on koormavam kui au teotamisega kaasnevad tagajärjed.

Tervise kui õigushüve olulisust on rõhutatud ka PS §-s 28, mille kohaselt on igalühel õigus tervise kaitsele. Tervis on oluline hüve, sest sellest sõltub enamiku muude õiguste ja vabaduste kasutamine ning lõppkokkuvõttes inimväärne elu. Tervis on nii individuaalne kui ka oluline üldine väärtus. Viimast näitab see, et tervise kaitse vajadus võib olla mitmete vabadusõiguste piiramise õigustuseks. Mõiste “tervis” hõlmab nii kehalist ehk füüsilist kui ka vaimset ehk psüühilist tervist. Maailma Tervishoiuorganisatsiooni määratluse kohaselt tähendab tervis füüsilist, vaimset ja sotsiaalset heaolu.⁵⁵ Kehavigastuse ja tervisekahjustuse juhtumite puhul ei ole tihti kahjustatud isiku endise olukorra taastamine võimalik. Kui kahjustus on raske, siis võib eeldada, et sellega kaasnev emotsionaalne kannatus on igapäevane ning püsiv. Olenevalt aset leidnud sündmuse raskusest võib läbielatu seega jätta kahjustatud isiku psüühikale kustumatuid jälgi.

Nagu eespool mainitud, hõlmab mittevaraline kahju, seahulgas kehavigastuse ja tervisekahjustuse puhul, eelkõige kahjustatud isiku füüsilist ja hingelist valu ning kannatusi (VÕS § 128 lg 5), kuid seda, mida täpselt füüsiline ja hingeline valu ning kannatused endas hõlmavad, ei ole seaduses laiemalt lahti kirjutatud.

2012. aasta otsuses on VÕS § 128 lõikes 5 välja toodud valu ja kannatuste mõisteid aga sisustanud Harju Maakohus. Lisaks on maakohus pidanud mittevaralise kahju sisustamise puhul vajalikuks käsitleda heaolu langust. Kohus selgitas, et valu hõlmab mistahes valu, mida põhjustab meditsiiniline protseduur või kirurgiline operatsioon, mis osutub vajalikuks süüaluse poolt tekitatud vigastuse tõttu. Kannatuste mõiste hõlmab hirmu vigastuste tekitamise ajal, hirmureaktsiooni, hirmu tulevase invaliidisuse ees seoses tervise, vaimse tervise või võimega elatist teenida. Kehavigastuste puhul tekkinud mittevaraline kahju hõlmab heaolu langust, mis on tingitud piirangutest isiku tegevuses ning elukorralduses, samuti kehavigastusega seotud füüsilist ja hingelist valu. Mittevaralise kahju suuruse hindamisel tuleb seda vaadelda üldise moraalse kahju eest määratud suuremate hüvitiste kontekstis, mille puhul on arvesse võetud ka elumugavustest ilmajäämist.⁵⁶

⁵⁵ R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja –vabaduste kaitse. Tallinn: Juura 2004, lk 450.

⁵⁶ HMK 2-08-60140, p 17.

Kohtupraktikas on mittevahalise kahju iseloomustamiseks kahjustatud isikute poolt viidatud näiteks korduva peavalu tõttu psühhiaatri poole pöördumisele, unehäiretele, segavatele unenägudele, arsti poolt diagnoositud ärevuse ja kerge meeleolu alanemisele, üldisele heaolu ja töövõime langusele ning füüsilistele kannatustele.⁵⁷ Samuti on kahjustatud isikute poolt viidatud, et mittevahaline kahju väljendub selles, et isik ei saanud nädal aega käia koolis ja kaks nädalat treeningutel, kuna teda valdas hirmutunne uue võimaliku rünnaku ees ja masendus ning ta pidi kasutama rahusteid.⁵⁸

Riigikohtu õigusteabe osakonna analüüsile tuginedes võib VÕS § 134 lg 2 alusel kahjustatud isikule kehavigastuse tekitamise või tema tervise kahjustamise juhtumite tagajärjel tekkinud mittevahalise kahju puhul lugeda tekitatud kehavigastuse või tervisekahjustuse kergeks või raskeks.⁵⁹ VÕS ei sätesta, mida täpselt loetakse kergeks või raskeks kehavigastuseks ja tervisekahjustuseks. Samas näiteks karistusseadustiku⁶⁰ (edaspidi KarS) § 118 kohaselt loetakse rasketeks tervisekahjustusteks selliseid kahjustusi, millega on põhjustatud oht elule, raske kehaline haigus, raske psüühikahäire, raseduse katkemine, nägu moonutav ravimatu vigastus, mõne elundi kaotus või selle tegevuse lakkamine.

Ka PETL-i töögrupi poolt välja töötatud deliktiõiguse üldpõhimõtted käsitlevad mittevahalise kahju hüvitamist tervisekahjustamise puhul. PETL-is on öeldud, et mittevahalise kahju puhul tuleb surma ja kehavigastuse tagajärjel tekkinud mittevahalise kahju juhtumeid teistest võimalikest mittevahalise kahju hüvitamise juhtumitest eristada.⁶¹ PETL-i artikli 10:301 lõikes 2 on sõnaselgelt sätestatud põhimõte, et mittevahalise kahju hindamisel on vajalik arvesse võtta rikkumise raskust, kestust ja kaebuse tagajärgi.⁶²

Lisaks VÕS-ile on mittevahalise kahju instituuti sisustatud ka kindlustusõigus kohustusliku vastutuskindlustuse puhul. Liikluskindlustuses peetakse isikukahjuks liiklusõnnetuse tagajärjel füüsilise isiku tervisele tekitatud kahju.⁶³ Liikluskindlustusjuhtumitel tekkinud mittevahalise kahju hüvitamise juhtumite puhul sisaldub võrreldes VÕS-iga LKindlS-is väga täpne tervisekahjustuste ja kehavigastuste liigitus, milles on välja toodud raskusastmed ning igale raskusastmele vastav näidisjuhtumite loetelu. LKindlS-i lisa jagunevad tervisekahjustuse ja

⁵⁷ RKTko 3-2-1-167-12, p 6.

⁵⁸ RKKko 3-1-1-2-15, p 2.1.

⁵⁹ M. Vutt 2009. *Op. cit.*, lk 20.

⁶⁰ Karistusseadustik. - RT I, 17.12.2015, 3.

⁶¹ European Group of Tort Law. *Op. cit.*, lk 172-173.

⁶² European Group of Tort Law. *Op. cit.*, lk 13.

⁶³ J. Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn: Juura 2007, 167-168.

kehavigastused kergeks, keskmisest kergemaks, keskmiseks, raskeks, väga raskeks ja eriti raskeks.

Tabel 1. LKindIS-i lisa tervisekahjustuste ja kehavigastuste liigitus raskusastmete kaupa

I. Kerged tervisekahjustused ja kehavigastused
1. Väike löike-, põrutus-, muljumis- või löögihaav
2. Põrutus
3. Üksik löike-, põrutus-, muljumis- või löögihaav
4. Väikese liigese nikastus või venitus
5. Väikese liigese nihestus
II. Keskmise raskusastmega kergemad tervisekahjustused ja kehavigastused
1. Liigese kapsli vigastus
2. Suure liigese nikastus või venitus
3. Üksik luumurd, mis paraneb tuisistusteta ja ei vaja ortopeedilist operatiivset ravi
4. Lühiajalise teadvusekaoga ajuvigastus, mis paraneb jääknähtudeta
5. Kuulmekile purunemine
6. Silmavigastus, millest ei jää püsivat nägemiskahjustust
7. 1–5 hamba kaotus
8. Muud sama raskusastmega vigastused
III. Keskmise raskusastmega raskemad tervisekahjustused ja kehavigastused
1. Pika toruluu murd, mis võib vajada ortopeedilist operatiivset ravi, kuid paraneb tuisistusteta
2. Suure liigese nihestus koos sidemete vigastusega, mis jätab püsiva funktsioonihäire
3. Näokolju luude murd või murrud
4. Ühe sõrme täielik või osaline kaotus
5. Roiete hulgemurrud, mis põhjustavad veririnna tekkimise, kuid millega ei kaasne kopsuvigastust ega pikaajalist hingamispuudulikkust
6. Kirurgilist ravi vajav kõhukoopaelundite vigastus, mis paraneb tuisistusteta
7. Ajuvigastus, millest võivad jääda kerge püsiva kahjustuse jääknähud
8. Kaelapiirkonna vigastus, mis põhjustab mitmeid kuid kestva haigestumise ja töövõimetuse
9. Silmavigastus, mis põhjustab ühe silma nägemisteravuse languse kuni 0,1-ni, kui teise silma nägemisteravus on säilinud
10. Enam kui viie hamba kaotus
11. Muud sama raskusastmega vigastused
IV. Rasked kehavigastused ja tervisekahjustused
1. Aeglustunud paranemisega luumurd
2. Luumurd, millega kaasneb närvide või veresoonte vigastus
3. Liigese nihestusmurd
4. Luumurd, mis on tuisistunud mädapõletikuga
5. Luumuru tagajärjel tekkinud liigesejäikus ja liigese purustus
6. Lülisamba, kaela-, rinna- või nimmelüli raske murd, millega ei kaasne närvivigastust
7. Roiete hulgemurrud, millega kaasneb veriõhkrind või kopsude muljumisvigastus
8. Kirurgilist ravi vajavad rindkere või kõhukoopa elundite vigastuse tuisistused (soolesulgus, vigastusest tingitud kusejuha läbimatus)
9. Vahelihase rebend
10. Rasked näokolju luude hulgemurrud
11. Jäsemete hulgemurrud või liittraumad, mis haaravad ka teisi organisüsteeme
12. Ühe silma või selle nägemisvõime kaotus
13. Silmavigastus, mis põhjustab nägemisteravuse languse jääkväärtusega ühes silmas 0,2-ni ja teises silmas 0,3-ni
14. Mitme sõrme või varba osaline või täielik kaotus
15. II–III raskusastme ulatuslik põletusvigastus, hingamisteede põletus
16. Kõikide hammaste kaotus

17. Muud sama raskusastmega vigastused
V. Väga rasked tervisekahjustused ja kehavigastused
1. Jäseme kaotus
2. Liigese proteesimist nõudvad liigesevigastused
3. Luumurrud, millega kaasnevad ulatuslikud närvide ja veresoonte vigastused
4. Õla- ja nimmepiirkonna närvipõimikute vigastamisest tingitud jääv tunde- ja funktsioonihäire
5. Rindkere hulgivigastus (vahelihase rebendiga kaasnev kopsu rebend, südamepaunasisene verejooks ja südame muljumisvigastus)
6. Rindkere lahtine vigastus
7. Hingetoru vigastusejärgne ahenemine
8. Lülisamba, kaela-, rinna- ja nimmelüli murd, millega kaasneb osaline seljaaju või sellest lähtuva närvipõimiku kahjustus
9. Keskmise raskusega ja rasked ajuvigastused
10. Peaaju, kehatüve, jäsemete rasked hulgivigastused ja vigastuste kombinatsioonid, mis vajavad mitmeid valu ja vaeva põhjustavaid kirurgilisi operatsioone
11. Jääv soole- või kusejuha uuris
12. Suguelundite vigastusejärgne sigimisvõimetus ja suguühtevõime kaotus
13. Silmavigastused, mis põhjustavad mõlema silma nägemisteravuse languse kuni 0,2-ni
14. Täielik kurtus
15. Vigastusest tekkinud inetuks tegevad ja tähelepanu äratavad näo mooned või puuded, näiteks kõrva puudumine, nina või selle osa kaotus või mooned
16. Muud sama raskusastmega vigastused
VI. Eriti rasked tervisekahjustused ja kehavigastused
1. Eriti raske ajuvigastus, mis põhjustab traumaatilise nõdrameelsuse või muu püsiva raske puude
2. Jäsemete kaotus
3. Vigastused, mis põhjustavad pidevat tugevat valu ja vaeva
4. Ajuvigastused, mis põhjustavad püsiva jäsemete halvatus
5. Pimedaks jäämine
6. Muud sama raskusastmega vigastused

Allikas: LKindLS-i lisa

Liikluskindlustusjuhtumite puhul on mittevahalise kahju hüvitamist õigus nõuda isikul, kellel vastavalt LKindLS-ile ja liikluskindlustuse lepingule isikukahju hüvitatakse ning kes pidi seoses nimetatud isikukahjuga taluma ülitugevat valu või kellel tekkis puue, mis seisneb organi või kehaosa kaotuses või alatalituses. Eelnimetatu peab olema tuvastatud arstliku ekspertiisi käigus.⁶⁴

Lähtuvalt eeltoodust on seega Riigikohus leidnud, et VÕS §-s 134 on erinevad mittevahalise kahju hüvitamise juhtumid "reastatud", lähtudes mittevahalise kahju tekkimise eeldatavast tõenäosusest ja kahju hüvitamise aluseks oleva rikkumise intensiivsusest. Viidatud lahendis pidas kohus olulisemaks mittevahalist kahju, mis on tekkinud kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite korral. Kehavigastuse ja tervisekahjustuse puhul hõlmab mittevahalise kahju eelkõige kahjustatud isiku füüsilist ja hingelist valu ning kannatusi. Valu,

⁶⁴ J. Lahe. *Op. cit.*, 167-168.

hõlmab mistahes valu, mida põhjustab meditsiiniline protseduur või kirurgiline operatsioon, mis osutub vajalikuks süüaluse poolt tekitatud vigastuse tõttu. Kannatuste mõiste hõlmab hirmu vigastuste tekitamise ajal, hirmureaktsiooni, hirmu tulevase invaliidsuse ees seoses tervise, vaimse tervise või võimega elatist teenida. Lisaks eeltoodule hõlmab mittevahaline kahju heaolu langust, mis on tingitud piirangutest isiku tegevuses ning elukorralduses. Riigikohtu õigusteabe osakonna analüüsile tuginedes võib VÕS § 134 lg 2 alusel kahjustatud isikule kehavigastuse tekitamise või tema tervise kahjustamise juhtumite tagajärjel tekkinud mittevahalise kahju puhul lugeda tekitatud kehavigastuse või tervisekahjustuse kergeks või raskeks. VÕS ei sätesta, mida täpselt loetakse kergeks või raskeks kehavigastuseks ja tervisekahjustuseks, kuid võrreldes VÕS-iga sisaldub LKindlS-is väga täpne tervisekahjustuste ja kehavigastuste liigitus, milles on välja toodud raskusastmed ning igale raskusastmele vastav näidisjuhtumite loetelu. LKindlS-i lisas jagunevad tervisekahjustuse ja kehavigastused kergeks, keskmisest kergemaks, keskmiseks, raskeks, väga raskeks ja eriti raskeks.

2.2. Kehavigastuse ja tervisekahjustuse korral tekkinud mittevahalise kahju tõendamine ning mittevahalise kahju hüvitise suuruse hindamise kriteeriumid

VÕS 134 lg 2 kohaselt tuleb isikult vabaduse võtmisest, isikule kehavigastuse tekitamisest, tema tervise kahjustamisest või muu isikuõiguse rikkumisest, sealhulgas isiku au teotamisest, tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral kahjustatud isikule mittevahalise kahju hüvitiseks maksta mõistlik rahasumma.

Seega kuigi füüsilise ega vaimse valu ning kannatuste puhul ei ole nende mõõtmise alati küll objektiivselt võimalik, siis teatud juhtudel, kui seadus näeb *expressis verbis* mingi õigushüve rikkumise korral mittevahalise kahju hüvitamise ette, tuleks kahjustatud isikul üldreeglina mittevahalise kahju tekkimist eeldada.⁶⁵ Sisuliselt tähendab see, et kahjustatud isik peab tõendama vaid mingi konkreetse teo, kuid mitte seda, kas ja kui suures ulatuses tal kahju tekkis.

⁶⁵ K. Sein. VÕS I § 128/4.4., § 130/4.3. - P. Varul. *Op. cit.*

VÕS § 134 lõikes 2 nimetatud juhtudel lasub seega tõendamiskoormis sisuliselt kahjutekitajal, kuna viimane peab kahju hüvitamisest pääsemiseks tõendama, et kahju pole tekkinud.⁶⁶

Valitsev seisukoht enne 2010. aasta VÕS-i muudatusi oli, et isegi kui kahju tekkimist eeldatakse, siis peab kahjustatud isik tõendama õigushüve rikkumist kahjutekitaja poolt. Ka põhjusliku seose tõendamise koormis lasus kahjustatud isikul.⁶⁷ 2010. aasta VÕS-i muudatused keskendusid tõendamiskoormise puhul tõendusliku kergenduse andmise küsimuses küll eelkõige mittevaralise kahju hüvitamise juhtumitele isikuõiguste rikkumise korral, näiteks isiku au teotamise olukorras. Samas on aga 2010. aasta VÕS-i muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas selgitatud, et kõnealune VÕS-i muudatusettepanek ei oma tähendust mitte üksnes ajakirjandusdeliktide puhul, vaid kõikidel juhtudel, mil on tegemist mingi õigushüve rikkumisega, mis õigustab mittevaralise kahju hüvitamist. Mistõttu on muudatuse puhul olemuslikult tegemist kahju hüvitamise regulatsiooni üldpõhimõtete täiendamisega.⁶⁸

Kriminaalmenetluse puhul tuvastatakse tsiviilhagi aluseks olevad asjaolud juba isiku süüküsimuse lahendamisel, mis on samal ajal ka kuriteo koosseisulised asjaolud. Isiku süü küsimuse lahendamisel lähtutakse kriminaalmenetluslikust tõendamiskoormisest. Seega tuleb TsMS-ist tulenevat tõendamiskoormise jaotust arvestada üksnes nende hagi aluseks olevate asjaolude tuvastamisel, mis süüdistuse esemesse ei kuulu. Seejuures tuleb silmas pidada, et süüdistuse esemest väljapoole jäävate tsiviilhagi alusfaktide tõendamisel tuleb ka kriminaalmenetluses lähtuda tsiviilõiguslikust tõendamiskoormisest.⁶⁹

Kriminaalmenetluses on kohtuasjas suur töö tehtud juba uurimisorganite poolt kohtueelse menetluse käigus, kus on tõendatud, et tegu, mis moodustab kahjustatud isiku tsiviilhagi esitamiseks aluse, vastab kuriteo koosseisulistele tunnustele. Kahjustatud isikul jääb tõendada VÕS § 134 lg 2 järgi tekitatud rikkumise raskust, millele kahjutekitaja saab esitada oma vastuväiteid.⁷⁰

Lisaks tuleb kriminaalmenetluses tsiviilhagi esitamise puhul silmas pidada, et kahjustatud isiku tsiviilnõude alus ei ole mitte süüdistatava kuritegu, vaid süüdistatava tegu, mis täidab

⁶⁶ Ringhäälinguseaduse eelnõu 656 SE seletuskiri. *Op. cit.*, lk 28.

⁶⁷ RKTko 3-2-1-80-13, p 15.

⁶⁸ Ringhäälinguseaduse eelnõu 656 SE seletuskiri. *Op. cit.*, lk 29.

⁶⁹ RKKko 3-1-1-60-07, p 52.

⁷⁰ J. Taaksalu. *Op. cit.*, lk 15.

tsiviilõiguste ja -kohustuste tekkimise eeldused. Sellel, et sama tegu tervikuna või üksnes teatud osas vastab ka mõne kuriteokoosseisu tunnustele, ei ole iseenesest tsiviilõiguslikku tähendust.⁷¹

Riigikohus on mittevaralise kahju hüvitamise puhul väljendanud seisukohta, et mittevaralise kahju suuruse tõendamine ei ole iseenesest võimalik ning mittevaralise kahju hüvitamiseks on üldjuhul piisav nende asjaolude tõendamine, mille esinemisega seob seadus mittevaralise kahju hüvitamise nõude.⁷² Autor on nõus, et mittevaralise kahju puhul on tegemist millegi abstraktsega, mille täielikuks mõõtmiseks üldiselt objektiivsed kriteeriumid puuduvad ning et mittevaralise kahju puhul ei ole võimalik kõike sellega kaasnevat ja läbielatud mõõta ning tõendada. Samas ei nõustu autor seisukohaga, et mittevaralise kahju suuruse tõendamine ei ole iseenesest võimalik. Sellise seisukoha õigsuse korral ei ole mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise üksikasjalikumal lähenemisviisi rakendamine võimalik.

Kohtu seisukoha lükkab ümber asjaolu, et praktikas tuginetakse mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel näiteks Sakemaal ja Soomes kogumikele ja Itaalias tabelile, milles on välja toodud ka mittevaralise kahju hüvitise suurused. Mittevaralise kahju hüvitise suurused aga omakorda baseeruvad teatud objektiivsetel kriteeriumitel. Lisaks on nagu varem välja toodud mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamine üksikasjalikumalt reguleeritud liiklusõnnetusjuhtumite puhul ka Eestis.

Erineva isikukahju (näiteks erineva tervisekahjustuse) tekkimisel on Riigikohus juhtinud tähelepanu sellele, et kahju hüvitamisel tuleb arvestada selle tagajärgi kahjustatud isikule. See tähendab tema eeldatavat „valu suurust”.⁷³ Kahjustatud isikul on seega kohtumenetluses võimalik tõendada talle tekitatud kehavigastuse raskust ning kehavigastusega tekkinud tagajärgi, mis omakorda võimaldab kohtul määrata suuremat valuraha. Kahjustatud isiku poolt oma nõude suuruse põhjendamine on oluline, kuna nõude põhjendamata jätmise või selle ebapiisav põhjendamine võib kaasa tuua nõude rahuldamata jätmise.⁷⁴

Mittevaralise kahju puhul tuleb silmas pidada, et üldiselt avaldub see kahjustatud isikul alles aja jooksul peale kahju tekitanud sündmuse faktilist aset leidmist, välja arvatud valu. Seega on selle suurust koheselt peale kahju põhjustanud sündmuse toimumist võimalik hinnata vaid osaliselt.

⁷¹ J. Sarv. Haginõuded kriminaalmenetluses. - *Juridica* 2011/V, lk 371.

⁷² RKTko 3-2-1-19-08, p 13; RKTko 3-2-1-85-08, p 13.

⁷³ RKTko 3-2-1-19-08, p 14.

⁷⁴ J. Taaksalu. *Op. cit.*, lk 40.

Mittevaralise kahju suurus väljendub kohtu hinnangus, mille kujundamisel kohus juhindub õiguse üldpõhimõtetest, ühiskonna üldise heaolu tasemest ning kohtupraktikast. Tuleb hinnata nii kahju tekitamise asjaolusid, kahju iseloomu, kahjutekitanu süü astet kui ka kahjutekitanu varalist olukorda.⁷⁵ Seda, et moraalse kahju eest väljamõistetava hüvitise õiglane suurus peab vastama senisele kohtupraktikale ja ühiskonna üldise heaolu tasemele, on Riigikohus korranud ka viidatud lahendis.⁷⁶ Lisaks on Riigikohus rõhutanud, et mittevaralise kahju eest väljamõistetavate rahaliste hüvitiste suurused peavad olema üldise võrdsuspõhiõiguse tagamiseks ja kohtusüsteemi autoriteedi säilitamiseks sarnastel asjaoludel võrreldavad.⁷⁷

Mittevaralise kahju hüvitise suuruse senisele kohtupraktikale ja ühiskonna üldisele heaolu tasemele vastavuse hindamiseks tuginetakse kohtupraktikas tihti Riigikohtu õigusteabe osakonna kordusanalüüsis välja toodud hüvitiste määradele.⁷⁸ Kordusalalüüsil viidates on samuti tuginetud 2008. aasta ja kahjujuhtumi aset leidmise aasta keskmise brutopalgaga muutumise võrdlusele. Lisaks on arvesse võetud elukalliduse muutusi.⁷⁹

Kohtupraktikas välja kujunenud seisukohtade järgi peab kohus mittevaralise kahju eest rahalise hüvitise suuruse määramisel võtma poolte taotlustest sõltumata arvesse kõiki kahju tekitamise asjaolusid, millega arvestamata jätmine võiks kaasa tuua ebaõiglase hüvitise määramise.⁸⁰ Mitmetes olukordades loetakse aga tekkivad ebamugavused ja ebameeldivused kaetuks varalise kahju hüvitisega.⁸¹ Hüvitise suuruse hindamisel tuleb arvesse võtta ka raha muutuvat väärtust, näiteks ostujõudu.⁸²

Harju Maakohtu hinnangul suurendavad mittevaralise kahju hüvitist asjaolud, et kahjustatud isikult võeti võimalus tööalaseks eneseteostuseks, hobiga tegelemiseks, esinevad piirangud lastega suhtlemisel ning kahjustatud isiku igapäevaelu on häiritud. Piirangute puhul arvestatakse nende kestust ja püsivust.⁸³

Kriminaalasja menetlemisel on maakohus märkinud, et igasugune isiku suhtes toimepandud vägivallategu tekitab psüühilisi kannatusi. Samas ei tähenda aga see seda, et alati peaks kuriteoga kaasnema lisaks varalisele kahjule ka moraalse kahju hüvitamine, vaid selle

⁷⁵ RKTko 3-2-1-1-01.

⁷⁶ RKTko 3-2-1-34-05, p 22.

⁷⁷ RKTko 3-2-1-85-08, p 13.

⁷⁸ Magistritöö lisad 1 ja 2.

⁷⁹ HMK 1-15-9878; TlnRnK 1-13-11316, p 9; TrtRnK 2-12-5593, p 9.

⁸⁰ RKTko 3-2-1-85-08, p 14; RKTko 3-2-1-4-12, p 14.

⁸¹ M. Vutt 2006. *Op. cit.*, lk 2.

⁸² HMK 2-08-60140.

⁸³ HMK 2-12-28699.

nõudmisel peaksid olema täidetud järgnevad asjaolud. Kuigi kriminaalasja menetlusega oli kindlaks tehtud, et kannatanule tekitati kuriteoga nii füüsilist valu kui mitut keha piirkonda haaravaid pindmisi vigastusi, ei esinenud kannatanul püsivat kehalise terviklikkuse kaotust, kuivõrd selle all tuleb mõista mõne kehaosa (näiteks jalg, käsi, silm) kaotust või mõne elundi funktsioneerimise lakkamist. Löökidega tekitatud kehavigastustega ei tekitatud püsivat väljanägemise muutust, kuivõrd kannatanul pärast kuriteo toimepanemist esinenud mitut keha piirkonda haaravad pindmised vigastused olid ajutise iseloomuga ning olid kohtuotsuse tegemise ajaks paranenud. Kannatanu väitis, et tal esinevad peavalud, mis on tingitud tema suhtes toime pandud kuriteost. Valude leevendamiseks võttis kannatanu käsimüügi valuvaigisteid. Kohtu hinnangul võib aga igal inimesel aeg-ajalt olla peavalu, mille leevendamiseks võetakse käsimüügi valuvaigisteid, kuid tegemist ei ole sellise terviseprobleemiga, mis annaks aluse mittevaralise kahju hüvitamiseks. Ka ei tuvastatud, et kannatanul esineks kuriteo tagajärjel olulisi psüühika või närvitegevuse häireid. Kannatanu oli küll viibinud psühholoogi ja neuroloogi vastuvõtul, kuid olulisi häired ei tuvastatud või vähemalt ei esitatud selle kohta kohtule tõendeid. Lisaks leidis kohus, et asjaolu, et kannatanu võis olla ajutiselt töövõimetu ning perearst soovitas akadeemilist puhkust, ei saa põhjustada heaolu langust ja olulisi piiranguid tegevuses.⁸⁴ Seega tuleb mittevaralise kahju hüvitise nõude esitamisel arvestada, et igal inimesel on ettenähtud teatud talumiskohustus ning iga tekkinud ebamugavuse eest ei ole võimalik mittevaralist kahju nõuda.

Mittevaralise kahju hüvitise puhul tuleb silmas pidada, et hüvitis ei saa olla rikastumise allikas. Kui kahjustatud isik ei ole teinud kõike endast sõltuvat kahju tekkimise vältimiseks, siis peab hüvitise määramisel arvestama kahjustatud isiku enda osaga kahju tekkimisel ning on võimalik nõutud hüvitist vähendada.⁸⁵ Seega arvestatakse kahjustatud isiku võimalikku hooletust ja selle raskust talle tervisekahjustuse või kehavigastusega tekkinud mittevaralise kahju tekkimises või suurenemises.⁸⁶

Kahjutekitaja varalise olukorra arvesse võtmisel peab kohus olema veendunud, et väljamõistetava hüvitise sissenõudmine ei too kaasa kahjutekitanu ja tema perekonna heaolu langust.⁸⁷ Kahjutekitaja perekonna heaolu languse puhul on kohus arvesse võtnud näiteks seda, et kahjutekitanu ema on töötu ja kasvatab üksi nelja alaealist last, kellest üks on puudega. Kohus leidis, et kui määratav hüvitis on liiga suur, siis satuks kahjutekitaja vastu esitatud tsiviilhagide

⁸⁴ PMK 1-15-3498.

⁸⁵ TMK 2-15-4219.

⁸⁶ RKTKo 3-2-1-85-08, p 14.

⁸⁷ RKTKo 3-2-1-1-01.

rahuldamise puhul kogu tema perekond väga raskesse olukorda.⁸⁸ Samas on kohtupraktikas väljendatud ka seisukohta mittevaralise kahju hüvitamine ei pea kahjutekitaja jaoks olema talutav märkimisväärse pingutuseta.⁸⁹

Mittevaralise kahju eest väljamõistetava hüvitise suurus ei sõltu aga kahjustatud isiku varalisest olukorrast. See tähendab, et kohtud ei peaks tegelema küsimusega, kas jõukamale kahjustatud isikule tuleks võrreldes vaesema kahjustatud isikuga maksta suuremat või väiksemat hüvitist.⁹⁰

Mittevaralise kahju hüvitise vähendamise puhul on arvestatud ka sellega, et kahjustatud isikule on varasemalt vabatahtlikult hüvitatud kõik varalise kahju nõuded⁹¹ ning võetud arvesse näiteks seda, kas kahjutekitaja on kannatanu perega ühendust võtnud, vabandust palunud, kahju hüvitamise võimalusi kannatanuga arutanud või kannatanule kahju hüvitamisega alustanud.⁹²

Kohtupraktikas on väljendatud seisukohta, et VÕS § 139 lg 3 ja § 140 aga mittevaralise kahju hüvitise vähendamise puhul kohaldamisele ei kuulu. Antud sätted reguleerivad üksnes varalise kahju eest mõistetava hüvitise vähendamist.⁹³ Riigikohus on öelnud, et VÕS § 140 sätted ei kohaldu mittevaralise kahju hüvitise korral, kuna mittevaralise kahju hüvitise kindlaksmääramisel peab kohus niikuinii arvesse võtma kõiki kahju tekitamisega seonduvaid asjaolusid.⁹⁴

Ajalisest ja kahjutekitaja aspektist vaadatuna on kahjuhüvitise suuruse määramisel oluline tähendus ka kahjutekitaja sotsiaalsel staatusel.⁹⁵ Näiteks noorel üliõpilasel on raske hüvitist maksta tööle asumata, samas võib tööleminek takistada õpingute korralikku lõpetamist ja seega potentsiaalselt ka parema töökoha saamist.⁹⁶ Kohtupraktikas on õpilase staatusega mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel arvestatud näiteks kriminaalkohtumenetluses, kus leiti, et kuna kahjutekitaja puhul on tegemist Tööstushariduskeskuse õpilasega, siis puuduvad tal piisavad rahalised vahendid kahjustatud isiku poolt soovitud suuruses nõude rahuldamiseks ning hüvitis mõisteti välja väiksemas suuruses.⁹⁷ Samuti on kohus arvestanud sellega, et kahjutekitaja puhul on tegemist pensionäriaga.⁹⁸ Õiguskirjanduses on leitud, et eluaegne hüvitise

⁸⁸ RKKKo 3-1-1-2-15, p 3.4.

⁸⁹ TlnRnK 1-14-5736.

⁹⁰ RKTko 3-2-1-51-05, p 24.

⁹¹ TrtRnK 2-14-16446.

⁹² TlnRnK 1-15-4232, p 7.1.

⁹³ RKTko 3-2-1-85-08, p 14.

⁹⁴ RKTko 3-2-1-85-08, p 14.

⁹⁵ Inimese staatust määravateks tunnusteks on näiteks elukutse, amet, haridus, sissetulek, etniline kuuluvus ja sugu.

⁹⁶ M. Kingisepp. *Op. cit*, lk 122.

⁹⁷ TlnRnK 1-14-5940, p 7.

⁹⁸ HMK 1-14-9883.

maksmine võib võtta kohustatud isikult stiimuli täiendavate tulude hankimiseks või pikemaks enesetoetuseks üldse. Kohus peaks seega kahjustatud isiku huvide kõrval arvestama hüvitise määramisel ka kahjutekitaja tegelikke maksevõimalusi ajalises dimensioonis.⁹⁹

Kohus peab igal juhul otsustama, kas need tagajärjed mõjutavad rahalise hüvitise suurust.¹⁰⁰ Õeldu aga ei tähenda seda, et kohus peaks omal algatusel koguma tõendeid hüvitise suurust mõjutada võivate asjaolude kohta.¹⁰¹ Mittevaralise kahju hüvitis mõistetakse reeglina välja ühekordse rahasummana. Kui siiski kahjustatud isiku kehavigastuse mõned olulised kahjulikud tagajärjed ilmnevad pärast hüvitise väljamõistmist, võib nõuda täiendavat hüvitist.¹⁰²

Seega on seadusandja kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite puhul tekkinud mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel ette näinud materiaalõiguslikud alused mittevaralise kahju hüvitamiseks, kuid lisaks materiaalõiguslikele alustele võetakse mittevaralise kahju eest hüvitise suuruse määramisel arvesse kriteeriume, mida seaduses otsesõnu sätestatud ei ole, näiteks kahjutekitaja sotsiaalne staatus.

Mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel aluseks võetavad kriteeriumid on väljendatud erinevates kohtulahendites, kuid puudub üks kokkuvõttev mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise tabel, mis on koostatud eelnevaid kriteeriume arvesse võttes ning sisaldab mittevaralise kahju hüvitise suurusi tariifidena.

Tsiviilhagi esitamine kriminaalmenetluse raames annab kahjustatud isikule mitmeid eeliseid võrreldes sama nõude esitamisega tsiviilkohtumenetluse korras. Näiteks saab kahjustatud isik tsiviilhagis tugineda olulisel määral prokuratuuri kogutud tõendusteabele, mistõttu oma nõude kaitsmine kannatanuna kriminaalmenetluses on enamasti lihtsam kui kahjustatud isikuna tsiviilkohtumenetluses. Samuti on tsiviilhagi avalduse sisu- ja vorminõuded kriminaalmenetluses võrreldes tsiviilkohtumenetlusega mõnevõrra leebemad.¹⁰³ Samas aga juhinduvad kohtud kriminaalasjades tervisekahjustusega tekitatud mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel samamoodi suures osas tsiviilõiguslikest põhimõtetest ja Riigikohtu tsiviilkolleegiumi vastavast praktikast.¹⁰⁴

⁹⁹ M. Kingisepp. *Op. cit.*, lk 122.

¹⁰⁰ RKTko 3-2-1-54-07, p 13.

¹⁰¹ RKTko 3-2-1-81-05, p 17.

¹⁰² RKTko 3-2-1-1-01.

¹⁰³ E. Kergandberg, P. Pikamäe. KrMS § 38, p 1.2. E. Kergandberg, P. Pikamäe. Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.

¹⁰⁴ M. Vutt. Kahju hüvitamise normide kohaldamine kriminaalasja lahendavas kohtus. Tartu: Riigikohtu õigusteabe osakond 2008, lk 22. - <http://www.riigikohus.ee/vfs/781/KahjuHyvitamineKaristus6iguses.pdf> (04.03.2016).

Mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramise puhul tuleb arvestada ka sellega, et eespool välja toodud kriteeriumid ei ole ammendavad. Kohus peab mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel arvestama kõiki asjaolusid, millega arvestamata jätmise võiks kaasa tuua mittevaralise kahju hüvitise ebaõiglases suuruses määramise. Samuti tuleb mittevaralise kahju puhul silmas pidada, et mittevaralise kahju hüvitiste suurust puudutav kohtupraktika pole muutumatu, vaid on avatud edasisteks arenguteks.¹⁰⁵

Nagu eeltoodust selgub, siis kuigi füüsilise ja vaimse valu ning kannatuste puhul ei ole nende mõõtmine alati küll objektiivselt võimalik, tuleks VÕS §-s 134 sätestatud juhtudel üldreeglina eeldada kahjustatud isikul mittevaralise kahju tekkimist. Mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel arvestatakse eeldatavat „valu suurust“. Mittevaralise kahju suurus väljendub kohtu hinnangus, mille kujundamisel juhindutakse õiguse üldpõhimõtetest, ühiskonna üldise heaolu tasemest ning kohtupraktikast, hinnates nii kahju tekitamise asjaolusid, kahju iseloomu, kahjutekitanu süü astet kui ka kahjutekitanu varalist olukorda. Oluline on, et väljamõistetavate rahaliste hüvitiste suurused oleksid üldise võrdsuspõhiõiguse tagamiseks ja kohtusüsteemi autoriteedi säilitamiseks sarnastel asjaoludel võrreldavad. Kohtupraktikas väljakujunenud seisukohtade järgi peab kohus mittevaralise kahju eest rahalise hüvitise suuruse määramisel võtma sõltumata poolte taotlustest arvesse kahju tekitamise asjaolusid, millega arvestamata jätmise võiks kaasa tuua ebaõiglase hüvitise määramise. Mittevaralise kahju hüvitise puhul tuleb silmas pidada, et hüvitis ei saa olla rikastumise allikas ning teatud kriteeriumitele tuginedes on võimalik nõutud hüvitist vähendada. Seega on seadusandja kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite puhul tekkinud mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel ette näinud küll materiaalõiguslikud alused mittevaralise kahju hüvitamiseks, kuid lisaks materiaalõiguslikele alustele võetakse mittevaralise kahju eest hüvitise suuruse määramisel arvesse kriteeriume, mida seaduses otsesõnu sätestatud ei ole, näiteks kahjutekitaja sotsiaalne staatus.

¹⁰⁵ RKKKo 3-1-1-116-12, p 19.

3. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITISTE SUURUSED EESTI KOHTUPRAKTIKAS NING MITTEVARALISE HÜVITISE SUURUSE HINDAMISE TABEL ITAALIAS JA TABELI SOBILIKKUS EESTI ÕIGUSKORDA

3.1. Mittevaralise kahju hüvitiste suurused Eesti kohtupraktikas

3.1.1. Mittevaralise kahju hüvitiste suurusjärgud

Selleks, et uurida, kas Eesti kohtupraktikas on välja kujunenud mingid väga üldised ja laiad mittevaralise kahju hüvitise suurused ning kas kohtu poolt sarnastel juhtudel määratavad mittevaralise kahju hüvitised on siiani ebaühtlased, tuleb analüüsida mittevaralise kahju hüvitamise kohtupraktikat.

Kohtupraktika analüüsi käigus selgitatakse töös välja:

- 1) millised on kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite korral mittevaralise kahju hüvitiste suurusjärgud ning kas need on ajajooksul muutunud;
- 2) kas värskemale kohtupraktikale tuginedes on sarnase raskusastmega kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumitel tekkinud mittevaralise kahju eest väljamõistetavad hüvitised siiani ebaühtlased.

Analüüsi käigus vaatas autor läbi kehavigastuse ja tervisekahjustamisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamist puudutavaid tsiviil- ja kriminaalasju.¹⁰⁶ Kuna mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramist on tsiviilasjade puhul kuni aastani 2008 analüüsinud Riigikohtu õigusteabe osakond¹⁰⁷ ja kriminaalasjade puhul on aastate 2008-2013 lahendeid käsitlenud oma bakalaureusetöös J. Taaksalu,¹⁰⁸ siis toob autor esiteks välja varasemate analüüside tulemused ning seejärel keskendub värskemas kohtupraktikas sisalduva mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamist puudutava analüüsimisele.

¹⁰⁶ Kuna kriminaalasjades kehavigastuse ja tervisekahjustusega tekitatud mittevaralise kahju väljamõistmisel juhinduvad kohtud suures osas tsiviilõiguslikest põhimõtetest, siis ei pea autor vajalikuks käsitleda tsiviil- ja kriminaalasjade kohtupraktika probleemkohti eraldi alapunktide all.

¹⁰⁷ M. Vutt 2006. *Op. cit.*; M. Vutt 2009. *Op. cit.*

¹⁰⁸ J. Taaksalu. *Op. cit.*, lk 3-4.

Riigikohtu õigusteabe osakonna poolt koostatud mittevaralise kahju hüvitamise juhtumeid puudutavate analüüside seast käsitleb autor tsiviilasjade kohta käivaid 2006. aasta ja 2009. aasta analüüse.

2006. aasta analüüsis mittevaralise kahju hüvitiste ebaühtlases suuruses määramist eraldi probleemina välja ei toodud, kuid analüüsi kokkuvõttes leiti, et läbivaadatud otsused ei anna alust väita, et Eesti kohtupraktikas oleksid välja kujunenud mingid väga üldised ja laiad mittevaralise kahju hüvitise suuruste hindamise põhimõtted. Toodi välja tendents, et tsiviilasjades jäävad kergemate tervisekahjustuste puhul väljamõistetud summad reeglina 10 000 – 30 000 krooni (639 – 1917 eurot) piiridesse ning raskemate (inimese elustandardit oluliselt muutvate) tervisekahjustuste ja kehavigastuste korral oli vastavaks vahemikuks 100 000 – 300 000 krooni (6391 – 19 174 eurot).¹⁰⁹

2009. aasta kordusanalüüsis viidati samadel asjaolude tekkinud mittevaralise kahju hüvitiste ebaühtlases suuruses määramise probleemile.¹¹⁰ Nimelt viidati kordusanalüüsis Viru Maakohtu otsusele,¹¹¹ milles leiti et õiglane hüvitis mittevaralise kahju eest koerahammustuse puhul on 50 000 krooni samas sarnaste asjaoludega juhtumi puhul leiti sama aasta Harju Maakohtu otsuses,¹¹² et õiglane hüvitis koerahammustuse tõttu tekkinud mittevaralise kahju eest on 750 krooni. Kordusanalüüsis toodi välja, et kohtuotsusest ei nähtu, miks kohus määras tavapärasega võrreldes sedavõrd palju väiksema hüvitise.¹¹³ Autori hinnangul viitab eeltoodu aga selgelt sellele, et isegi kui mittevaralise kahju hüvitiste ebaühtlases suuruses hindamist ei toodud kordusanalüüsi kokkuvõttes eraldi probleemina välja, siis nähti ebaühtlases suuruses hüvitiste määramises probleemi ka kordusanalüüsi koostajate poolt.

Kordusanalüüsi kokkuvõttes osas leiti mittevaralise kahju hüvitiste suuruste osas, et hüvitiste suuruse määramisel võib märgata, et kohtud arvestavad senisest enam teiste kohtute praktikaga (näiteks on viidatud samalaadsetele maakohtu ja ringkonnakohtu lahenditele või koguni eelnevale mittevaralise kahju hüvitamise analüüsile), kuid sarnaselt varasema analüüsiga ei ole võimalik väita, et Eesti kohtupraktikas oleksid kinnistunud üldised ja laialt kasutatavad mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise põhimõtted. Kordusanalüüsi kohaselt olid kergemate tervisekahjustuste puhul väljamõistetud summad võrreldes 2006. aasta tulemustega nii miinimum- kui ka maksimummäära osas tõusnud, jäädes reeglina 20 000 – 50 000 krooni

¹⁰⁹ M. Vutt 2006. *Op. cit.*, lk 13-14.

¹¹⁰ M. Vutt 2009. *Op. cit.*, lk 16.

¹¹¹ VMK 2-04-1672.

¹¹² HMK 2-07-45534.

¹¹³ M. Vutt 2009. *Op. cit.*, lk 16.

(1278 – 3196 eurot) piiridesse. Raskemate (inimese elustandardit oluliselt muutvate) tervisekahjustuste ja kehavigastuste korral jäid aga hüvitise määrad võrreldes 2006. aastaga samaks, jäädes vahemikku 100 000 – 300 000 krooni (6391 – 19 174 eurot).¹¹⁴

J. Taaksalu oma bakalaureusetöös kriminaalmenetluses esitatud tsiviilohvitide puhul mittevahalise kahju hüvitiste ebaühtlases suuruses määramist probleemina välja ei toonud. Samas on bakalaureusetöö autor kriminaalmenetluses esitatud tsiviilohvitide puhul välja toonud, et kriminaalasjade puhul jäid 2008. aasta kerge kehavigastuse puhul välja mõistetavad mittevahalise kahju hüvitised eurodesse ümberarvestatuna vahemikku 130 kuni 1600 eurot ja raskete kehavigastuste puhul vahemikku 2600 kuni 6500 eurot. Aastatel 2011-2013 jäid kerge kehavigastuse tekitamise puhul hüvitised vahemikku 50 kuni 1600 eurot ja raskete kehavigastuse puhul vahemikku 4000 kuni 6000 eurot. Seega väljamõistetavate mittevahalise kahju hüvitiste alampiir kergete kehavigastuste puhul langes, kuid ülempiir jäi samasse suurusjärku, ning raskete kehavigastuste puhul alampiir tõusis, kuid ülempiir langes.¹¹⁵

Autori poolt analüüsitud 2012 – 2016. aasta tsiviilohvitidest nähtub, et mittevahalise kahju hüvitisi mõisteti välja vahemikus 380 – 25 000 eurot,¹¹⁶ mis tähendab, et tsiviilohvitimenetluses on mittevahalise kahju hüvitiste ülempiir võrreldes 2009. aastaga tõusnud. 2014 – 2016. aastate kriminaalasjadest nähtub, et mittevahalise kahju hüvitisi mõisteti välja vahemikus 200 – 30 000 eurot,¹¹⁷ mis tähendab, et ka kriminaalohvitimenetluses on võrreldes 2013. aastaga ülempiir tõusnud ja seda viiekordselt.

Kui varasematel aastatel oli tsiviil- ja kriminaalohvitimenetluses hüvitatava mittevahalise kahju hüvitiste suuruste vahel märgata erinevusi, siis värske kohtupraktika pinnalt võib öelda, et mittevahalise kahju hüvitised jäävad nii tsiviil- kui ka kriminaalohvitimenetluses suhteliselt sarnasesse suurusjärku.

Mittevahalise kahju hüvitiste suuruste puhul ei saa tähelepanuta jätta ka LKindlS-i. Kuna LKindlS-i § 32 lg 3 ja VÕS § 134 lg 2 kaitsevad küll sama õigushüve ehk tervist, siis võrreldes VÕS-is sisalduva regulatsiooniga on liiklusõnnetusjuhtumite puhul LKindlS-is isikule tervise kahjustamisest või talle kehavigastuse tekitamisest tuleneva mittevahalise kahju nõude korral eeldatavad mittevahalise kahju rahalise hüvitise suurused seaduses välja toodud.

¹¹⁴ M. Vutt 2009. *Op. cit.*, lk 20.

¹¹⁵ J. Taaksalu. *Op. cit.*, lk 39-40.

¹¹⁶ Analüüsitud tsiviilohvitide loetelu on välja toodud töö lisas nr 1.

¹¹⁷ Analüüsitud kriminaalasjade loetelu on välja toodud töö lisas nr 2.

Tabel 2. Mittevaralise kahju hüvitiste võrdlus aastatel 2004 ja 2014

Vigastuse kirjeldus	2004. a Hüvitis	Vigastuse kirjeldus	2014. a hüvitis	Hüvitise suurenemine ajavahemikus 2004-2014
Kerge vigastus	0	Kerge tervisekahjustuse või kehavigastuse	100 eurot	100 eurot
Keskmise raskusega kergem vigastus	127,82 eurot	Keskmise raskusega kergem tervisekahjustus või kehavigastus	350 eurot	222,18 eurot
Keskmise raskusega raskem vigastus	255,65 eurot	Keskmise raskusega raskem tervisekahjustus või kehavigastus	1500 eurot	1244,35 eurot
Raske vigastus	383,47 eurot	Raske tervisekahjustus või kehavigastus	2600 eurot	2216,53 eurot
Väga raske vigastus	511,29 eurot	Väga raske tervisekahjustus või kehavigastus	3000 eurot	2488,71 eurot
Eriti raske vigastus	639,12 eurot	Eriti raske tervisekahjustus või kehavigastus	3200 eurot	2560,88 eurot

Allikas: LKindIS-i § 32 lg 3 ja sotsiaalministri 31.05.2004 määrus „Liiklusõnnetusega seotud mittevaralise kahju hindamise kord“ nr 69.

Kuna tuginedes ülaltoodud tabelile on võrreldes 2004. aastaga mittevaralise kahju hüvitised märgatavalt tõusnud, siis selgitamaks välja, millise meetodika alusel mittevaralise kahju hüvitise suurusi LKindIS-is muudeti, pöördus töö autor seaduse väljatöötanud Rahandusministeeriumi poole selgitustaotlusega. Autori poolt edastatud selgitustaotlusele vastanud nõuniku sõnul ei ole aga ühelegi konkreetsele meetodikale määrade kujundamisel tuginetud. Määrade suurendamise aluseks võeti Riigikohtu õigusteabe osakonna 2006. aasta analüüsis välja toodud piirmäärad.¹¹⁸ Muudatusettepanekute loetelus LKindIS-i eelnõu juurde viidati ka Riigikohtu õigusteabe osakonna 2009. aasta ja 2012. aasta analüüsidele.¹¹⁹ Seega puudub LKindIS-is välja toodud mittevaralise kahju hüvitiste suuruste väljatöötamise osas

¹¹⁸ A. Lehtmets. Vastus selgitustaotlusele LKindIS § 32 lõigete 3 ja 4 ning LKindIS-i lisa osas. Rahandusministeeriumi kindlustuspoliitika osakond 23.03.2016.

¹¹⁹ Liikluskindlustuse seaduse eelnõu 432 SE muudatusettepanekute loetelu, lk 9. - www.riigikogu.ee/download/e14a007e-8a41-4e0e-825c-71551f062466 (25.03.2016).

metoodika. Kehtivate määrade osas on eelkõige tuginetud Riigikohtu õigusteabe osakonna analüüsidele, millele kohtupraktikas juba tuginetakse. See tähendab, et Riigikohtu õigusteabe osakonna analüüsid on ainuke tugipunkt, millele on võimalik mittevahalise kahju hüvitise suuruse hindamisel tugineda, et tagada samadel asjaoludel tekkinud mittevahalise kahju eest ühtlases suuruses hüvitised.

3.1.2. Mittevahalise kahju hüvitiste ebaühtlus

Värskema kohtupraktika puhul vaadati töös läbi kehavigastuse või tervisekahjustusega tekitatud mittevahalise kahju hüvitamise puhul 22 tsiviilkohtumenetluse ja 31 kriminaalkohtumenetluse Riigi Teataja andmebaasis kättesaadavat lahendit. Kohtupraktika läbi vaatamise käigus analüüsiti, kas värskemale kohtupraktikale tuginedes on sarnaste raskusastmega kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumitel mittevahalist kahju hüvitised siiani ebaühtlased.

Hiljutises 2015. aasta tsiviilasjas, milles kahjustatud isikule tekkis mittevahaline kahju talle liiklusõnnetuses tekitatud kehavigastuse tõttu, esines probleem mittevahalise kahju hüvitise suuruse määramisega. Nimelt tõi kahjustatud isik hagi välja, et tema töö ja isiklik elu on kahjutekitaja¹²⁰ teo tagajärjel tagasipöördumatult muutunud. Kahjustatud isikul on tõsine oht kaotada töö. Vigastus segab igasugust aktiivset liikumist ning kahjustatud isik ei saa oma hobidega tegeleda. Arvestades senist kohtupraktikat ja kahjustatud isiku elukvaliteedi langust, hindas kahjustatud isik talle tekitatud mittevahalise kahju suuruseks 15 000 eurot. Kahjutekitaja eeltooduga ei nõustunud ning palus kohtul hüvitist vähendada. Esimese astme kohtuotsusega rahuldab kohus hagi mittevahalise kahju hüvitamiseks osaliselt, mõistes kahjutekitajalt kahjustatud isiku kasuks 15 000 euro asemel välja 800 eurot. Kohus arvestas hüvitise määramisel asjaoluga, et kahjustatud isikule on vabatahtlikult hüvitatud kõik vahalise kahju nõuded. Võttes arvesse kahjustatud isiku vigastuste ulatust, sellega kaasnenud meditsiinilisi protseduure ja terviseprobleemide kestust, kahjutekitaja käitumist ning kohtupraktikat, samuti

¹²⁰ Tegemist on kohtuasjaga, kus oli kokku neli kostjat, kellel kõigil oli üks esindaja. Selleks, et kohtuasja ülevaade oleks jälgitavam nimetab autor kõiki kostjaid ühiselt kahjutekitajaks. Kohutuasja raames rahuldati mittevahalise kahju hüvitamise nõue solidaarselt kolme kostja vastu, kuid ühe kostja osas jäeti nõue rahuldamata. Nõue jäeti rahuldamata sõiduki omaniku osas (kostja I). Nimelt leidis maakohus, et kuna kostja IV, kes oli kostjate II ja III alaealine laps, vastutab kogu kahju eest, on nõue sõiduki omaniku vastu põhjendamatu.

üldist heaolu taset ja ühiskonna õiguslikke ootusi, leidis maakohus, et hüvitise suuruseks tuleb määrata liiklusõnnetuse ajal kehtinud Eesti keskmisele palgale lähedane summa, milleks on 800 eurot. Kohtu hinnangul ei olnud kahjustatud isiku nimetatud summa 15 000 eurot kindlasti vastav kohtupraktikale ja kahjustatud isiku enda kahju ulatusele. Kahjustatud isik esitas otsuse peale apellatsioonkaebuse, tuues välja, et väljamõistetud mittevaralise kahju hüvitis ei vasta kannatanu vigastustele ning väljakujunenud kohtupraktikale. Kahjustatud isik viitas 2008. aasta Riigikohtu analüüsis välja toodud raske tervisekahjustuse korral välja mõistetava mittevaralise kahju hüvitiste suurusele 6400 – 19 200 eurot ning elukalliduse muudatusega arvestamise vajadusele. Kahjustatud isik leidis, et hüvitise suuruse osas on otsus põhistamata ning seda ei saa siduda keskmise palgaga. Samuti viitas kahjustatud isik, et maakohu seisukoht, et kahjustatud isikul ei teki mittevaralist kahju seoses sellega, et ta ei saa tegeleda varasemate hobidega, esineb takistus teha senist tööd varasemal tasemel või tõenäosus kaotada töö, on ebaõige. Sellised muutused elukorralduses ja võimekuses teha tööd on Riigikohtu hinnangul käsitletavad mittevaralise kahjuna.¹²¹ Ringkonnakohus tühistas maakohu otsuse ning tegi tühistatu osas uue otsuse, millega rahuldab hagi ning mõistis kahjutekitajalt välja 7500 eurot. See tähendab, et ringkonnakohus hindas oma sisveendumusele tuginedes samadel asjaoludel tekkinud mittevaralise kahju hüvitise suuruseks umbes üheksa korda suurema summa, kui seda tegi maakohus. Ringkonnakohtu hinnangul ei saa tekkinud mittevaralise kahju suurust küll rahaliselt mõõta, kuid kohtul on hüvitise suuruse määramisel diskretsiooniõigus. Ringkonnakohtu hinnangul oli maakohus vaidlustatud otsusest nähtuvalt kahjuhüvitise suuruse määramisel õigesti viidanud mittevaralise kahju hüvitise määramise põhimõtetele, kuid samas asjakohatult sidunud kahjuhüvitise suuruse keskmise palgaga. Samuti leidis ringkonnakohus, et maakohus oli ebaõigesti hinnanud kahjuhüvitise määramise aluseks olevaid asjaolusid.¹²² Seega tekitas kohtu jaoks probleeme konkreetseid asjaolusid, kohtupraktikas sarnaste vigastuste tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju puhul väljamõistetud hüvitise suurusi ning kinnistunud kriteerime koos arvestades mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramine. Eeltoodu aga toobki endaga kaasa ebaühtlases suuruses hüvitiste määramise.

Viidatud tsiviilasjas andsid seega maa- ja ringkonnakohus mittevaralise kahju hüvitise suurusele hoopis erineva hinnangu kuigi oleksid pidanud eelduslikult hüvitise suuruse osas jõudma, kas samale või sarnasele järeldusele.

¹²¹ RKTko 3-2-1-73-13, p 13.

¹²² TrtRnK 2-14-16446.

Sellele, et mittevaralise kahju hüvitise suurused on sarnaste asjaoludega juhtumite puhul ebaühtlased ning kohtutel puudub hüvitise suuruse hindamise osas selgus ja ühtne arusaamine, viitab lisaks ülal viidatud kohtuotsusele ka all olev tabel. Tabelis on näha, et arvestades kehavigastuse ja tervisekahjustuse raskusastet, määratakse kohtute poolt väga erinevas suuruses hüvitisi.

Tabel 3. Mittevaralise kahju hüvitiste ebaühtlus sarnase raskusastmega kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite korral mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel

Kohtuasjad	Kehavigastuse ja tervisekahjustuse raskus	Määratud hüvitis
2-15-4219	Töövõimetus 30%	1500 eurot
2-14-16446	Töövõimetus 40%	7500 eurot
2-13-10314	Töövõimetus 40%	6000 eurot
2-11-22305	Töövõimetus 40%	1000 eurot
1-14-5741	Töövõimetus 40%	12 500 eurot
2-08-60140	Töövõimetus 80%	9203 eurot
2-12-54490	Raske puue	3500 eurot
2-15-680	Kerge vigastus	500 eurot
2-12-25559	Kerge vigastus	380 eurot
2-11-28856	Kerge vigastus	1600 eurot
2-12-5593	Kerge vigastus	1000 eurot

Allikas: Riigi Teataja andmebaasis kättesaadavad kohtuotsused

Lisaks sellele, et kohtute poolt määratavad mittevaralise kahju hüvitised on ebaühtlased, on probleemne ka kahju hüvitise suuruse hindamisel Riigikohtu õigusteabe osakonna poolt 2009. aastal koostatud kordusanalüüsile viitamine. Autor nõustub, et Riigikohtu õigusteabe osakonna kordusanalüüs on hüvitiste võrreldavuse seisukohast kasutatav võrdlusmaterjalina, kuid otsustest ei selgu, et analüüsile viitamisel oleks arvestatud analüüsis sisalduvate kahjuhüvitiste summade ajas muutumisega. Näiteks on võrreldes 2008. aastaga elukallidus suurenenud,¹²³ mis omakorda mõjutab väljamakstavate hüvitiste suurust.

Kuigi kohtupraktika analüüs näitab üldises plaanis, et väljamakstavate mittevaralise kahju hüvitiste suurused on aastate jooksul tõusnud, siis tuleks autori hinnangul kordusanalüüsile

¹²³ Statistikaameti andmetel on tarbijahinnaindeks I kvartalis 2016 võrreldes I kvartaliga 2008 tõusnud 16,9 %. - Eesti Statistikaameti koduleht. Tarbijahinnandeksi kalkulaator. Tarbijahinnandeksi muutus I kvartalis 2016 võrreldes I kvartaliga 2008. - <http://www.stat.ee/thi-kalkulaator?cpiStartMonth=13&cpiStartYear=2008&cpiEndMonth=13&cpiEndYear=2016&id=32857&cpiCalculate=Arvuta> (27.04.2016).

tuginedes selles sisalduvate andmete ajas muutmisega arvestada iga konkreetse kaasuse lahendamisel eraldi. Kohtupraktika analüüs näitab, et seda tehakse pigem harva. Lisaks kohtutele viitavad analüüsile ka näiteks menetlusosalised¹²⁴ hagi esitamisel või kohtuotsuse vaidlustamisel olukordades, kus ei olda rahul kohtu poolt määratud mittevaralise kahju hüvitise suurusega.

2013. aasta tsiviilasjas viitas kordusanalüüsile kahjustatud isik, kellel tekkinud mittevaralise kahju eest määras kohus hüvitiseks 1000 eurot, mis oli aga tunduvalt väiksem võrreldes kahjustatud isiku poolt nõutava summaga 6391,16 eurot. Oma hagi mittevaralise kahju hüvitise summa konkreetse määratlemise puhul viitas kohtu asemel kahjustatud isik Riigikohtu õigusteabe osakonna kordusanalüüsile, kuid hüvitise suuruse määramist põhjendas maakohus väga üldsõnaliselt, viidates mittevaralise kahju hüvitamise üldpõhimõtetele, kuid jättes pikemalt selgitamata, kuidas kohus lõppjärgeldusena täpselt sellise hüvitise suuruseni jõudis. Samuti ei käsitlenud maakohus oma otsuses kahjustatud isiku poolt viidatud Riigikohtu õigusteabe osakonna kordusanalüüsi. Kahjustatud isik esitas maakohu otsuse peale apellatsioonkaebuse, tuues välja, et kohus on küll viidanud, et hüvitise hindamisel tuleb arvestada ühiskonna üldise heaolu tasemega, kuid samas polnud analüüsinud, kas ühiskonna üldine heaolu tase on näiteks võrreldes 2008. aastaga muutunud. Kohus oleks pidanud kontrollima, kas ja kuidas ühiskonna üldine heaolu tase on muutunud, ning seda arvesse võttes konkreetselt tuvastama, kui suur on kahjustatud isikule tekitatud mittevaraline kahju. Kuigi ringkonnakohus leidis, et maakohus oli oma otsuses motiveerinud, millest ta kahjuhüvitise suuruse määramisel lähtub,¹²⁵ siis on autor seisukohal, et kahjustatud isiku poolt esitatud vastuväide oli põhjendatud. Kuna kahjustatud isik viitas oma hagi Riigikohtu õigusteabe osakonna kordusanalüüsis sisalduvatele mittevaralise kahju hüvitise suurustele, millele kohtupraktikas laialdaselt tuginetakse, siis ühtse praktika tagamiseks oleks kohus pidanud analüüsis välja tooduga arvestamata jätmist või mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramist analüüsiga võrreldes erinevas suuruses lõppjärgelduses pikemalt põhjendama. Eeltoodu on autori hinnangul mittevaralise kahju hüvitiste suuruse hindamisel ühtse praktika tagamiseks vajalik, vältimaks sarnastel juhtudel ebaühtlases suuruses mittevaralise kahju hüvitiste määramist ning menetlusosaliste ebavõrdset kohtlemist. Kui kohus ka arvestas ühiskonna üldise heaolu taseme muudatustega või ei pidanud kordusanalüüsile tuginemist vajalikuks, siis oleks maakohus autori hinnangul pidanud eeltoodut pikemalt põhjendama.

¹²⁴ PMK 2-13-56851.

¹²⁵ TlnRnK 2-11-22305, p 22.

Kokkuvõttes leiab autor, et Riigikohtu õigusteabe osakonna poolt koostatud analüüside puhul on põhimõtteliselt tegemist ainsa ja vajaliku tugipunktiga, millele mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel ja ühtse praktika hoidmiseks kohtutel on võimalik tugineda. Kohtupraktikale tuginedes võib öelda, et koostatud analüüsid on osutunud vajalikuks tugipunktiks, leides laialdast kasutamist.¹²⁶

Nagu käesolevast alapeatükist nähtub, siis hoolimata sellest, et kohtupraktikas on väljendatud põhimõtet, et sarnastel asjaoludel tekkinud mittevaralise kahju eest väljamakstavad hüvitised peavad olema võrreldavad ja kohtupraktikas on välja kujunenud teatud mittevaralise kahju hüvitiste suurusjärgud, siis probleem sarnastel asjaoludel tekkinud mittevaralise kahju hüvitiste ebahühtluse osas on säilinud. Samuti on probleemne kahju hüvitise suuruse hindamisel Riigikohtu õigusteabe osakonna kordusanalüüsile viitamine, kuna ei võeta alati arvesse kordusanalüüsi koostamise aega ning seega selles sisalduvate kahjuhüvitiste summade ajas muutumist. Konkreetse tugipunkti puudumine muudab kohtute jaoks eelmises alapunktis välja toodud kriteeriumitega iga kaasuse lahendamise puhul süsteemselt arvestamise ning järjepidevalt ühtlases suuruses mittevaralise kahju hüvitiste väljamõistmise keeruliseks. See aga soosib ühe süsteemi raames sarnaste juhtumite puhul ebahühtlases suuruses mittevaralise kahju hüvitiste määramist, mis omakorda menetlusosaliste ebavõrdset kohtlemist ning viitab sellele, et tuleks mõelda süsteemi muutmisele.

3.2. Mittevaralise kahju hüvitamine ja hüvitise suuruse hindamise tabel Itaalias

3.2.1. Mittevaralise kahju hüvitamine Itaalias

Itaalias on mittevaralise kahju hüvitise suuruse kohtupraktikas hindamise ja hüvitiste ebahühtluse küsimus lahendatud mittevaralise kahju hüvitamise tabeli koostamisega. Vajab pikemat analüüsimist, kas Itaalia tabel oleks Eesti kohtupraktikas esinevate probleemkohtade

¹²⁶ HMK 2-11-13587; TrtRnK 2-11-41431; HMK 2-12-25559; HMK 2-12-54490; TrtRnK 2-13-10314; TrtRnK 1-15-5000.

lahendamiseks kõige sobilikum lahendus. See tähendab, et tuleb lähemalt analüüsida Itaalia mittevaralise kahju hüvitamise regulatsiooni ning tabeli olemust.

Itaalia tsiviilkoodeksis¹²⁷ (*Codice Civile*) reguleerivad deliktiõiguslikke suhteid artiklid 2043-2059. Tsiviilkoodeksi art. 2043 kohaselt tuleb igal kahjutekitajal oma tahtliku või ettevaatamatu teo tagajärjel teisele isikule tema õigusi põhjendamatult rikkudes tekitatud kahju hüvitada ning art. 2059 kohaselt kuulub mittevaraline kahju hüvitamisele ainult seaduses sätestatud juhtudel. Itaalias sisaldub deliktiõiguse esmane põhimõte tsiviilkoodeksi artiklis 2059, kui aga deliktiõiguslik kahju põhjustati kuriteo tagajärjel, siis rakendub lisaks tsiviilkoodeksile ka kriminaalkoodeksi art. 185.¹²⁸ Isik vastutab nii kriminaal- kui ka tsiviilõiguse sätete alusel. Otsus tehakse kriminaalkohtumenetluses nii kriminaalasja kui ka tsiviilkahju osas. Art. 2056 kohaselt tuginetakse kahjutekitaja poolt tekitatud kahju hüvitamise puhul artiklitele 1223, 1226 ja 1227. Tsiviilkoodeksi art. 1226 kohaselt kui pole võimalik kindlaks teha kahju täpset suurust, siis annab selle suurusele erapooletu hinnangu kohtunik.

Samuti reguleerib Itaalias mittevaralise kahju hüvitamist kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite puhul tsiviilkoodeksi art. 2057, mille kohaselt kui isikule tekkinud kahju on püsiv, siis võib kohtunik sõltuvalt asjaoludest määrata kahjustatud isikule kahjuhüvitiseks ka eluaegse pensioni. Samas seda sätet kohtupraktikas väga ei rakendata.¹²⁹

Itaalias täpsustab mittevaralise kahju olemust sarnaselt Eestile kohtupraktika ning lisaks õiguskirjandus, mille kohaselt jaguneb mittevaraline kahju kolmeks alaliigiks: *danno biologico*, *danno morale* ja *danno esistenziale*.¹³⁰ Itaalias peab kahjustatud isik mittevaralise kahju hüvitamise nõudega kohtusse pöördumisel määratlema konkreetse mittevaralise kahju alaliigi, mille hüvitamist nõutakse. *Danno biologico* puhul on tegemist kahjuga, mis on tekkinud kahjustatud isikule kahjutekitaja poolt õigusvastase tegevusega füüsilise vigastuse või vaimse häire tekitamise tagajärjel. Kahju tuvastamiseks on ettenähtud kohtuekspertiis, mille puhul arst määrab kindlaks kahjustatud isiku puude astme. *Danno morale* puhul on tegemist kahjuga, mis väljendub kahjustatud isiku hingelises valus ja kannatustes.¹³¹ *Danno morale* eest hüvitise suuruse määramisel hinnatakse kõiki asjaolusid eraldi, sealhulgas kannatusi ja hingelist valu.

¹²⁷ Codice civile. No 262, 22/03/2016. - <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-civile> (03.04.2016).

¹²⁸ Codice penale. No 1398, 24.03.2016. - <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale> (03.04.2016).

¹²⁹ B. A. Koch, H. Koziol (eds.). Compensation for Personal Injury in a Comparative Perspective Vol. 4. Austria: Springer-Verlag/Wien 2003, lk 177.

¹³⁰ L. D'Apollo. Riflessioni sul danno esistenziale e sul danno moral soggettivo da reato. Lucera 2008. - <http://www.neldiritto.it/appdottrina.asp?id=3460> (01.11.2015).

¹³¹ L. D'Apollo 2008. *Op. cit.*

Hingelise valu hindamisel lähtutakse konkreetsest teost ja selle asjaoludest. Kahjuhüvitis *danno morale* eest võib olla maksimaalselt 2/3 *danno biologico* eest varemääratud hüvitise suuruselt.¹³² *Danno esistenziale* puhul on tegemist kahjuga, mis mõjutab isiku edukat tegutsemist, elustiili, perekonnaelu ja suhteid.¹³³ Nimetatud kahju põhjustab kahjustatud isiku elukvaliteedi languse.¹³⁴ Hüvitise saamiseks tuleb kahju sisu sarnaselt *danno moralele* kohtus eraldi põhjendada.¹³⁵

Itaalias on seega võrreldes Eestiga mittevaralise kahju olemust kohtupraktikas ja õiguskirjanduses sisustatud üksikasjalikumalt, tuues mittevaralise kahju olemuse puhul välja kolm alaliiki, mille puhul tuleb hüvitise suurust eraldi hinnata.

Itaalias ei ole välistatud ühe mittevaralise kahju hüvitamise nõude raames teise mittevaralise kahju alaliigi nõudmine. Neid võib nõuda ka koos.¹³⁶ Seega ei ole seaduses sätestatud, milliste konkreetsete eluliste juhtumite esinemisel hüvitatakse kahjustatud isikule kahju konkreetse mittevaralise kahju alaliigi alusel ning isegi kui isik esitab kahjunõude ühe alaliigi alusel, on kohtul õigus otsustada, kas rahuldada isiku nõue, jätta see rahuldamata või määrata kahjuhüvitis mõnda teist alaliiki kohaldades. Konkreetsete eluliste juhtumite liigitumise kindlate alaliikide alla paneb paika kohtupraktika.

Autori hinnangul kuigi kohtupraktikas ja õiguskirjanduses seda nii selgelt ei väljendata, siis võib ka Eesti puhul põhimõtteliselt rääkida mittevaralise kahju kolmest alaliigist. Itaalias arvestatakse mittevaralise kahju hüvitamisel kahjustatud isikule kahju tekkimise tagajärjel tekkinud puuet ja selle raskusastet, siis puude tagajärjel tekkinud valu ja sellest tingitud kannatusi ning seejärel muudatusi kahjustatud isiku elukorralduses: seda, kas kahju mõjutas kahjustatud isiku edukat tegutsemist, elustiili, perekonnaelu, suhteid ja elukvaliteeti. Sarnaselt Itaaliale hinnatakse Eestis mittevaralise kahju hüvitamisel VÕS § 128 lõikele 5 tuginedes eelkõige valu ja kannatusi ning lisaks kahju tagajärjel toimunud muudatusi kahjustatud isiku elukorralduses.

¹³² L. Viola. Il danno morale è diverso dal biologico: ora lo dice la legge. - *Altalex*: 2009. - <http://www.altalex.com/documents/leggi/2009/06/12/il-danno-morale-e-diverso-dal-biologico-ora-lo-dice-la-legge> (03.04.2016).

¹³³ Corte Costituzionale 233/2003.

¹³⁴ L. D'Apollo 2008. *Op. cit.*

¹³⁵ Corte di Cassazione 6930/2012.

¹³⁶ M. Di Paolo. Al lavoratore la prova del danno esistenziale per trasferimento illegittimo. - *Lavoro e diritti* 2013. - <http://www.lavoroediritti.com/sentenze/al-lavoratore-la-prova-del-danno-esistenziale-per-trasferimento-illegittimo> (31.03.2016).

Oluline erinevus kahe süsteemi vahel on see, et Itaalias peab kahjustatud isik mittevahalise kahju hüvitamise nõudega kohtusse pöördumisel määratlema konkreetse mittevahalise kahju alaliigi, mille hüvitamist ta nõuab, kuid Eestis mittevahalise kahju hüvitamise hagi kohtusse esitamisel erinevaid alaliike omavahel ei eristata. Itaalias kirjeldatakse kohtu poolt üldiselt erinevaid mittevahalise kahju alaliike arvestades konkreetse juhtumi asjaolusid, sealhulgas hinnatakse, kui suur võiks iga kindla alaliigi puhul olla kahjuhüvitise suurus. Seevastu Eestis kirjeldavad kohtud enamjaolt küll erinevaid alaliike läbi eluliste asjaolude, kuid mittevahalise kahju hüvitis määratakse kõikide alaliikide eest koos. Eeltoodut on sedastanud ka Riigikohus, öeldes, et rahaline hüvitis mõistetakse välja ühtse summana. See tähendab, et kohus ei erista kohtulahendi põhjendavas osas ega resolutsioonis, kas ja kui palju ta ühe või teise mittevahalise tagajärje eest rahalist hüvitist arvestab. Oluline on, nagu ka varem öeldud, et kohus arvestaks kahjustatud isiku osa ja teisi mittevahalise kahju eest väljamõistetava hüvitise suurust mõjutavaid asjaolusid sõltumata sellest, kas pooled seda taotleavad.¹³⁷ Samas tuleb kohtul TsMS § 230 lg 1 kohaselt mittevahalise kahju eest väljamõistetava hüvitise suuruse määramisel lähtuda esitatud asjaoludest ja tõenditest ehk täiendav uurimiskohustus kohtul puudub.

3.2.2. Mittevahalise kahju hüvitise suuruse hindamise tabel Itaalias

Itaalia kohtupraktikas tuginetakse kehavigastuse või tervisekahjustamisega tagajärjel tekkinud mittevahalise kahju eest hüvitise määramisel välja töötatud tabelitele, mille koostamise baaskriteeriumid on sätestatud erakindlustuse koodeksi¹³⁸ (*Codice delle assicurazioni private*) artiklites 138 ja 139.

Esimesena viitas mittevahalise kahju hüvitamise puhul ühtsetele põhimõtetele tuginemise vajadusele Itaalias 1975. aastal Genova esimese astme kohus.¹³⁹ Genova esimese astme kohtu poolt väljendatud põhimõtte aluseks oli üldine võrduse idee. See tähendab, et kõiki inimese tuleb kohelda võrdselt. Pisa esimese astme kohtu poolt 1982. aastal tehtud lahend¹⁴⁰ täpsustas 1975. aasta lahendis öeldut. Nimelt toodi lahendis välja, et mittevahaline kahju (*danno*

¹³⁷ RKTko 3-2-1-34-05, p 22.

¹³⁸ Codice delle assicurazioni private. No 209, 24/11/2015. - <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/11/18/codice-delle-assicurazioni-private> (03.04.2016).

¹³⁹ Tribunale di Genova 25.5.1974, GI, 1975, I, 2, 70.

¹⁴⁰ Tribunale di Pisa 19.5.1982, GI, 1994, I, 427.

biologico) koosneb nii staatilisest kui ka dünaamilisest osast. Staatiline on isiku esmane heaolu ehk psühhofüüsiline seisund ning antud seisundit on iga inimese puhul võimalik hinnata ühtmoodi. Lisaks staatilisele osale esineb mittevaralise kahju puhul aga ka dünaamiline osa. Dünaamiline on see osa, mille puhul tuleb igale juhtumile läheneda personaalselt, võttes arvesse, et iga mittevaralise kahju juhtumi ja kahjustatud isiku eripärasid. Personaalse lähenemise puhul tõi Pisa kohus esimest korda isikule tekitatud kehavigastuse või tervisekahjustamise suuruse hindamise puhul välja, et puude astme, mille tagajärjel mittevaraline kahju tekib peaks määrama arst. Pisa esimese astme kohtu sõnul tuli puudeastet hinnata protsentides ning üks protsent võrdus konkreetse rahalise summaga. Püsiva tervisekahjustuse puhul võrdus mittevaralise kahju hüvitise suurus rahalise summa ja invaliidsuse protsendi korrutisega. Pisa esimese astme kohtu lahend muutis võrreldes 1975. aasta kohtulahendiga mittevaralise kahju hüvitamise põhimõtted paindlikumaks.

Pisa esimese astme kohtu poolt väljendatud põhimõtteid kinnitas 1986. aastal kassatsioonikohtus, kes pidas vajalikuks rõhutada omalt poolt kahte kriteeriumi: tekkinud kahju tuleb kõikide inimeste puhul olenemata nende majanduslikust seisundist hinnata ja hüvitada ühtmoodi ning kahju hüvitamise puhul tuleb olla paindlik ehk läheneda igale kaasusele personaalselt. 1986. aasta kassatsioonikohtu lahendile tuginedes alustasid Itaalia kohtud mittevaralise kahju hüvitamise tabelite väljatöötamisega, lähtudes põhiliselt Itaalia Vabariigi põhiseaduse art. 3 sätestatud võrduse kohtlemise põhimõttest ja art. 32, mis sätestab igapäevase tervise kaitsele.¹⁴¹

Kuigi tabelleid rakendati praktikas juba varem, siis seaduse tasandil sätestati tabelile tuginemine erakindlustuse koodeksis (*Codice delle assicurazioni private*)¹⁴² alles 2005. aastal. Nimelt kinnitati 2005. aastal Itaalia Vabariigi presidendi dekreediga, mis põhines ministrite nõukogu algatusel, mis omakorda sai alguse tervishoiuministri eelnevalt tootmistegevuse, töö- ja sotsiaalpoliitika ning justiitsministriga läbiarutatud ja kooskõlastatud ettepanekust, et kerge- ja raskete kehavigastuste puhul mittevaralise kahju hüvitamisel tuleb lähtuda tabelist. Tabel kehtib kogu vabariigi territooriumil. Erakindlustuse koodeksi artiklis 138 sätestati tabeli

¹⁴¹ Corte Costituzionale 184/1986.

¹⁴² Seda, mis põhjusel raskete kehavigastuste puhul (mis vastupidiselt kergele vigastustele, mille tabel oli algselt mõeldud ainult liikluskindlustusjuhtumite puhul mittevaralise kahju hüvitamise reguleerimiseks pole kunagi olnud seotud kindlustusega) mittevaralise kahju hüvitamise tabelit puudutav regulatsioon sätestati just erakindlustuse koodeksis autoril analüüsi käigus tuvastada ei õnnestunud. Kohtupraktikas toimub nii kerge- kui ka raskete kehavigastuste tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitamine liiklusõnnetusjuhtumite väliste juhtumite puhul tsiviilkoodeksi artiklite alusel. Vastavalt kassatsioonikohtu juhiste tuginetakse konkreetsele tabelile otse, erakindlustuse koodeksile viitamata.

koostamise aluseks olevad baaskriteeriumid raskete kehavigastuste ja artiklis 139 kergete kehavigastuste tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitamiseks.

Kuigi artikkel 139 sätestab tabeli kergete kehavigastuste tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitamiseks liiklus- ja laevaõnnetusjuhtumiteks, siis kassatsioonikohus on leidnud, et tabel rakendub ka väljaspool liiklust tekkinud kergete kehavigastuste tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitamise puhul.¹⁴³ Kassatsioonikohus selgitas, et liiklusõnnetusjuhtumi tagajärjel tekkinud kahju hüvitamise puhul rakendub tabelis märgitud summast suurema hüvitise määramise puhul erakindlustuse koodeksi artiklis 139 välja toodud hüvituse suurendamise protsent, mis on kuni 20%, kuid väljaspool liiklust tekkinud kerge vigastuse puhul tuleb rakendada Milano tabelis¹⁴⁴ sisalduvat protsenti, mis on kuni 50%.

Praktikas on seega nii kergete kui ka raskete kehavigastuste tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitiste suurused välja toodud ühes tabelis olenemata sellest, kas tegemist on liiklusõnnetusjuhtumiga või mitte. Kergeteks kehavigastusteks loetakse invaliidsusastmeid 1-9 ja raskete kehavigastusteks invaliidsusastmed 10-100. Erakindlustuse koodeksi artiklite 138 ja 139 kohaselt antakse igale astmele rahaline väärtus. Hüvitise rahaline väärtus muutub, arvestades kahjustatud isiku vanust ja invaliidsusastet.

Erakindlustuse koodeksi artiklis 138 on sätestatud raskete kehavigastuste puhul üleriigilise tabeli koostamise põhimõtted ja baaskriteeriumid:

- 1) *danno biologico* väljendub ajutises või püsivas vaimse või füüsilise terviklikkuse kahjustumises, mille raskusele on andnud hinnangu kohtuekspertiis. Kahju avaldab negatiivset mõju kahjustatud isiku igapäeva tegevusele, elu dünaamilistele ja ratsionaalsetele aspektidele, olenemata sellest, kuidas kahju mõjutab isiku töövõimet;
- 2) tabel baseerub invaliidsusastmel ja vanusel;
- 3) kui kasvab invaliidsusaste, siis kasvab ka väljamakstav hüvitis ehk invaliidsusaste ja mittevaralise kahju hüvitise suurus on omavahel seotud. Eeldatakse, et kui määratud invaliidsusaste võib aja jooksul suurened, siis on tekkinud kahju mõju kahjustatud isiku igapäeva elule suurem;

¹⁴³ Corte di Cassazione 12408/2011.

¹⁴⁴ Milano tabelis on välja toodud invaliidsusastmed 1-100 ehk tabel sisaldab endas juba kergete kehavigastuste tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitise suurusi, mis on võrdsed erakindlustuse koodeksi art 139 alusel koostatud tabelis sisalduvate hüvitiste suurustega. Milano tabeli täpset sisu kirjeldab autor edasise analüüsi käigus.

- 4) mida vanem on kahjustatud isik, seda väiksem on talle makstav hüvitis. Hüvitiste vähenemine baseerub Itaalia Statistikaameti poolt koostatud erinevate vanusegruppide eluea statistikal ja rahaväärtuse langusel.

Tabelis välja toodud summad näevad mittevaralise kahju hüvitise maksmise ette ainult teatud spetsiifiliste aspektide eest, mis on pigem seotud kehalise vigastuse raskusega, kuid siiski on kohtunikule jäetud ka diskretsiooniruum. See tähendab, et kohtunikul on erakindlustuse koodeksi art. 138 kohaselt võimalik arvestada ka muude dünaamilis-relatiivsete aspektidega, et vajadusel tabelis välja toodud hüvitist kuni 30% ulatuses suurendada.

Kergele kehavigastuste tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitise suuruse arvutamise jaoks on erinevad advokaadibürood teinud oma veebilehtedel kättesaadavaks nii erinevate aastate tabelid kui ka kalkulaatorid,¹⁴⁵ mida kahjustatud isikutel on võimalik kasutada, et tutvuda, kui suurele mittevaralise kahjuhüvitisele neil õigus võiks olla. Tabelis sätestatud summat on kohtunikul võimalik suurendada kuni 1/5 võrra, kui see on õiglane ja põhjendatud (erakindlustuse koodeksi art. 139). See tähendab, et kohtunikul on võimalik hüvitise suuruse hindamisel arvestada muu hulgas kahjutekitaja suhtumisega kahjustatud isikusse pärast kahju tekitamist.

Erakindlustuse koodeksi artiklite 138 ja 139 kohaselt vaadatakse tootmistegevuse ministri dekreedil alusel tabelites paika pandud summad igal aastal üle ning neid muudetakse vastavalt vajadusele, võttes eelkõige arvesse elukalliduse muutusi.

Seega tuleb seaduse kohaselt Itaalias kehavigastuse ja tervisekahjustamise tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitamisel lähtuda üleriigilisest tabelist, milles võib eristada hüvitisi kergele ja raskete kehavigastuste tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju eest, kuid konkreetset tabelit valmiskujul seaduse tasandil kinnitatud ei ole.

Kuna seaduse tasandil konkreetset tabelit kinnitatud ei ole, siis lähtuvad kohtud kergele kehavigastuste juhtumite puhul küll ühest üleriigilisest tabelist, kuid raskete kehavigastuste puhul on kohtud, tuginedes seaduses sätestatud baaskriteeriumitele, välja töötanud eraldi tabelid. Näiteks kasutasid erinevaid tabeleid kohtud Rooma, Firenze, Veneetsia, Palermo, Bologna, Lecce, Vincenza-Triveneto ja Milano piirkonnas.¹⁴⁶ Eeltoodu on aga regiooniti kaasa

¹⁴⁵ Advokaadibüroo Avvocati Andreani veebileht. Calcolo danno biologico di lieve entita' 2015. - http://www.avvocatoandreaani.it/servizi/calcolo_danno_biologico.php (03.03.2016).

¹⁴⁶ L. D'Apollonio. Danno biologico risarcito secondo le tabelle. Italia: Maggioli S.p.A 2010, lk 398 - https://books.google.it/books?id=-9wT_j3uHysC&pg=PA371&lpg=PA371&dq=d%27apollonio+tabelle+risarcimento+danni&source=bl&ots=6thRH

toonud olulised erinevused samadel alustel tekkinud mittevaralise kahju eest määratavate hüvitiste suurustes¹⁴⁷ ja menetlusosaliste ebavõrdse kohtlemise, mille vältimisel tabelite loomise algidee põhineb.

Raskete kehavigastuste juhtumite puhul erinevate tabelite kasutamise vähendamiseks on kassatsioonikohus aja jooksul mitmetes lahendites juhtinud tähelepanu Milano tabeli¹⁴⁸ olulisusele.

2011. aastal tõi kassatsioonikohus välja, et senine kohtupraktika on vastuvõetamatu, kuna puudub igasugune süstemaatilisus ja järjepidevus väljamõistetud mittevaralise kahju hüvitiste suuruste vahel. Sellised puudujäägid aga mõjutavad isikute põhiõigusi mitte ainult sellega, et rikutakse isikute õigust võrdsele kohtlemisele, vaid vähendatakse kodanike usku õiglusesse. Samuti õhustatakse õiguskindlust. Kassatsioonikohus leidis, et mittevaralise kahju hüvitamise puhul tuleb edaspidi kõikidel kohtutel, olenemata nende asukohast, lähtuda ühest tabelist, milleks sobib kõige paremini Milano tabel. Kassatsioonikohus tõi välja, et isiku vanusele ja invaliidsusastmele tuginedes mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramine aitab vältida isikute ebavõrdset kohtlemist, sealhulgas rõhutas kassatsioonikohus mittevaralise kahju hüvitamise puhul selle aluspõhimõtet, milleks on võrdsuse idee. Samuti märkis kassatsioonikohus, et tabel on kohtunikele mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramise puhul suureks abiks, sest neil ei tule mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel lähtuda ainult oma siseveendumusest. Kahjuhüvitise suuruse määramise aluseks on konkreetsed kriteeriumid. Samas ei ole aga tabeli välja töötamisega võetud kohtunikelt diskretsiooniõigust ära täielikult, sest kohtunikel on tabelis märgitud ulatuses võimalik oma diskretsiooniotsuse alusel kahjuhüvitise suurust muuta. Tabel muudab mittevaralise kahju hüvitamise läbipaistvamaks.¹⁴⁹ Ka ühes värskemal 2015. aasta lahendis rõhutas kassatsioonikohus Milano tabeli olulisust, tuues välja, et olukordades, kus tabelit ei kohaldata, tuleb ebavõrdse kohtlemise vältimiseks tabeli kasutamata jätmist põhjalikult selgitada.¹⁵⁰

Milano tabel on koostatud Milano Ringkonnakohtu juures paikneva tsiviilasjade uurimiskeskuse (*Osservatorio per la giustizia civile del Tribunale di Milano*) poolt ning seda

[2YkxO&sig=yFxVIGG5JhI-iQ5bjT6ERjRHcs0&hl=it&sa=X&ved=0ahUKEwiM-IGX5_nKAhXGtxQKHTjdBvAQ6AEIJTAB#v=onepage&q=d'apollo%20tabelle%20risarcimento%20danni&f=false](http://www.odontolex.it/valutazione-del-danno/il-danno-biologico/349-nuova-tabella-del-danno-biologico-da-10-a-100-risarcimenti-dimezzati.html) (15.02.2016).

¹⁴⁷ Odontolex kodulehekülj. Provvedimento Ritirato!!! Nuova Tabella del Danno biologico da 10 a 100: risarcimenti dimezzati. 2013. - <http://www.odontolex.it/valutazione-del-danno/il-danno-biologico/349-nuova-tabella-del-danno-biologico-da-10-a-100-risarcimenti-dimezzati.html> (13.03.2016).

¹⁴⁸ Tabelle – Liquidazione del danno non patrimoniale. *Op. cit.*

¹⁴⁹ Corte di Cassazione 12408/2011.

¹⁵⁰ Corte di Cassazione 19211/2015.

Milano tabel koosneb kokku 30 leheküljest. Tabelis on märgitud invaliidsusastmed 1-100,¹⁵⁶ sest tabel sisaldab nii kergete kui ka raskete kehavigastuste tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitisi. Lisaks on tabelis välja toodud vanusevahemik 1-100 aastat. Kahe muutuja, milleks on vanus ja invaliidsusaste, ühildamisel saadakse kokku hüvitatava mittevaralise kahju summa. Hüvitise suurust on kohtunikul võimalik tabelis sätestatud protsendi ulatuses muuta. Näiteks kui kahjustatud isik on 10-aastane, siis esimese invaliidsusastme juures on talle määratava mittevaralise kahju hüvitise summa suuruseks 1395 eurot, mida kohus võib konkreetse juhtumi erinevaid asjaolusid arvesse võttes suurendada kuni 50%. Kui aga kahjustatud isik on 5-aastane, siis invaliidsusastme 10 juures on määratava mittevaralise kahju hüvitise suuruseks 27 051 eurot, mida kohus võib suurendada kuni 49%. Kui kahjustatud isik on 10-aastane, siis invaliidsusastme 33 juures on määratava mittevaralise kahju suuruseks 211 328 eurot, mida kohus võib suurendada kuni 26%.

Tabelis märgitud kahjuhüvitisest suurema summa nõudmist peab kahjustatud isik põhjendama. Summa suurendamine on kohtu diskretsiooniotsus. Tabelis on paika pandud ainult suurendamise maksimaalne protsentuaalne piir. Suurema kahjuhüvitise summa määramisel arvestatakse võimalikult täpselt kahjustatud isiku seisundit ja elumuutusi. Kohus arvestab tabelis märgitud kahjuhüvitise summa suurendamisel sarnaselt Eestiga kahjustatud isiku eelneva elustiiliga. Näiteks on arvestatud sellega, et kahjustatud isik jäi rikkumise tagajärjel ilma ühest sõrmest, kuid tema hobiks oli kitarri mängimine, või kahjustatud isik tegeles varasemalt iga päev spordiga, kuid pärast rikkumist ei ole tal enam võimalik seda teha, kuna ta lonkab.¹⁵⁷ Lisaks on kassatsioonikohus rõhutanud kahjustatud isikul tulevikus tekkiva kahju õiglase hüvitamise olulisust.¹⁵⁸ Kassatsioonikohus on öelnud samuti, et kui kohtunik jätab tabelis välja toodule kohtumenetluses tuginemata, siis on menetlusosalistel võimalik kohtuotsus tsiviilkohtumenetluse koodeksi¹⁵⁹ (*Codice di procedura civile*) art. 360 lg 1 p-le 4 tuginedes edasi kaevata.¹⁶⁰

Lähtuvalt eeltoodust on Itaalias kerge või raske kehavigastuse ning tervisekahjustuse puhul tekkinud mittevaralisele kahjule antud tabelis konkreetne summaarne väärtus, millest kohtud

¹⁵⁶ Invaliidsusastme määrab kindlaks eriarst. – N. Canestrini. Il risarcimento del danno patrimoniale e non patrimoniale. Il danno da morte. Studio Legale Canestrini veebileht 2014. - <http://www.canestrinilex.com/risorse/risarcimento-del-danno/#ixzz472HaIccz> (27.04.2016).

¹⁵⁷ Corte di Cassazione 8827/2003.

¹⁵⁸ Corte di Cassazione 24016/11.

¹⁵⁹ Codice di procedura civile. No 1443, 26/02/2016. - <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-di-procedura-civile> (03.04.2016).

¹⁶⁰ Corte di Cassazione 10263/2015.

mittevaralise kahju hüvitamise puhul kohtupraktikas lähtuvad. Samas valitseb Itaalias konkreetse tabeli imperatiivsuse osas segadus. Nimelt sisaldab seadus küll tabeli koostamise baaskriteeriume, kuid seaduse tasandil ei ole ühtegi konkreetset tabelit kinnitatud. Ühele konkreetsele tabelile tuginemise kohustuslikkusele, milleks on Milano tabel, viitab oma lahendites kassatsioonikohus, kuid Itaalia nagu Eestigi kuulub Mandri-Euroopa õigusperekonda, mis tähendab, et mõlema puhul on laias tähenduses tegemist seadusõigusel põhineva õiguskorraga.

Kontinentaal-Euroopa õiguskultuuris ei ole aga õigusteooria kohaselt kõrgeima astme kohtu lahendid formaalses mõttes siduvad ka juhul, kui neid kasutatakse õiguse rakendamisel.¹⁶¹ Praktikas samas aga Itaalias siiski suures osas kassatsioonikohtu juhised ühe konkreetse tabeli kasutamise osas järgitakse.

Nagu Itaalia mittevaralise kahju hüvitamise korra analüüsimise käigus selgus, valitseb Itaalias mittevaralise kahju hüvitamise konkreetse tabeli imperatiivsuse osas segadus, kuid see iseenesest ei tähenda autori hinnangul seda, et mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel aluseks võetava tabeli koostamise idee on halb. Autor leiab, et kui Itaalias lahendaks seadusandja ära konkreetse tabeli imperatiivsuse küsimuse, siis täidaks tabel oma algset eesmärki hästi ehk tagaks ühe süsteemi raames mittevaralise kahju hüvitiste ühtlases suuruse määramise. Sellist seisukohta, et tabel oma olemuselt, see tähendab sisu ja eesmärgi poolest, oleks halb või mittetoimiv lahendus, autor Itaalia mittevaralise kahju hüvitamise süsteemi analüüsimise käigus ei tuvastanud.

Seega jättes kõrvale konkreetse tabeli imperatiivsuse küsimuse on autor seisukohal, et selline lahendus, kus nii kohtutel kui ka menetlusosalistel on ees tabel, millele mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel tugineda, muudab mittevaralise kahju hüvitamise eelduslikult läbipaistvamaks, mittevaralise kahju hüvitised suurused etteaimatavamaks, ühtlasemaks ja kogu süsteemi süstemaatiliseks.

¹⁶¹ R. Narits. Õigusteaduse metodoloogia I. Tallinn: Juura 1997, lk 60.

3.3. Mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise tabeli sobilikkus Eesti õiguskorda

Nagu esimese peatükis mainitud, sõltub konkreetse riigi mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise lähenemisviisi riigi menetluslikest reeglitest ja kehtiva korra „stiilist”, kuid lisaks eeltoodule tuleb arvesse võtta konkreetse riigi kohtupraktikale tuginedes esinevaid vajadusi. Kui kohtupraktika näitab, et kohtute poolt mõistetakse samadel asjaoludel tekkinud mittevaralise kahju juhtumitel välja ebaühtlases suuruses hüvitisi, siis viitab see selgelt sellele, et kehtiv süsteem ja “stiil” ei toimi ning vajab muutmist. Autori hinnangul viitab magistritöös analüüsitud kohtupraktika selgelt sellele, et Eestis mittevaralise kahju hüvitise hindamise puhul kehtiv süsteem ei toimi ning tuleks kaaluda süsteemi muutmist.

Kehtiva süsteemi muutmise osas analüüsis autor oma töös lähemalt Itaalia mittevaralise kahju hüvitamise korda. Nimelt on Itaalia pikaajaline kogemus mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel tabeli kasutamiseks. Olemasoleva analüüsi põhjal ei ole autori hinnangul võimalik öelda, kas Eestis võiks kasutusele võtta just samasuguse tabeli nagu Itaalias, sest see, millised konkreetsed muutujad peaksid tabelis sisalduma, vajab pikemat analüüsi. Samas kohtupraktika analüüsile tuginedes leiab autor, et võttes arvesse juba praegu mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel kohtupraktikas kinnistunud kriteeriume, on taolise tabeli kasutusele võtmine Eestis võimalik. Näiteks võetakse ka Eesti kohtupraktikast mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel arvesse kahjustatud isiku puudeaste ja kehavigastuse ning tervisekahjustuse raskust,¹⁶² mis on üks põhiline muutuja, millele ka Itaalia tabelis tuginetakse. Ka Itaalia tabeli teise muutujaga, milleks on vanus, arvestamine ei ole Eesti kohtupraktikas võõras. Nimelt on mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel kohtupraktikas arvesse võetud kahjustatud isiku vanust. Näiteks on mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel arvestatud, et kahjutekitaja puhul on tegemist noore üliõpilase¹⁶³ või pensionäri¹⁶⁴.

Autor leiab, et Eestis tabeli kasutusele võtmine, milles sisalduvad tariifidena hüvitiste suurused teatud raskusastmega kehavigastuse ja tervisekahjustuse tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju eest, aitaks mittevaralise kahju hüvitiste ebaühtlases suuruses määramise probleemi lahendada.

¹⁶² Magistritöö lisad 1 ja 2.

¹⁶³ M. Kingisepp. *Op. cit.*, lk 122.

¹⁶⁴ HMK 1-14-9883.

Autor pooldab mittevaralise kahju hüvitise suuruste hindamisel tabeli kasutamist, kuna nagu eelmises alapeatükis välja toodi, sisaldab tabel küll mittevaralise kahju hüvitise suurusi teatud raskusastmega kehavigastuse ja tervisekahjustuse eest, kuid samas on tabeliga kohtutele osaliselt ka diskretsiooniõigus alles jäetud. Diskretsiooniõigus väljendub tabelis sätestatud summade protsentuaalse maksimumpiiri ulatuses suurendamise võimaluses.

Tabel, millega jäetakse kohtutele mittevaralise kahju eest hüvitise suuruse määramisel teatud osas diskretsiooniõigus alles, võimaldab autori hinnangul kohtunikel arvestada iga konkreetse kaasuse subjektiivsed asjaolud, näiteks kahjutekitaja käitumine ja varaline seisund, ning määrata õiglase ja põhjendatud hüvitis. Samas muudab mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramise etteaimatavamaks ja läbipaistvamaks ning väljamõistetavate hüvitiste suurused sarnastel asjaoludel tekkinud mittevaralise kahju juhtumitel võrreldavateks.

Kui tabelis puuduks diskretsiooniruum, siis poleks autori hinnangul võimalik alati ja iga juhtumi puhul arvestada personaalselt näiteks kahjutekitaja käitumise, varalise seisundi ning muu teda iseloomustavaga. Eeltoodu on aga iga üksikjuhtumi puhul erinev ning sellega arvestamine on mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel tähtis. Liiga suure kahjuhüvitise kahjutekitajalt välja mõistmine võib kaasa tuua kahjutekitaja täieliku maksejõuetuse. See aga omakorda põhjustab kahjutekitaja jaoks probleeme ühiskonda sulandumisega.

Tabelis tuleb mittevaralise kahju hüvitiste suuruste välja toomise puhul mittevaralise kahju hüvitise suurused kindlasti siduda elukalliduse muutustega. See tähendab, et tabelit tuleb igal aastal uuendada.

Autori hinnangul võiks tabel olla kohtutele rakendamiseks soovituslik. Sellise lahenduse puhul jääksid üldpõhimõtted samaks ning kohtutel säiliks individualiseeritud otsuste tegemise võimalus. Kuigi Itaalias omab tabel pigem kohustuslikku kui soovituslikku iseloomu, siis pooldab autor siiski Soome ja Saksamaa näitel mitteformaalset lähenemist.

Soovitusliku tabeli väljatöötamise puhul ei tuleks autori hinnangul muuta ka hetkel kehtivat mittevaralise kahju hüvitise suurust puudutavate kohtuotsuste edasikaebekorda. Nimelt lähtutakse kohtupraktikas Riigikohtu poolt väljendatud põhimõttest, mille kohaselt on võimalik kohtuotsus mittevaralise kahju hüvitise suurusele tuginedes vaidlustada vaid sellisel juhul, kui kohus on hüvitise määramisel oluliselt rikkunud menetlusõiguse norme, sealhulgas näiteks

juhul, kui kohus on selgelt rikkunud diskretsiooni piire ja mõistnud välja ilmselgelt sümboolse¹⁶⁵ hüvitise.¹⁶⁶

Autori on arvamisel, et kui käsitleda diskretsioonipiiride ületamisena ehk diskretsioonipiiride selge rikkumisena kohtu poolt ilma põhjendamata hüvitise määramisel soovituslikule tabelile tuginemata jätmist, siis mittevaralise kahju hüvitise suurust puudutavate kohtuotsuste edasikaebeõigust puudutav Riigikohtu seisukoht muutmist ei vaja. Samas tuleks kõrgema astme kohtu poolt juurutada põhimõtet, et tabelile tuginemata jätmine seda põhjendamata on selge diskretsioonipiiride rikkumine ning on kohtuotsuse edasi kaebamise aluseks.

Autor näeb sellise muudatuse negatiivse tagajärjena küll kohtute töökoormuse tõusu, kuid samas kaalub autori hinnangul selle üle isikute õigus võrdsele kohtlemisele ning õiguskindluse põhimõtte. Olukorras, kus kohtute poolt välja mõistetavad mittevaralise kahju hüvitised on sarnaste juhtumite korral ebaühtlased ning olenemata sellest jätab kohus tekkinud probleemi lahendamiseks väljatöötatud tabelile hüvitise suuruse hindamisel tuginemata seda põhjendamata ning samas puudub menetlusosalistel õigus otsust edasi kaevata, täidaks tabel oma eesmärgi vaid osaliselt. Autor leiab, et sellisel juhul tabel tõenäoliselt küll ühtlustab mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamist, kuid seda vaid osaliselt.

Mittevaralise kahju hüvitise suurusega seotud edasikaebeõiguse küsimust on käsitletud 2013. aasta Riigikohtu lahendis, mille kohta on riigikohtunikud Henn Jõks ja Peeter Jerofejev esitanud eriarvamuse.¹⁶⁷ Eriarvamuse kohaselt ei jaga riigikohtunikud viidatud Riigikohtu lahendis tehtud järeldust, mille kohaselt kui hageja on palunud mõista välja õiglase hüvitise kohtu äranägemisel ja väljamõistetud hüvitis ei ole sümboolse suurusega, ei saa hageja kohtuotsuse vaidlustamisel nõuda hüvitise suurendamist. Sellises olukorras on hagejal õigus maakohtu otsus hüvitise ebaõiglasele suurusele tuginedes vaidlustada vaid juhul, kui kohus on hüvitise määramisel oluliselt rikkunud menetlusõiguse norme, sealhulgas näiteks juhul, kui kohus on selgelt rikkunud diskretsioonipiire.

¹⁶⁵ Sümboolne kahjuhüvitis kujutab endast täiesti tühist summat, näiteks üks penn, millega kohus väljendab oma põlastavat (millest tulenebki selle kahjuhüvitise ingliskeelne nimetus) suhtumist kas hageja õiguslikku nõudesse või siis oli hageja käitumine selline, et ta moraalselt oligi ära teeninud selle, mida kostja talle tegi. Sellist kahjuhüvitist võidakse välja mõista näiteks laimamise asjades. - W.V.H.Rogers. Winfield & Jolowicz on Tort. 17th ed., London, 2006, p 938 f.

¹⁶⁶ RKTko 3-2-1-18-13, p 22.

¹⁶⁷ RKTk 3-2-1-18-13. Riigikohtunike Henn Jõks ja Peeter Jerofejevi eriarvamus.

Eriarvamusele jäänud riigikohtunikud väljendasid seisukohta, et viidatud Riigikohtu otsusega kitsendati edasikaebeõigust olukorras, kus hageja jätab mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramise kohtu otsustada, võrreldes olukorraga, kus hageja toob hagi esitamisel nõutava mittevaralise kahju hüvitise suuruse välja. Otsusega seati põhimõtteliselt TsMS § 366 kohase hagi esitamisel edasikaebeõigusele rangemad piirangud, kuid põhjust ei selgitatud. Eriarvamusele jäänud kohtunikud leidsid, et kui põhjuseks pidada seda, et õiglase hüvitis kohtu äranägemisel on summa, mis on õiglase asja lahendava esimese astme kohtu kohtuniku õiglustunde järgi, siis tähendab see, et „õigluse mõõdupuu“ on vaid esimese astme kohtu kohtunikul. Eriarvamusele jäänud riigikohtunike hinnangul see aga nii pole. Kohtu hinnang, milline on õiglase hüvitis, tähendab eriarvamusele jäänud riigikohtunike meelest siiski vajadusel läbi kolme kohtuastme kujunevat hinnangut. Oma sisult on „mõistlik rahasumma“ ja „õiglase hüvitis“ sarnased ning kummalgi juhul ei tõendata üheski kohtuastmes kahju täpset suurust, millega kaasneks täiendav ajakulu. Nii „mõistliku rahasumma“ kui „õiglase hüvitise“ suuruse kontrollimine peaks toimuma järgmises kohtuastmes sarnastel alustel ilma kitsendusteta.¹⁶⁸

Hetkel kehtivad Riigikohtu lahendile ja riigikohtunike eriarvamusele tuginedes¹⁶⁹ TsMS 366 kohase hagi esitamisel edasikaebeõigusele seega rangemad piirangud, kui olukorras kus kahjustatud isik märgib haggisse konkreetse nõutava summa. Autor leiab, et tabeli kasutusele võtmine ning kõrgema astme kohtu poolt põhimõtte, et tabelile tuginemata jätmine seda põhjendamata on selge diskretsioonipiiride rikkumine, peaks piirangud tasakaalustama.

Tabeli väljatöötamise puhul tuleks lisaks sellele, kas see oleks sobiv lahendus Eestis mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel esinevate probleemide lahendamiseks ning sobiks Eesti õiguskorda, analüüsida, milline institutsioon võiks tabeli väljatöötamisega tegeleda. Väljatöötamise puhul tuleb arvestada demokraatliku riigi põhimõtetega nagu võimude lahusus (PS § 4) ja kohtuvõimu sõltumatus (§ 146). Samuti võimalike juba toimivate siseriiklike meetmetega mittevaralise kahju hüvitamisel.

Justiitsministeeriumi põhimääruse¹⁷⁰ punkti 7 kohaselt on Justiitsministeeriumi valitsemisalas riigi õigus- ja kriminaalpoliitika kavandamine ja elluviimine, õigusloome koordineerimine, õigusaktide terviktekstide koostamine, rahvusvaheliste õigusabitaotluste menetlemine, esimese ja teise astme kohtute, prokuratuuri, vanglate, kohtulike registrite ning kohtuekspertiisi,

¹⁶⁸ RKTK 3-2-1-18-13. Riigikohtunike Henn Jõks ja Peeter Jerofejevi eriarvamus.

¹⁶⁹ RKTK 3-2-1-18-13. Riigikohtunike Henn Jõks ja Peeter Jerofejevi eriarvamus.

¹⁷⁰ Vabariigi Valituse 23.12.1996. a määrus “Justiitsministeeriumi põhimääruse kinnitamine” nr 319.- RT I, 29.07.2015, 5.

notariaadi, tsiviiltäite, vandetõlke, pankrotimenetluse, õigusabi ja andmekaitse küsimused ning kuriteoennetuse koordineerimine ja vastavate õigusaktide eelnõude ettevalmistamine ministeeriumi pädevuse kohaselt. Ministeeriumi pädevuses õigusloome alal on Justiitsministeeriumi põhimääruse punkti 9 alapunkt 8) kohaselt tsiviilõiguse küsimused, sealhulgas tsiviilõiguse üldalused ja võlaõiguse üldalused ning alapunkt 9) kohaselt tsiviilkohtumenetluse küsimused.

PS § 146 kohaselt mõistab õigust ainult kohus. Kohus on oma tegevuses sõltumatu ja mõistab õigus kooskõlas põhiseaduse ja seadustega. Kohtute seaduse¹⁷¹ (edaspidi KS) järgi ei ole kellelgi õigust sekkuda õigusemõistmisse (§ 2 lg 2) ning kohtus ja selle lähikonnas on keelatud teod, mis on suunatud õigusemõistmise häirimisele (§ 2 lg 3). Need sätted kaitsevad õigusemõistmist otsese välise sekkumise eest. Tänapäeval nähakse probleeme sõltumatuse kaudsetes mõjurites, mis võivad tuleneda kohtute haldamise mudelist, kohtunike töötasudest ja muudest sotsiaalsetest tagatistest. Rahvusvaheline Kohtunike Ühing on defineerinud sõltumatust avaralt kui sõltumatust igasugusest välisest mõjust kohtuniku otsustele kohtuasjades, tagamaks kodanikele õiglane õigusemõistmine seaduse alusel. See tähendab, et kohtunik peab olema kaitstud võimaluse eest, et riigi täitev- või seadusandlik võim või meedia, äriühingud või muulik avalik arvamus võiks talle survet või mõju avaldada.¹⁷²

Sõltumatus otsuse tegemisel eeldab kohtuniku erapooletust kohtuasja lahendamisel. See tähendab, et otsuse langetamisel peab kohtunikul olema võimalus tegutseda piirangute, kohatu mõjutamise, surve, ähvarduste ja sekkumiseta otseselt või kaudselt mis tahes organi poolt, sealhulgas kohtusüsteemisiseste organite poolt.¹⁷³ Parlamentaares riigis seisneb kohtuvõimu eripära võimude lahususe ja tasakaalustatuse rakendamisel selles, et erinevalt seadusandlikust ja täidesaatvast võimust on kohtuvõim eraldatud teistest võimudest ja nende mõjusfäärist.¹⁷⁴

Kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite korral tekkinud mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramise tabeli väljatöötamise puhul võib autori hinnangul seega kaaluda eelkõige kahte institutsiooni, milleks on kohus ja Justiitsministeerium. Justiitsministeeriumi puhul on tegemist täidesaatva võimuga ja kohtu puhul kohtuvõimuga. Nimetatud kahe puhul on institutsionaalsest aspektist aga tegemist eraldatud võimudega.

¹⁷¹ Kohtute seadus. - RT I, 10.03.2015, 15.

¹⁷² U. Lõhmus. PS § 146, p 15. Ü. Madise. *Op. cit.*

¹⁷³ U. Lõhmus. PS § 146, p 20. Ü. Madise. *Op. cit.*

¹⁷⁴ U. Lõhmus. PS § 146/1. 29. Ü. Madise. *Op. cit.*

Kohus on oma tegevuses sõltumatu ja mõistab õigust kooskõlas põhiseaduse ja seadustega. Justiitsministeeriumi kui täidesaatva riigivõimu asutuse poolt sisuliselt kohtute diskretsiooniõigust piirava tabeli väljatöötamist võib autori hinnangul käsitleda kui täitevvõimu poolt kohtute sõltumatuse piiramist. Seega leiab autor, et tabeli võiks välja töötada kohtud ise. Samas ei välistaks autor kohtu eestvedamisel tabeli väljatöötamise puhul kohtu ja Justiitsministeeriumi koostööd. Autori hinnangul võiks tabeli välja töötamisega kohtu poolt tegeleda näiteks Riigikohtu õigusteabe osakond, kes on koostanud aastatel 2006, 2007, 2009 ja 2012 mittevaralise kahju hüvitamise analüüse. Seega omab Riigikohtu õigusteabe osakond vajalikku ülevaadet ja teadmisi taolise tabeli koostamiseks.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö põhieesmärgiks oli uurida, kas Eestis võiks mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel hüvitiste suuruse ebaühtlusega seonduva probleemi lahendamiseks objektiivsete kriteeriumitena kasutada tabelit, millele oleks hüvitise suuruse hindamisel võimalik tugineda. Lisaks uuriti töös, milline võiks olla taolise tabeli õiguslik olemus ning milline institutsioon võiks tabeli väljatöötamisega tegeleda.

Mittevaralise kahju puhul on tegemist kahjuga, mille hüvitamine ei ole kahju olemuse tõttu niivõrd tavapärane ja arusaadav, kui seda on näiteks varalise kahju hüvitamine. Tegemist on millegi abstraktsega ning üldiselt sellise kahju mõõtmiseks objektiivsed kriteeriumid puuduvad. Mittevaralise kahju puhul ei ole võimalik kõike sellega kaasnevat ja läbielatut mõõta ning tõendada. Seega on mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamine komplitseeritum.

Mittevaralise kahju hüvitamise puhul võib rääkida selle hüvitamise laiemast ja kitsamast eesmärgist. Ühelt poolt on mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmine suunatud kannatuste heastamisele ja teiselt poolt peab hüvitis rahustama kahjustatud isiku riivatud õiglustunnet. Mittevaralise kahju hüvitamise puhul ei ole võimalik restitutsioon ega naturaalarstitutsioon, vaid kahju hüvitamise eesmärgina tuleb kõne alla eelkõige kompensatsioon. Lisaks võib mittevaralise kahju hüvitamise eesmärkide puhul rääkida preventiivsest ja tõrjuvast eesmärgist.

Eestis on mittevaralise kahju instituut VÕS-is küllaltki napilt sisustatud ning jäetud suuresti kohtupraktika täpsustada. Õigusaktide tekstides viidatakse sageli võimalusele nõuda mittevaralise kahju hüvitamist, kuid see, mida saab mittevaraliseks kahjuks pidada, leiab seadustes vaid üldist piiritlemist. VÕS § 134 sisaldab üldist loetelu, millistel juhtudel on kahjustatud isikul õigus mittevaralise kahju hüvitamist nõuda. VÕS §-s 134 on erinevad mittevaralise kahju hüvitamise juhtumid "reastatud", lähtudes mittevaralise kahju tekkimise eeldatavast tõenäosusest ja kahju hüvitamise aluseks oleva rikkumise intensiivsusest. Kõige olulisemaks juhtumiks peetakse kohtupraktikas kehavigastuse ja tervisekahjustamise korral tekkinud mittevaralist kahju. Kohtusse pöördumisel tuleb kahjustatud isikul esitada üldine nõue mittevaralise kahju hüvitamiseks ning tuua välja, millise õigushübe rikkumise tagajärjel talle mittevaraline kahju tekkis ning kahju kirjeldada.

Kehavigastuse ja tervisekahjustamise puhul hõlmab mittevaraline kahju eelkõige kahjustatud isiku füüsilist ja hingelist valu ning kannatusi. Lisaks hõlmab mittevaraline kahju heaolu langust, mis on tingitud piirangutest isiku tegevuses ning elukorralduses. Valu, hõlmab mistahes valu, mida põhjustab meditsiiniline protseduur või kirurgiline operatsioon, mis osutub vajalikuks süüaluse poolt tekitatud vigastuse tõttu. Kannatuste mõiste hõlmab hirmu vigastuste tekitamise ajal, hirmureaktsiooni, hirmu tulevase invaliidsuse ees seoses tervisega, vaimse tervisega või võimega elatist teenida. Kehavigastuse tekitamise või isiku tervise kahjustamise juhtumite tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju puhul võib VÕS-i kohaselt tekitatud kehavigastuse või tervisekahjustuse lugeda kergeks või raskeks. LKindlS-is jagunevad kehavigastused ja tervisekahjustused kergeks, keskmisest kergemaks, keskmiseks, raskeks, väga raskeks ja eriti raskeks.

Mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel puudub Euroopas ühtne lähenemisviis. See tähendab, et mõnedes riikides on mittevaralise kahju suuruse hindamine üksikasjalikumalt reguleeritud kui teistes. On riike, kus mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel lähtutakse objektiivsete kriteeriumitena tabelitest, skaaladest või juhenditest, kuid on ka riike, kus mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamine on jäetud täielikult kohtu otsustada. See tähendab, et kahjuhüvitise suurus põhineb kohtuniku siseveendumusel. Olenemata sellest, millise konkreetse lähenemisviisi kasuks konkreetne riik on otsustanud, kehtib põhimõte, et juhindudes õiglusest ja mõistlikkusest, ei tohi ühiskonnas ühe süsteemi raames mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel esineda ebavõrdsust. Hüvitise suuruse hindamine peab olema süstemaatiline, järjepidev ning sarnastel asjaoludel tekkinud mittevaralise kahju hüvitiste suurused võrreldavad. Vastupidine lähenemine õõnestab õiguskindlust.

Eestis on kohtutel mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel ulatuslik diskretsiooniõigus. Kohtupraktikas arvestatakse mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel eeldatavat „valu suurust“. Mittevaralise kahju suurus väljendub kohtu hinnangus, mille kujundamisel juhindutakse õiguse üldpõhimõtetest, ühiskonna üldise heaolu tasemest ning kohtupraktikast, hinnates nii kahju tekitamise asjaolusid, kahju iseloomu, kahjutekitanu süü astet kui ka kahjutekitanu varalist olukorda. Kohtupraktikas väljakujunenud seisukohtade järgi peab kohus mittevaralise kahju eest rahalise hüvitise suuruse määramisel võtma sõltumata poolte taotlustest arvesse kõiki kahju tekitamise asjaolusid, millega arvestamata jätmine võiks kaasa tuua ebaõiglase hüvitise määramise. Mittevaralise kahju hüvitise puhul tuleb silmas pidada, et hüvitis ei saa olla rikastumise allikas ning teatud kriteeriumitele tuginedes on võimalik nõutud hüvitist vähendada. Seadusandja on kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite puhul tekkinud mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel ette näinud küll materiaalõiguslikud

alused mittevaralise kahju hüvitamiseks, kuid lisaks materiaalõiguslikele alustele võetakse mittevaralise kahju eest hüvitise suuruse määramisel arvesse kriteeriume, mida seaduses otsesõnu sätestatud ei ole, näiteks kahjutekitaja sotsiaalne staatus.

Magistritöös analüüsitud kohtupraktika analüüsist selgus, et ulatusliku diskretsiooniõiguse alusel mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamine tekitab praktikas probleeme. Hoolimata kohtupraktikas välja kujunenud mittevaralise kahju hüvitiste suurusjärgudest tekitab erinevate kaasuste lahendamisel, kus mittevaraline kahju on tekkinud sarnase raskusastmega kehavigastuse või tervisekahjustuse tagajärjel, ühtlases suuruses hüvitiste määramine probleeme. See tähendab, et praktikas määravad kohtud sarnase raskusastmega kehavigastuse või tervisekahjustuse tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju eest väga erinevas suuruses kahjuhüvitisi. Lisaks tuvastati, et kohtud otsivad mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel tugipunkti ning praktikas kasutatakse sellena Riigikohtu õigusteabe osakonna kordusanalüüsi. Samas on aga ka Riigikohtu õigusteabe osakonna kordusanalüüsile tuginemine probleemne, sest kordusanalüüsile viidates ei arvestata kohtute poolt igakordselt kordusanalüüsi koostamise aega ning selles sisalduvate kahjuhüvitise summade ajas muutumist.

Autor analüüsis oma töös lähemalt Itaalia mittevaralise kahju hüvitamise korda, sest Itaaliale on pikaajaline kogemus mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel objektiivsete kriteeriumitena tabelile tuginemisega. Olemasoleva analüüsi põhjal ei ole autoril võimalik anda hinnangut, kas Eestis võiks kasutusele võtta täpselt samasuguse tabeli nagu Itaalias, sest see, millised konkreetsed muutujad peaksid tabelis sisalduma, vajab pikemat analüüsi. Samas hinnates kohtupraktikas kinnistunud mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise kriteeriume, jõudis autor järeldusele, et taolise tabeli kasutusele võtmine Eestis on võimalik. Tabelis välja toodud muutujatega, milleks on vanus ja puudeaste, arvestatakse Eesti kohtupraktikas mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel ka praegu.

Kohtupraktika analüüsile tuginedes arvestatakse kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumitel tekkinud mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel eelkõige kahjustatud isikule tekitatud kehavigastuse ja tervisekahjustuse raskust. Samas ei ole aga ka võõras hüvitise suuruse hindamisel vanusega arvestamine. Hüvitise suuruse hindamisel on näiteks arvesse võetud seda, kas kahjutekitaja puhul on tegemist noore üliõpilase või pensionäriaga.

Autor leiab, et tabeli kasutusele võtmine võiks olla üks lahendus, mis aitaks lahendada mittevaralise kahju hüvitiste ebaühtlases suuruses määramist. Tabel muudab mittevaralise

kahju hüvitise suurused etteaimatavamaks, ühtlasemaks ja võrreldavateks, mille tulemusena muutub kogu mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamine süstemaatilisemaks ja läbipaistvamaks.

Ka kindlustusõiguses on liikluskindlustuse puhul tervisekahjustamisest või kehavigastuse tekitamisest tuleneva mittevaralise kahju nõude korral mittevaralise kahju hüvitiste eeldatavad suurused välja toodud seaduses. Lisaks on seaduse lisas sätestatud vigastused raskusastmete kaupa koos täpse liigitusega. Seega ei ole mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamine tuginedes tariifidele Eesti õiguskorras midagi uutset.

Autor pooldas mittevaralise kahju hüvitise suuruste hindamisel tabeli kasutamist, kuna tabel sisaldab küll mittevaralise kahju hüvitise suurusi teatud raskusastmega kehavigastuse ja tervisekahjustuse eest, kuid samas on sellega kohtutele osaliselt diskretsiooniõigus alles jäetud. Diskretsiooniõigus väljendub tabelis sätestatud summade protsentuaalse maksimumpiiri ulatuses suurendamise võimaluses. Tabel, millega jäetakse kohtutele mittevaralise kahju eest hüvitise suuruse määramisel teatud osas diskretsiooniõigus alles, võimaldab kohtunikel arvestada iga konkreetse kaasuse subjektiivseid asjaolusid. See tähendab, et kohtutel on näiteks võimalik arvesse võtta kahjutekitaja käitumist ja varalist seisundit. Eeltoodu võimaldab omakorda määrata õiglane ja põhjendatud hüvitis.

Kui tabelis puuduks diskretsiooniruum, siis poleks autori hinnangul võimalik igakordselt igale juhtumile personaalselt läheneda. See tähendab, et näiteks ei oleks võimalik eraldi arvesse võtta kahjutekitajat iseloomustavat ja kahjustatud isiku enda osa kahju tekkimises. Eeltoodu on iga üksikjuhtumi puhul erinev. Autori leiab, et subjektiivsete asjaoludega arvestamine on oluline kuna kohtu poolt liiga suure kahjuhüvitise kahjutekitajalt välja mõistmine võib kaasa tuua kahjutekitaja täieliku maksejõuetuse. See aga omakorda põhjustab kahjutekitaja jaoks probleeme ühiskonda sulandumisega.

Autor pooldas mitteformaalset lähenemist ning on seisukohal, et tabel võiks oma olemuselt olla kohtutele rakendamiseks soovituslik. Sellise lahenduse puhul jääksid mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise üldpõhimõtted samaks ning kohtutel säiliks individualiseeritud otsuste tegemise võimalus.

Autori hinnangul ei tule soovitusliku tabeli väljatöötamise puhul muuta ka kehtivat mittevaralise kahju hüvitise suurust puudutavate kohtuotsuste edasikaebekorda. Nimelt lähtutakse edasi kaebamisel Riigikohtu poolt väljendatud põhimõttest, mille kohaselt juhul kui nõutavat mittevaralise kahju hüvitise summat ei ole hakis konkreetse summana välja toodud,

on võimalik kohtuotsus vaidlustada mittevahalise kahju hüvitise suurusele tuginedes, vaid sellisel juhul, kui kohus on hüvitise määramisel oluliselt rikkunud menetlusõiguse norme. See tähendab näiteks juhul, kui kohus on selgelt rikkunud diskretsioonipiire. Diskretsioonipiiride ületamisena käsitletakse kohtupraktikas kohtu poolt ilmselgelt sümboolse hüvitise väljamõistmist.

Autori on arvamisel, et kui käsitleda diskretsioonipiiride ületamisena ehk diskretsioonipiiride selge rikkumisena kohtu poolt ilma põhjendamata hüvitise määramisel soovituslikule tabelile tuginemata jätmist, siis mittevahalise kahju hüvitise suurust puudutavate kohtuotsuste edasikaebedõigust puudutav Riigikohtu seisukoht muutmist ei vaja. Samas tuleks kõrgema astme kohtu poolt juurutada põhimõtet, et tabelile tuginemata jätmise seda põhjendamata on selge diskretsioonipiiride rikkumine ning seega kohtuotsuse edasi kaebamise aluseks.

Autor näeb sellise muudatuse negatiivse tagajärjena küll kohtute töökoormuse tõusu, kuid samas kaalub autori hinnangul selle üle isikute õigus võrdsele kohtlemisele ning õiguskindluse põhimõtte. Olukorras, kus kohtute poolt välja mõistetavad mittevahalise kahju hüvitised on sarnaste juhtumite korral ebaühtlased ning olenemata sellest jätab kohus tekkinud probleemi lahendamiseks väljatöötatud tabelile hüvitise suuruse hindamisel tuginemata seda põhjendamata ning samas puudub menetlusosalistel õigus otsust edasi kaevata, täidaks tabel oma eesmärgi vaid osaliselt. Autor leiab, et sellisel juhul tabel tõenäoliselt küll ühtlustab mittevahalise kahju hüvitise suuruse hindamist, kuid ei täida oma eesmärgi täielikult.

Kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite korral tekkinud mittevahalise kahju hüvitise suuruse määramise tabeli väljatöötamise puhul kaalus autor eelkõige kahte institutsiooni, milleks on kohus ja Justiitsministeerium. Justiitsministeeriumi puhul on tegemist täidesaatva võimuga ja kohtu puhul kohtuvõimuga. Nimetatud kahe puhul on institutsionaalsest aspektist aga tegemist eraldatud võimudega.

Autor leiab, et Justiitsministeeriumi kui täidesaatva riigivõimu asutuse poolt sisuliselt kohtute diskretsiooniõigust piirava tabeli väljatöötamist võib käsitleda kui täitevvõimu poolt kohtute sõltumatuse piiramist ning seega leiab, et tabeli võiks välja töötada kohtud ise. Samas ei välista autor kohtu eestvedamisel tabeli väljatöötamisel kohtu ja Justiitsministeeriumi koostööd. Autori leiab, et tabeli välja töötamisega kohtu poolt võiks tegeleda näiteks Riigikohtu õigusteabe osakond, kes on koostanud aastatel 2006, 2007, 2009 ja 2012 mittevahalise kahju hüvitamise analüüsi. Seega omab Riigikohtu õigusteabe osakond vajalikku ülevaadet ja teadmisi taolise tabeli koostamiseks.

Töö alguses püstitatud hüpotees, et kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumite korral mittevaralise kahju hüvitiste ebaühtlases suuruses määramise probleemi lahendamiseks on võimalik kasutada tabelit, leidis töös kinnitamist. Mittevaralise kahju hüvitamisel ja hüvitise suuruse hindamisel esineb probleem sama raskusastmega kehavigastuse ja tervisekahjustamise juhtumitel ebaühtlases suuruses hüvitiste määramisega. Arvestades erinevaid mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamise lähenemisviise Euroopas ning Eesti kohtupraktikas esinevaid probleemkohti tuleks autori hinnangul Eesti mittevaralise kahju hüvitamise korda muuta, töötades välja tabel, millele kohtutel on kehavigastuse ja tervisekahjustamise tagajärjel tekkinud mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel võimalik tugineda.

Использование объективных критериев для оценки размера компенсации неимущественного вреда телесных повреждений или причинения вреда здоровью – в не договорных отношениях

Use of objective criterias to determine the measure of non-patrimonial damage in bodily injury or health damage cases in non contractual-relations

РЕЗЮМЕ

Вредом может считаться охраняемым законом сокращение льгот, которые могут появлять пострадавшей стороне негативный характер. Законодательством регулируется соответствии с действующими процедурами, какую компенсацию можно требовать по возмещению вреда. Обязательственный-правовой закон по статье 128 части 1 указывает что по возмещению вреду к подлежащих возмещению могут быть имущественные или неимущественные.

При оценки неимущественной вреду, размер вреду, как правило можно полагаться на рыночную стоимость, в том числе по различным частям доказательств, например, экспертных заключений и отчетов об оценке. В случае неимущественной вреду имеется дело с вредой котора представляет собой абстрактный характер, полностью оценить общий размер вреду отсутствует, так как отсутствуют объективные критерий. Таким образом, величина для оценки компенсации неимущественной вреду, делается более сложным. Регуляться неимущественной вреду и правила правового деликта включены обязательственном-правовом законе.

Неимущественная вреду включает в себе в первую очередь физическую и эмоциональную боль и страдания человека. Кроме того принимается во внимание изменения жизненной ситуации потерпевшего в результате вреду. В широком смысле в законе не прописана, чем же именно является физическая и эмоциональная боль и страдания.

Судебная практика указывает, что боль включает в себя любую боль пострадавшего, вызванными медицинскими процедурами или операции которая оказывается необходимыми из-за нанесенной травмы ответчиком. Понятие страдания включает в себе страха потерпевшего, страха перед будущим, перед инвалидности, по отношению к здоровью, психического состояния здоровья, и способность зарабатывать на жизнь. Изменений условий проживания потерпевшего, считается как потеря комфорта жизни.

При неимущественной вреде мы можем говорить по более широкой и более узкой цели возмещения вреду. С одной стороны, компенсация неимущественной вреду направлена для возмещение страданий и с другой стороны, для подавления чувств несправедливости потерпевшей стороны. В первую очередь обсуждаться цель неимущественной вреду частности компенсации. В силу концепции моральной вреду, денежная компенсация направлена в первую очередь для облегчение боли и эмоциональных переживаний потерпевшей стороны.

Компенсация неимущественной вреду в Эстонии исследована сравнительно мало и решение в основном оставлено на практике суда. Обязательственный-правовой закон по статье 134 содержит общий перечень, случаи, в которых потерпевшая сторона имеет право требовать возмещения неимущественной вреду. При обращении в суд потерпевшая сторона должна предоставить общее требование об компенсации неимущественной вреду, в котором излагается требование компенсации по нарушению и описывается вреду, в результате чего причинено неимущественный вред потерпевшему. Как физическая или психическая боль и страдания. Не всегда неимущественные вреду измеряемы достаточно объективно, в некоторых случаях пострадавшему как правило предполагается компенсации неимущественной вреду, например как нанесения телесных повреждений и при случаи повреждения здоровья.

Обязательственный-правовой закон не уточняет, что именно считается легким или тяжким телесным повреждением и вредом здоровью. Однако например с сравнению обязательственным-правовым законом, и законом страхование автотранспортных средств, второй включает в себе очень точные критерий недуг и травм, с классификаций и с изложением тяжести, серьезности каждого соответствующим примерным списком. В приложении закона страховании дорожного движения разделены травмы и последствия для здоровья: легкий, средний легкий, средний, тяжкий, очень тяжкий, особенно тяжкий. Кроме того, также в закон страховании дорожного движения включены ожидаемые возмещения неимущественной вреду от страховщиков.

Единого подхода в Европе при оценке компенсации немущественной вреды не существует. Это означает, что в некоторых странах, сумма оценки компенсации немущественной вреды регулируется более подробно, чем в других странах. Есть страны, где компенсация немущественной вреды определяется на основе таблиц, шкалы или руководств, но есть страны, где оценки компенсации немущественной вреды полностью оставляется на решение суда. Подход Эстония основана на том что суды имеют широкие дискреционные уполномочия при оценке компенсации немущественной вреды. Законодательство Эстония исходит из второго подхода, оценка размера компенсации немущественной вреды усматривают в суде, т.е. сумма компенсации назначается по усмотрению судьи.

Однако несмотря на это, в пользу кокого подхода конкретное государство решается, применяются принцип руководствуясь принципами справедливости и разумности и что рамках одрой системы, в обществе не должно быть неравенства при определении размера компенсации немущественной вреды и размер определении компенсации должен быть систематической, последовательным, вызванные в подобных обстоятельствах размеры немущественной вреды должны быть сопоставимы. Иначе противоположный подход подрывает веру граждан в справедливость.

При определении размеров компенсации немущественной вреде Эстонским судам создает проблему так как судьи выносят решения по внутреннему убеждениюю.

На оснований обширного дискреционного право для компенсации немущественной вреды, оценки на вред вызывает проблемы. На практике суды определяют неровную сумму компенсации с аналогичными степенями телесных повреждений и случаев при повреждения здоровья.

Ранее было высказано предположение для разработки порядка, где было бы процедура расчета на немущественные вреды, в котором были бы закреплены тарифы по степени тяжести телесных повреждений. Однако, так как предложение не было тщательно проанализировано, по этому автор в этой магистерской диссертаций решил провести независимое расследование. Чтобы решить эту проблему, цель диссертаций, это выяснить, можно ли в подобных обстоятельствах пользоваться таблицами для определения неравномерных сумм при компенсации немущественной вреды. Таблица могла бы иметь показательный или обязательный характер и разработана в Эстонии для определения неравномерных сумм при компенсации немущественной вреды.

Проанализированные свежие судебные практики показали, что компенсации неимущественной вреды происходит неравномерно.

При решении проблемы, автор сравнил эстонское законодательство с итальянским законодательством, с принципами европейского деликтного права и прецедентным правом. Также была проанализирована правовая литература Эстонии, дела верховного, окружного и районного суда. Так же про анализировалась соответствующая правовая информация при отделе верховного суда.

В диссертации проанализированы по ближе процедура итальянского неимущественной вреды, так как Италия имеет большой опыт при основании таблиц по оценке размера компенсации неимущественной вреды. По мнению автора текущем анализе, не говорится, может ли Эстония применять ту же таблицу, как в Италии, что бы включить таблицу требуется более длительный анализ. Автор диссертации пришел к выводу, что конкретные переменные должны быть. При оценки анализа судебной практики по возмещению неимущественной вреды по оценки размере критериев, можно было бы применять таблицы и в Эстонии. Для оценки компенсации неимущественной вреды итальянские таблицы палагаются на критериях, по которым так же палагается Эстония.

В италианских таблицах выведено аналогичные перемены - каков есть возраст и степень инвалидности. Например, при оценке размера компенсации неимущественной вреды в эстонской судебной практике в принципе всегда принимается во внимание степень инвалидности потерпевшей стороны или нанесение телесных повреждений, а так же степень тяжести травмы. Принимаются во внимание даже такие переменные, как возраст, что не является новинкой в судебной практике Эстонии. При оцениваний компенсации неимущественной вреды в судебной практике принимается во внимание например даже это если правонарушителем является студент или пенсионер. На основании вышеизложенного, не возможно сказать, что Эстония не могла бы применять своей правовой системе таблицу для оценки размера компенсации неимущественной вреды. В целом, это возможно также в Эстонии. Поставленная автором гипотезе выходит что при оценки размера компенсации неимущественной вреды можно вести таблицы, что могут решить проблему.

Автор диссертаций благосклонен на счет использования таблиц для оценки компенсации неимущественной вреды и что таблицы могут быть по своей сути рекомендательными для суда и при их выполнению неформального характера. По этим

решениям, общие принципы остаются теми же, и у суда остается возможность принятия индивидуального решения.

По мнению автор этой диссертаций, можно было бы рассматривать развитие выработывания таблиц. Исходя из принципа независимости судов, таблицы могут быть разработаны самими судами.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. A. Slizyk. Beck'sche Schmerzensgeld - Tabelle 2016. Beck C. H. 2015. - <http://www.beck-shop.de/Slizyk-Becksche-Schmerzensgeld-Tabelle-2016/productview.aspx?product=14831054&pt=detailview&box=3> (03.04.2016).
2. B. A. Koch, H. Koziol. Compensation for Personal Injury in a Comparative Perspective Vol. 4. Vienna/New York: Springer 2003.
3. European Group of Tort Law. Principles of European Tort Law. Text and Commentary. Austria: Springer-Verlag/Wien.
4. E. Kergandberg, P. Pikamäe. Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.
5. H. Mark. Karistusõiguslik kahjuhüvitis, kas ainult common law fenomen. Magistritöö. Tartu Ülikool 2012.
6. H. McGregor. Moraalse kahju liigid. – McGregor on Damages. The Common Law Library nr 9. - <http://www.riigikohus.ee/?id=533> (03.02.2016).
7. H. Mikk. Tsiviilõiguse reformist Eestis. Kinnistusraamatu- ja notaripäevad 13.- 15. mai 1999, ettekanded. Tallinn: Justiitsministeerium 2000.
8. H. Puks. Tsiviilhagi kriminaalmenetluses. Süütegude toimepanemise tulemusel tekkinud kahjude välja mõistmine. Magistritöö. Tartu Ülikool 2013.
9. H. Tammiste. Mittevaralisest kahjust Eesti kohtupraktikas. - Juridica 2004/II.
10. I. Kull. Eesti tsiviilõiguse allikate tugev ja nõrk kohustuslikkus. - Juridica 2010/VII.
11. I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigus I üldosa. Tallinn: Kirjastus Juura, 2004.
12. J. Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn: Juura 2007.
13. J. Neethling. Toward a European *ius commune* in Tort Law: a practical experience. University of South Africa, 2006, lk 1-2. - <http://uir.unisa.ac.za/bitstream/handle/10500/3662/neethling.kongres.CC.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (03.04.2016).
14. J. Sarv. Haginõuded kriminaalmenetluses. - Juridica 2011/V.
15. J. Taaksalu. Kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamisega seotud mittevaralise kahju hüvitamine kriminaalmenetluses. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool 2013.
16. L. D'Apollo. Danno biologico risarcito secondo le tabelle. Italia: Maggioli S.p.A 2010. - https://books.google.it/books?id=-9wT_j3uHysC&pg=PA371&lpg=PA371&dq=d%27apollo+tabelle+risarcimento+dan ni&source=bl&ots=6thRH2YkxO&sig=yFxVIGG5JhI-iQ5bjT6ERjRHcs0&hl=it&sa=X&ved=0ahUKEwiM-

- [IGX5_nKAhXGtxQKHTjdBvAQ6AEIJTAB#v=onepage&q=d'apollo%20tabelle%20risarcimento%20danni&f=false](http://www.neldiritto.it/appdottrina.asp?id=3460) (15.02.2016).
17. L. D'Apollo. Riflessioni sul danno esistenziale e sul danno morale soggettivo da reato. Lucera 2008. - <http://www.neldiritto.it/appdottrina.asp?id=3460> (01.11.2015).
 18. L. Viola. Il danno morale è diverso dal biologico: ora lo dice la legge. Altalex: 2009. - <http://www.altalex.com/documents/leggi/2009/06/12/il-danno-morale-e-diverso-dal-biologico-ora-lo-dice-la-legge> (03.04.2016).
 19. M. Bussani, M. Infantino. The American Journal of comparative law, vol. 63, nr 1. Tort Law and Legal Cultures. American Society of Comparative Law 2015.
 20. M. Di Paolo. Al lavoratore la prova del danno esistenziale per trasferimento illegittimo. - Lavoro e Diritti 2013. - <http://www.lavoroediritti.com/sentenze/al-lavoratore-la-prova-del-danno-esistenziale-per-trasferimento-illegittimo> (31.03.2016).
 21. M. Kingisepp. Kahjuhüvitis postmodernses deliktiõiguses. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2002.
 22. M. Vutt. Lähedase isiku surma põhjustamisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamine. Tartu: Riigikohtu õigusteabe osakond 2012.
 23. M. Vutt. Kahju hüvitamise normide kohaldamine kriminaalasja lahendavas kohtus. Tartu: Riigikohtu õigusteabe osakond 2008.
 24. M. Vutt. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades esimese ja teise astme kohtutes 2006. a. Tartu: Riigikohtu õigusteabe osakond 2006.
 25. M. Vutt. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded halduskohtus. Tartu: Riigikohtu õigusteabe osakond 2007.
 26. M. Vutt, M. Lillsaar. Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades esimese ja teise astme kohtutes 2008. a. Tartu: Riigikohtu õigusteabe osakond 2009.
 27. N. Canestrini. Il risarcimento del danno patrimoniale e non patrimoniale. Il danno da morte. Studio Legale Canestrini veebileht: 2014. - <http://www.canestrinilex.com/risorse/risarcimento-del-danno/#ixzz472HaIccz> (27.04.2016).
 28. P. Varul jt (koost). Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Komm vlj. Tallinn: Juura 2006.
 29. R. R. Bovbjerg jt. Valuing Life and Limb in Tort Law: Scheduling Pain and Suffering. Northwestern University Law Review vol. 83, no. 4. Northwestern University 1989.
 30. R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja –vabaduste kaitse. Tallinn: Juura 2004.
 31. R. Narits. Õigusteaduse metodoloogia I. Tallinn 1997, lk 60.

32. S. Hacks, A. Ring, P. Böhm. Schmerzensgeld-Beträge. Saksamaa 2006.
33. T. Tampuu. Lepinguvälised võlasuhted. Tallinn: Juura 2012.
34. V. L. Jaeger, J. Luckey. Schmerzensgeld. Saksamaa: LexisNexis 2007.
35. Ü. Madise jt (koost). Eesti Vabariigi põhiseaduse Komm vlj. III. täiendatud väljaanne. Tallinn: Juura 2012.
36. W. V. H. Rogers. Non-Pecuniary Loss. Riad Vienna 28/05. - http://riad-online.eu/fileadmin/documents/homepage/events/past_events/Vienna/Vortrag%20Rogers%20281005.pdf (22.04.2016).
37. W. V. H. Rogers. Winfield & Jolowicz on Tort. 17th ed., London, 2006, p 938 f.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

38. Codice delle assicurazioni private. No 209, 24/11/2015. - <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/11/18/codice-delle-assicurazioni-private> (03.04.2016).
39. Codice di procedura civile. No 1443, 26/02/2016. - <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-di-procedura-civile> (03.04.2016).
40. Codice penale. No 1398, 24.03.2016. - <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale> (03.04.2016).
41. Codice civile. No 262, 22/03/2016. - <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-civile> (03.04.2016).
42. Eesti Vabariigi põhiseadus. - RT I, 15.05.2015, 2.
43. Karistusseadustik. - RT I, 17.12.2015, 3.
44. Kohtute seadus. - RT I, 10.03.2015, 15.
45. Kriminaalmenetluse seadustik. - RT I, 06.01.2016, 5.
46. Liikluskindlustuse seadus. - RT I, 17.12.2015, 1.
47. Sotsiaalministri 31.05.2004. a määrus „Liiklusõnnetusega seotud mittevahalise kahju hindamise kord“ nr 69. - RT I, 11.04.2014, 17.
48. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. - RT I, 19.03.2015, 27.
49. Vabariigi Valituse 23.12.1996. a määrus “Justiitsministeeriumi põhimääruse kinnitamine” nr 319.- RT I, 29.07.2015, 5.
50. Võlaõigusseadus. - RT I, 07.07.2015, 1.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Eesti kohtupraktika

Riigikohtu lahendid

51. RKTko 3-2-1-111-96.
52. RKTko 3-2-1-1-01.
53. RKTko 3-2-1-105-01.
54. RKTko 3-2-1-145-04.
55. RKTko 3-2-1-51-05
56. RKTko 3-2-1-34-05.
57. RKTko 3-2-1-81-05.
58. RKTko 3-2-1-54-07.
59. RKTko 3-2-1-103-08.
60. RKKko 3-1-1-60-07.
61. RKTko 3-2-1-19-08.
62. RKTko nr 3-2-1-45-08.
63. RKTko 3-2-1-85-08.
64. RKTko 3-2-1-4-12.
65. RKKko 3-1-1-116-12.
66. RKTko 3-2-1-167-12.
67. RKTko 3-2-1-73-13.
68. RKTko 3-2-1-18-13 ja Henn Jõks ja Peeter Jerofejevi eriarvamus.
69. RKTko 3-2-1-80-13.
70. RKKko 3-1-1-2-15.

Maa- ja ringkonnakohtu lahendid

71. VMK 2-04-1672.
72. HMK 2-07-45534.
73. HMK 2-11-13587.
74. TrtRnK 2-11-4143.
75. HMK 2-12-25559.
76. TlnRnK 2-11-22305.
77. HMK 2-12-54490.

78. HMK 2-12-28699.
79. TrtRnK 2-12-5593.
80. HMK 2-08-60140.
81. TrtRnK 2-13-10314.
82. TlnRnK 1-13-11316.
83. PMK 2-13-56851.
84. TlnRnK 1-14-5940.
85. HMK 1-14-9883.
86. TlnRnK 1-14-5736.
87. PMK 1-15-3498.
88. TrtRnK 2-14-16446.
89. TlnRnK 1-15-4232.
90. TrtRnK 1-15-5000.
91. TMK 2-15-4219.
92. HMK 1-15-9878.

Välisriikide kohtupraktika

93. Tribunale di Genova 25.5.1974, GI, 1975, I, 2, 70.
94. Tribunale di Pisa 19.5.1982, GI, 1994, I, 427.
95. Corte Costituzionale 184/1986.
96. Saksa Ülemkohtu otsus BGH NJW 1995, 861.
97. Saksa Ülemkohtu otsus BGH NJW 1996, 984 (niinimetatud Caroline von Monaco I ja II).
98. Corte di Cassazione 8827/2003.
99. Corte Costituzionale 233/2003.
100. Corte di Cassazione 12408/2011.
101. Corte di Cassazione 24016/2011.
102. Corte di Cassazione 6930/2012.
103. Corte di Cassazione 134/2013.
104. Corte di Cassazione 1361/2014.
105. Corte di Cassazione 19211/2015.
106. Corte di Cassazione 3802/2015.
107. Corte di Cassazione 10263/2015.

108. Corte di Cassazione 2167/2016.

MUUD ALLIKAD

109. Advokaadibüroo Avvocati Andreani veebileht. Calcolo danno biologico di lieve entita' 2015. - http://www.avvocatoandreani.it/servizi/calcolo_danno_biologico.php (03.03.2016).
110. A. Lehtmets. Vastus selgitustaotlusele LKindIS § 32 lg-te 3 ja 4 ning LKindIS-i lisa osas. Rahandusministeeriumi kindlustuspoliitika osakond 23.03.2016.
111. Eesti Statistikaameti koduleht. Tarbijaindeksi kalkulaator. Tarbijahinnaindeksi muutus I kvartalis 2016 võrreldes I kvartaliga 2008. - <http://www.stat.ee/thi-kalkulaator?cpiStartMonth=13&cpiStartYear=2008&cpiEndMonth=13&cpiEndYear=2016&id=32857&cpiCalculate=Arvuta> (27.04.2016).
112. Liikluskindlustuse seaduse eelnõu 432 SE muudatusettepanekute loetelu. - www.riigikogu.ee/download/e14a007e-8a41-4e0e-825c-71551f062466 (25.03.2016).
113. Milano Ringkonnakohtu kodulehekülg. Criteri per la liquidazione del danno non patrimoniale – 2014. - http://www.ca.milano.giustizia.it/CorteAppello/osservatori_protocolli.aspx?pnl=2 (16.03.2016).
114. Odontolex kodulehekülg. Provvedimento Ritirato!!! Nuova Tabella del Danno biologico da 10 a 100: risarcimenti dimezzati. 2013. - <http://www.odontolex.it/valutazione-del-danno/il-danno-biologico/349-nuova-tabella-del-danno-biologico-da-10-a-100-risarcimenti-dimezzati.html> (13.03.2016).
115. Osservatorio sulla giustizia civile di Milano. Tabelle aggiornate “Edizione 2014”. - http://www.corteappello.milano.it/documentazione/D_4646.pdf (12.04.2016).
116. Ringhäälinguseaduse, kriminaalmenetluse seadustiku, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu 656 SE seletuskiri. - <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/a4680939-75ea-a4b8-d3a3-4253c405ebac/Ringhäälinguseaduse,%20kriminaalmenetluse%20seadustiku,%20tsiviilkohtumenetluse%20seadustiku%20ja%20võlaõigusseaduse%20muutmise%20seadus/> (16.04.2016).
117. Soome Justiitsministeerium. Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia. Print Tietotalo 2014. – http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1412163579487/Files/HEV_An_suosituksia_KH.pdf (27.09.2015).

118. Tabelle – Liquidazione del danno non patrimoniale. Milano: Tribunale di Milano
2014. - <http://www.miolegale.it/calcolo/tabelle-milano/tabella-tribunale-milano-2014/>
(22.09.2015).

LISAD

Lisa. 1 - Esimese ja teise astme kohtutes tsiviilasjades aastatel 2012-2015 väljamõistetud mittevaralise kahju hüvitised ning lühikirjeldus, millega kohus hüvitise suuruse hindamisel arvestas

Nr	Tsiviilasi	Aasta	Mittevaralise kahju hüvitise suurus	Mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel kohtu poolt arvesse võetu
1.	2-15-4219	2015	1500 eurot	Töövõimetus 30%, eelnev kohtupraktika.
2.	2-15-13927	2015	3000 eurot (maksegraafik)	Kohtuasi lahendati kompromissiga.
3.	2-15-4505	2015	500 eurot	Eesti kohtupraktikas sarnastes ja isegi raskemates asjades väljamõistetud mittevaralise kahju hüvitised ning Eesti keskmine elatustase.
4.	2-15-2817	2015	25 000 eurot	Tagaseljaotsus.
5.	2-15-680	2015	500 eurot	Kerge vigastus (lõi hagejat vastu selga metallist koeraketiga, põhjustades hagejale seljapiirkonda kehavigastused - hematoomi ja marrastused), vigastuse kestus ja püsivus, füüsiline ja hingeline valu ning heaolu langus, varasem kohtupraktika, keskmine elatustase.
6.	2-14-16446	2015	7500 eurot	Vigastuste ulatus (töövõime kaotus 40%), kaasnenud meditsiinilised protseduurid (5 operatsiooni),

				terviseprobleemide kestus, kahjutekitajate käitumine, kohtupraktika, üldine heaolu tase, ühiskonna õiguslikud ootused ning elukvaliteedi langus (võimatus tegeleda harrastustega, millistega kahjustatud isik enne tegeles).
7.	2-13-10314	2014	6000 eurot	Raske kehavigastus (töövõimetus 40%), kohtupraktika, Riigikohtu õigusteabe osakonna analüüs, kahjustatud isiku enda hooletus.
8.	2-13-56851	2014	1000 eurot	Hageja tugines ise Riigikohtu õigusteabe osakonna kordusanalüüsile ja Riigikohtu lahendi nr 3-2-1-18-13 p-s 26 öeldule, et mittevaralise kahju hüvitised peavad vastama ühiskonna üldise heaolu tasemele ning olema üldise võrdsuspõhiõiguse tagamiseks ja kohtusüsteemi autoriteedi säilitamiseks sarnastel asjaoludel võrreldavad. Tuleb võtta arvesse tervisekahjustuse iseloomu, varasemat kohtupraktikat ja rahavääringu muutusi aastatel 2008–2014. Kohus arvestas eeltooduga ja võttis hüvitise suuruse kindlaksmääramisel lisaks

				arvesse poolte varalist seisundit.
9.	2-12-45078	2013	1000 eurot	Kerge vigastus (tegemist oli liiklusõnnetusega, kuid ei kasutatud LKindlS-is sätestatud määrasid, vaid kohus lähtus diskretsiooniõigusest.
10.	2-08-60140	2013	9203 eurot	Töövõimetus 80%. Tegemist oli kaasusega, kus kindlustusandja oli juba kahjustatud isikule 6000 krooni hüvitanud, kuid isik nõudis VÕS-i alusel mittevahalise kahju hüvitist lisaks.
11.	2-12-5593	2013	1000 eurot	Kerge vigastus, ühiskonna üldine heaolu tase (umbes ühe kuu keskmine palk Eestis) ning kostja rikkumise ulatus.
12.	2-12-28699	2013	1500 eurot	Sarnases kaasuses määratud summa ja kahes Riigikohtu lahendis öeldu.
13.	2-12-54490	2013	3500 eurot	Raske puude olemasolu.
14.	2-12-40053	2013	4000 eurot	Kohtuasi lahendati kompromissiga.
15.	2-11-22305	2013	1000 eurot	Töövõimetus 40%, keskmise raskusastmega tervisekahjustus, senine kohtupraktikat, ühiskonna üldine heaolu tase, kas esineb alus kahju vähendamiseks nagu hageja enda ettevaatamatus, rikkumise laadi ja raskus,

				rikkuja süü ning selle aste, poolte majanduslik olukord, kannatanu enda osa kahju tekkimises. Kohus arvestas, et hagejale tekitatud tervisekahjustus võimaldab tal käia tööl ja teenida isegi suuremat sissetulekut kui eelneval töökohal.
16.	2-12-25559	2012	380 eurot	Kerge vigastus, varasem kohtupraktika (viidati kordusanalüüsile).
17.	2-11-28856	2012	1600 eurot	Kerge vigastus, analüüsiti konkreetse kaasuse asjaolusid, kuid ei viidatud ühelegi varasemalt väljamõistetud summale.
18.	2-11-41431	2012	3000 eurot	Kordusanalüüs, elustandardi langus, elukalliduse tõus, hageja hooletus, väljamõistetava rahasummaga kostaja koormamine.
19.	2-11-26543	2012	960 eurot	Hüvitis on vastav VÕS § 134 lg 5 tingimustele ja kohtupraktikale, kostja ei reageerinud põhjendamatult hageja ettepanekule lahendada kahjujuhtum kohtuvälises korras.
21.	2-11-6289	2012	1400 eurot	Ühiskonna üldine heaolu tase, sarnastel asjaoludel välja mõistetud kompensatsioonid, kordusanalüüs, kehavigastuse (pindmised peavigastused,

				silmalau ja silmaümbruse põrutus, reiepõrutuse ja ninaluude murd) tagajärjed kannatanule.
--	--	--	--	---

Lisa 2. - Esimese ja teise astme kohtutes kriminaalasjades aastatel 2014-2016 väljamõistetud mittevaralise kahju hüvitised ning lühikirjeldus, millega kohus hüvitise suuruse hindamisel arvestas

Nr	Kriminaalasi	Aasta	Mittevaralise kahju hüvitise suurus	Mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel kohtu poolt arvesse võetu
1.	1-16-957	2016	400 eurot	Kohtuasi lahendati kokkuleppemenetluses.
2.	1-15-8259	2016	9480 eurot	Kohtuasi lahendati lühimenetlus.
3.	1-15-9878	2016	10 000 eurot	Kohtuasi lahendati kokkuleppemenetluses. Kordusanalüüs, ühiskonna heaolu tase, kohtupraktika, vigastuste ulatus, tervisekahjustuste püsivus (välismuse muutus), süüdistatava majanduslik olukord.
4.	1-15-10688	2015	1705 eurot	Kohtuasi lahendati kokkuleppemenetluses.
5.	1-15-5000	2015	10 000 eurot	Kordusanalüüs, sarnane kohtuasi, tervisekahjustuse raskus, kestev valu, heaolu langus, kahjustatud isikust tulenevad asjaolud.
6.	1-15-7026	2015	1150 eurot	Kohtuasi lahendati kokkuleppemenetluses.
7.	1-14-7535	2015	5000 eurot	Kahjutekitaja süüline käitumine (süüdimõistetud juhtis sõiduauto raskes alkoholijoobes), kannatanu oma osa kahju tekkimises, kehavigastuste hulk (kannatanu saabus haiglasse eluohtlike tervisekahjustustega ning viibis statsionaarsel ravil ligi 1 kuu), vigastuste kestus, elukvaliteedi muutumine (eeskätt liikumiskiirangud, mis mõjutavad isiku

				põhiseaduslikku õigust valida vabalt tegevusala ja võimalusi teha oma huvidele ning võimalustele vastavat tööd), hingelised üleelamised.
8.	1-15-4232	2015	30 000 eurot	Kahjutekitaja käitumine, ükskõikne suhtumine kahjustatud isikusse pärast rikkumist, üldine heaolu tase, võrreldavus teiste sarnaste lahenditega, kodusanalüüs, kannatuste raskus.
9.	1-15-6509	2015	16 000 eurot	Kohtuasi lahendati kokkuleppemenetluses.
10.	1-15-4232	2015	30 000 eurot	Rasked tervisekahjustused liiklusõnnetuse tulemusena, elukvaliteedi muutumine, alampalga määr, Eesti keskmine palk.
11.	1-15-6746	2015	250 eurot	Kohtuasi lahendati kokkuleppemenetluses.
12.	1-15-1524	2015	1000 eurot	Kannatanu hingeline ja füüsiline valu, mis oli esimese kahe kuu jooksul pidev, rikkumise ulatus ja raskus.
13.	1-15-3396	2015	25 000 eurot	Kohtuasi lahendati kokkuleppemenetlus.
14.	1-14-5741	2015	12 500 eurot	Füüsiline ja hingeline valu ning kannatused, kannatanu heaolu ja elukvaliteedi oluline langus, töövõimetus 40%, taastusravi vajadus, õiguse üldpõhimõtted, ühiskonna heaolu tase, kohtupraktika, rikkumise laad ja raskus, rikkuja süü ning selle aste, poolte majanduslik olukorda, kannatanu enda osa kahju tekkimises. Lisaks kannatanule põhjustatud tagajärgedele arvestas kohus asjaolu, et kuritegu on toime pandud ettevaatamatusest hooletuse vormis, et süüdistatava

				sissetulek ei ole suur, et tervislikust olukorrast sõltuvalt pole ta võimeline täisajaga töötama.
15.	1-15-1524	2015	1000 eurot	Hingeline ja füüsiline valu (esimese kahe kuu jooksul pidev), kahjustuste pikaajalisus ja mõju tervisele, rikkumise ulatus ja raskus.
16.	1-14-5736	2015	3500 eurot	Kannatanul tekkinud tema suhtes toime pandud vägivaldase tõttu tõsine psüühikahäire (posttraumaatiline stresshäire), rikkumise raskus ja ulatus, kahjutekitaja käitumine ja suhtumine kahjustatud isikusse pärast rikkumist, kahjutekitanu heaolu oluline langus. Kehavigastused: hematoom vasaku silma välisküljel ja hematoom vasakul oimupiirkonnas, nahapunetus, marrastus, mis ulatub juuste alla, 8 cm läbimõõduga alal. Kannatanu oli vigastuste saamise ajal lapseootel.
17.	1-14-9883	2015	10 000 eurot	Mittevaralise kahju suuruse kindlakstegemise põhimõtted, Riigikohtu vastavasisulised lahendid.
18.	1-14-5741	2015	12 500 eurot	Õiguse üldpõhimõtted, ühiskonna heaolu tase, kohtupraktika, rikkumise laad ja raskus, rikkuja süü ning selle aste, poolte majanduslik olukord, kannatanu enda osa kahju tekkimises, kuriteo toime panemise vorm.
19.	1-15-659	2015	4500 eurot	Füüsiline valu, tervisekahjustuse raskus (ninaluude killustunud murd ja hambamurd).

20.	1-14-4330	2014	1000 eurot	Kriminaalmenetlus lõpetati avaliku menetlushuvi puudumise tõttu kuna süü ei olnud suur.
21.	1-14-4420	2014	6003 eurot	Kriminaalmenetlus lõpetati avaliku menetlushuvi puudumise tõttu kuna süü ei olnud suur, sõlmiti kompromisskokkulepe.
22.	1-14-7610	2014	1118 eurot	Füüsiline ja hingeline valu ning kannatused, tervisekahjustuse raskus, kohtupraktika.
23.	1-14-2944	2014	3000 eurot	Rikkumise raskus ja ulatus, kahjutekitaja käitumine ja suhtumine kahjustatud isikusse pärast rikkumist, rikkumise tagajärjed, ühiskonna üldine heaolu tase, hüvitiste võrreldavus, kahjutekitanu ja tema perekonna heaolu oluline langus.
24.	1-14-4243	2014	200 eurot	Kohtuasi lahendati kokkuleppemenetluses.
25.	1-14-3712	2014	750 eurot	Kriminaalmenetlus lõpetati avaliku menetlushuvi puudumise tõttu kuna süü ei olnud suur.
26.	1-14-1335	2014	20 000 eurot	Rikkumise raskus ja ulatus ning kahjutekitaja käitumine ja suhtumine kahjustatud isikusse pärast rikkumist, ühiskonna üldine heaolu tase, hüvitiste võrreldavus, asjasse puutuvad Riigikohtu lahendid.
27.	1-13-11316	2014	8000 eurot	Rikkumise raskus ja ulatus ning kahjutekitaja käitumine ja suhtumine kahjustatud isikusse pärast rikkumist, elukvaliteedi oluline langus. Nimelt käesoleva ajani ei liigu kannatanul närvide vigastuse tõttu vasaku käe kolm

				sõrme, kannatanu on vasakukäeline, seetõttu on ta füüsiliselt sõltuv teistest inimestest, kes aitavad tal eluks vajalikke tegevusi sooritada.
28.	1-13-10703	2014	2000 eurot	Kohtuasi lahendati lühimenetluses.
29.	1-14-1335	2014	20 000 eurot	Rikkumise raskus ja ulatus, kahjutekitaja käitumine ja suhtumine kahjustatud isikusse pärast rikkumist. Haigusloost ja ekspertiisiaktist nähtub, et isik viibis küll ravil kolm päeva, kuid vajab ka edaspidi pidevalt ravi, talle tehti operatsioon proteesi panemiseks. Kannatanu viibis kohtuistungil ja kõigile kohalviibijatele oli näha tema kahjustatud näo väljanägemine. Parema silma ümbrus tugevalt 7 armiline. Arvestati tema tervisekahjustuse raskuse ja sellest tingitud ulatuslike hingeliste üleelamistega.
30.	1-13-4082	2014	15 000 eurot	Kohtupraktika, rikkumise asjaolud, rikkumise intensiivsus ja kestus, isiku füüsilised ja psüühilised kannatused. Kriminaalasjas mõisteti kahjutekitaja süüdi kahjustatud isiku piinamises ja tapmisega ähvardamises.
31.	1-13-11316	2014	8000 eurot	Kohtuasi lahendati lühimenetluses.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sandra Tarum (sünnikuupäev 05.01.1989. a)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Objektiivsete kriteeriumite kasutamine kehavigastuse ning tervisekahjustuse korral mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamisel lepinguvälistes suhetes”, mille juhendaja on Ph.D. Age Värvi,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas 02. mail 2016. a.